ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

Выдаецца з 1932 г.
№ 15 (2594)
ПЯТНІЦА
14
красавіка 1972 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

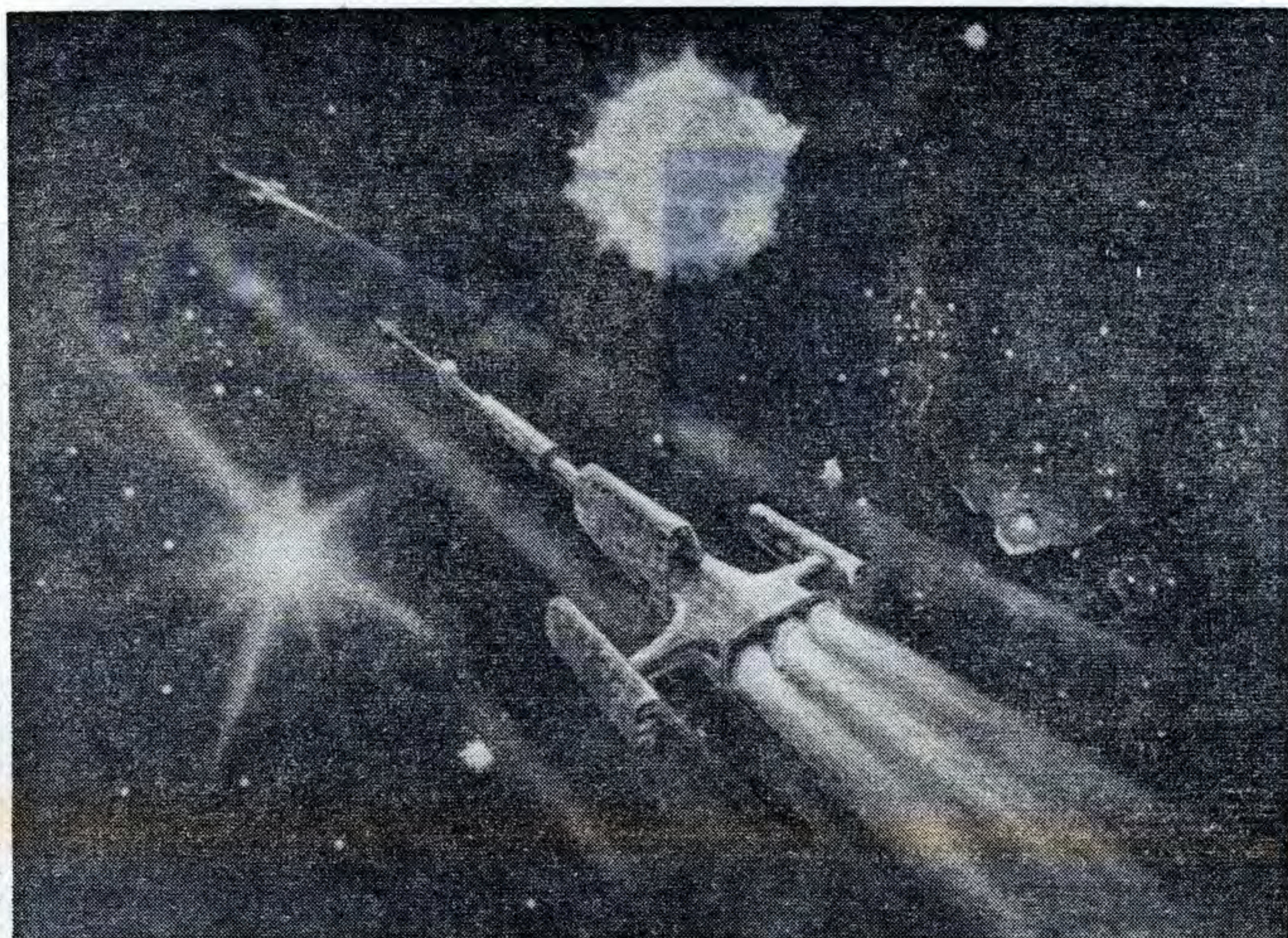
12 КРАСАВІКА КРАІНА АДЗНАЧЫЛА ДЗЕНЬ КАСМАНАЎТЫКІ

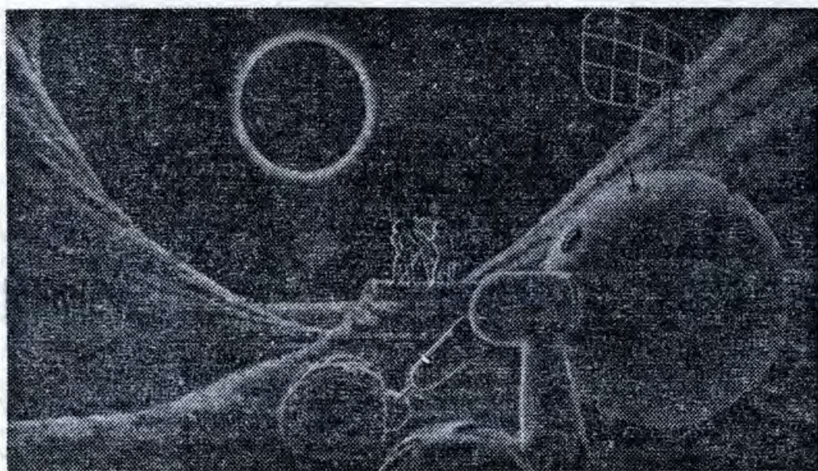
ЧАКАЙЦЕ НАС, ЗОРЫ!..

Так называецца вялікая выстаўка твораў лётчыка-касманаўта, Героя Савецкага Саюза Аляксея Ляонава і маскоўскага мастака Андрэя Сакалова, якую пабачылі ўжо ў многіх гарадах нашай краіны.

Цяпер экспазіцыя гэтай выстаўкі разгорнута ў Палацы культуры Мінскага камвольнага камбіната. Яе складаюць сто пяць арыгінальных работ, прысвечаных тэме пакарэння космасу. На адкрыцці выстаўкі з гледачамі сустрэўся мастак А. Сакалоў.

Прапануем увазе чытачоў «Літаратуры і мастацтва» творы з выстаўкі: «Зацьменне Сонца на Месяцы» А. Ляонава і А. Сакалова, «Усюдыход ідзе цераз лаву», «Планета ў туманнасці 1с 443», «Міма залатой зоркі Цэфея» А. Ляонава.

НАШ АГУЛЬНЫ КЛОПАТ

Аляксандр УЛЬЯНОВІЧ,
сакратар Гродзенскага абкома КПБ

ЛІТАРАТУРА і мастацтва з'яўляюцца адной з важнейшых форм духоўнага жыцця народа, яго грамадскай свядомасці. Вось чаму клопаты аб іх развіцці і накіраванасці былі і застаюцца часткай агульнай справы партыі. Як вядома, у свеце, падзеленым на два лагеры, інтарэсы і мэты якіх супрацьлеглыя, няма і не можа быць нейкай надкласавай ідэалогіі. Нават калі мастак і не ўсведамляе гэтага, выражаючы свае індывідуальныя, творчыя задачы, ён выступае як мастацкі выразнік патрэб пэўнага класа. Яго творчасць па самой сваёй прыродзе звязана з пэўнымі палітычнымі тэндэнцыямі. У сувязі з гэтым прыгадваюцца мудрыя словы У. І. Леніна, калі ён сцвярджаў, што жыць у грамадстве і быць свабодным ад грамадства нельга, што «свабода творчасці», «беспартыйнасць» мастака ва ўмовах класавага панавання буржуазіі ёсць на справе толькі крывадушна маскіруемая залежнасць ад грашовага мяшка, ад вузкакарыслівых класавых інтарэсаў буржуазіі.

Па-сапраўднаму прагрэсіўнае, пазначанае высокім гуманізмам мастацтва можа плённа развівацца толькі на аснове рэвалюцыйнага, марксісцкага светапогляду. Менавіта светапогляд марксізма-ленінізма, сувязь з жывым вопытам працоўнага народа дазваляе літаратуры і мастацтву сацыялістычнага рэалізму адлюстроўваць рэчаіснасць у яе рэвалюцыйным развіцці, гэта значыць бачыць жывую праўду жыцця, яе вядучыя тэндэнцыі.

Мы ўсе ведаем, якая вялікая ўвага развіццю літаратуры і мастацтва надаецца ў матэрыялах XXIV з'езда КПСС. Праграмныя дакументы партыі ўяўляюць сабой значны ўклад у марксісцка-ленінскую эстэтыку, таму што развіваюць яе асноўныя палажэнні ў дастасаванні да жыцця нашай краіны ў перыяд будаўніцтва камунізма. Партыя заклікае дзеячоў літаратуры і мастацтва да смелай, наватарскай распрацоўкі сучасных тэм, да актыўнага ўдзелу ў фарміраванні духоўнага аблічча чалавека камуністычнага грамадства.

Прынёманскі край здаўна славіўся сваімі літаратурнымі традыцыямі, літаратурнымі і мастацкімі талентамі. Імёны такіх шырока вядомых майстроў слова, як Адам Міцкевіч, Эліза Ажэшка, Алаіза Пашкевіч (Цётка), Францішак Багушэвіч, Максім Багдановіч, звязаны з Гродзеншчынай.

У больш позні час прынёманская зямля натхняла і давала багаты матэрыял для творчасці Міхася Васілька, Максіма Танка, Піліпа Пестрака, Янкі Брыля і іншых. У нашы дні на Гродзеншчыне таксама жывуць і плённа працуюць здольныя літаратары: Васіль Быкаў, Данута Бічэль-Загнетава, больш маладыя аўтары: Юрка Голуб, Мар'ян Дукса, першы зборнік выдала нядаўна супрацоўніца шчучынскай раённай газеты «Савецкая вёска» Марыя Шаўчонак, усё больш упэўнена гучаць галасы Самсона Пярловіча, Пятра Андрэева і іншых. Невыпадкова першае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі ўзнікла ў Гродне.

Вырашаючы складаныя праблемы развіцця эканомікі, адказныя задачы сацыяльнага плана, абласная партыйная арганізацыя Гродзеншчыны ніколі не выпускае з-пад увагі пытанні развіцця літаратуры і мастацтва. У наш час духоўныя фактары, як ніколі раней, становяцца ўсё больш дзейсным паскаральнікам прагрэсу ва ўсіх сферах жыцця. А літаратура і мастацтва — менавіта тая духоўная сіла, што актыўна ўздзейнічае на масы, дапамагае партыі выхоўваць у людзей камуністычную свядомасць і савецкі патрыятызм. Менавіта на творчую інтэлігенцыю і моладзь робіць стаўку буржуазная прапаганда. Таму мы не можам абыякава адносіцца да стану ў творчых аб'яднаннях, творчым асяроддзі.

Мы пастаянна цікавімся творчасцю нашых пісьменнікаў, мастакоў, журналістаў, ведаем абстаноўку ў творчых саюзах, клапоцімся аб іх колькасным і якасным росце. Радуемся поспехам гродзенскіх аўтараў, засмучаемся ад іх творчых няўдач і памылак.

Надаючы асаблівую ўвагу ролі творчай інтэлігенцыі ў камуністычным выхаванні працоўных, у фарміраванні правільнага светапогляду і эстэтычнага густу народа, мы ўсяляк спрыяем пастаянным сувязям пісьменнікаў, мастакоў з працоўнымі — чытачамі і гледачамі. Лічым, што такія зносіны прыносяць дваякую карысць: мастак ці пісьменнік атрымлівае магчымасць пабыць сярод тых, хто стварае матэрыяльныя каштоўнасці, сярод тых, для каго ён працуе, а, можа здарыцца, што і сярод герояў сваіх будучых твораў і можа выслухаць такія заўвагі, якія варты самай лепшай рэцэнзіі прафесійнага крытыка. А чытач, у сваю чаргу, атрымлівае магчымасць азнаёміцца з творчымі планамі сваіх аўтараў, неяк заглянуць у таямніцы творчай лабараторыі. Трэба адзначыць, што цікаўнасць да такіх сустрэч у працоўных вельмі вялікая.

Прыгадваюцца дні літаратуры ў вобласці, якія адбыліся напярэдадні XXIV з'езда КПСС. Тады ў калгасах, саўгасах, на прадпрыемствах, у школах і клубах пабывалі гродзенскія пісьменнікі разам са сваімі мінскімі калегамі. Партыйныя органы на месцах паклапаціліся аб арганізацыі сустрэч пісьменнікаў з як мага большай колькасцю чытачоў. Залы не пуставалі, было многа пытанняў, гутарак «па душы», пісьменнікі завязвалі асабістыя кантакты з працоўнымі. Дарэчы, іншы раз такія сустрэчы даюць вынікі не дзесьці ў далёкай перспектыве, а адразу ж.

Паехаў неяк наш пісьменнік Васіль Быкаў у вёску, потым надрукаваў нарыс у абласной газеце «Гродненская правда» пра калгасніка калгаса імя Маякоўскага Навагрудскага раёна Івана Паўлавіча Грыня. Ён зрабіў карысную справу, адкрыўшы для аднавяскоўцаў (і не толькі для іх) цудоўнага чалавека. На героя нарыса людзі потым і глядзець пачалі інакш, аддалі яму належную даніну павагі — абралі дэлегатам Усесаюзнага з'езда калгаснікаў.

Можна толькі шкадаваць, што такія адкрыцці нашы пісьменнікі робяць не часта. А жыццё паказвае, што самымі жыццяздольнымі бываюць толькі тыя мастацкія творы, што ідуць ад жыцця. Прыхільнікі адрыву ад рэчаіснасці могуць спарадзіць толькі анемічныя творы, якія не могуць стаць ні карыснымі, ні папулярнымі.

Мы ўсяляк заахвочваем пастаянныя сувязі прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі з працоўнымі горада і вёскі. Калектыў абласнога драматычнага тэатра ўжо некалькі гадоў падтрымлівае трывалыя сувязі з рабочымі Гродзенскай бавоўнапрадзільнай фабрыкі. Акцёры і рэжысёры часта выступаюць перад тэкстыльшчыкамі з творчымі справаздачамі, канцэртамі, шэфствуюць над мастацкай самадзейнасцю прадпрыемства. Прадстаўнікі тэкстыльшчыкаў абмяркоўваюць новыя пастаноўкі тэатра, удзельнічаюць у праглядзе новых спектакляў, з іх парадамі і заўвагамі ў тэатры лічацца.

Некалькі месяцаў таму назад калектыў тэатра заключыў дагавор творчай садружнасці з хлебаробамі калгаса «Авангард» Гродзенскага раёна, устаноўлены «Дні тэатра» ў гарадах і раённых цэнтрах вобласці.

У нашай вобласці працуе параўнаўча вялікі атрад мастакоў. Толькі ў майстэрні абласнога цэнтра налічваецца 8 членаў Саюза мастакоў БССР, а ўсяго ў вобласці 15 членаў гэтага творчага саюза. Графікі, жывапісцы, скульптары рэгулярна прымаюць удзел у абласных, рэспубліканскіх і ўсесаюзных выстаўках. Работы І. Пушкова, В. Савіцкага, А. Захарава, М. Плужніка, Д. Парахні экспануюцца ў музеях рэспублікі. Для прапаганды творчасці мастакоў вялікае значэнне маюць традыцыйныя штогоднія «Тыдні выяўленчага мастацтва». У гэты час арганізуюцца выстаўкі, сустрэчы з працоўнымі горада і сяла. Цяпер нашы мастакі рыхтуюцца да сваёй юбілейнай выстаўкі, прысвечанай 25-годдзю стварэння ў Гродне творчай арганізацыі і да выстаўкі «Беларусь сацыялістычная», якая будзе праведзена ў Маскве.

Жыццё, як прыліўная хваля, захлёствае мастака новымі ўражаннямі, новымі падзеямі. Для адлюстравання ўсяго гэтага зусім заканамерна імкненне мастака да наватарства, да пошуку свайго творчага аблічча. І тут, здараецца, падпільноўвае мастака падводны рыф фармалізму, беспрадметнай мадэрнізацыі. Мы лічым сваім абавязкам у такім выпадку ўказаць чалавеку на яго памылкі, пераканаць яго, што толькі той твор можна лічыць сапраўды мастацкім, які прыносіць карысць народу, які так ці інакш выхоўвае пачуцці людзей, удзельнічае ў фарміраванні іх эстэтычных густаў, камуністычнай свядомасці.

Гродзенскае аддзяленне Саюза пісьменнікаў БССР, якое ўзначальвае вядомы празаік Васіль Быкаў, у апошні час значна ажывіла сваю работу. Партыйная арганізацыя Гродзеншчыны, усе працоўныя вобласці рыхтуюцца цяпер да знамянальнага юбілею нашай Айчыны — 50-годдзя ўтварэння СССР. Аддзяленне Саюза пашырыла сваю дзейнасць у напрамку наладжвання сувязей з пісьменнікамі іншых рэспублік. Як і трэба было чакаць, найцяснейшыя кантакты нашых пісьменнікаў наладжваюцца з бліжэйшымі суседзямі — літоўцамі. Зараз у планах нашага аддзялення Саюза пісьменнікаў — абмен дэлегацыямі з Каўнаскім аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Літвы. Дарэчы, нашы паэты і празаікі ўжо ездзілі ў братнюю Літву, выступалі перад працоўнымі прадпрыемстваў Вільнюса і іншых гарадоў рэспублікі. А літоўскія пісьменнікі Поцюс Жукаўскас, паэтэса Скучайтэ былі гасцямі нашай вобласці. Яны сустракаліся з партыйнымі работнікамі, пісьменнікамі, выступалі ў калектывах працоўных. Пераклады твораў літоўскіх сяброў друкаваліся ў абласной газеце «Гродненская правда». Такія сустрэчы ўзаемна ўзбагачаюць літаратараў, дазваляюць абменьвацца ўражаннямі, абменьвацца, калі гэта патрэбна, вопытам работы. Непасрэдныя кантакты з чытачамі спрыяюць развіццю цікавасці да літаратуры і культуры братніх рэспублік. Мы, партыйныя работнікі, лічым, што такія сувязі літаратараў спрыяюць інтэрнацыянальнаму выхаванню працоўных.

У гэтым сэнсе ў нас ёсць нямала прыкладаў пленнага і карыснага супрацоўніцтва пісьменнікаў розных рэспублік Саюза ССР. У 1971 годзе, напрыклад, нашы паэты і празаікі разам з пісьменнікамі братняй Украіны ўдзельнічалі ў правядзенні Тыдня культурнага шэфства над пагранічнымі войскамі. У воінаў пагранічных застаў і іншых падраздзяленняў засталіся ў памяці сумесныя выступленні ўкраінскіх і беларускіх майстроў слова. У мінулыя гады Гродзенскае аддзяленне Саюза пісьменнікаў БССР прымала самы актыўны ўдзел у цэлым шэрагу дэкад і тыдняў братніх літаратур. Тады разам з партыйнымі работнікамі, прадстаўнікамі ўстаноў культуры нашы пісьменнікі суправаджалі літаратараў Малдавіі, Расійскай Федэрацыі, Таджыкістана на прадпрыемствы, ва ўстановы, калгасы і саўгасы вобласці. Зусім нядаўна, калі ў рэспубліцы праводзіўся Тыдзень дзіцячай кнігі, нашы пісьменнікі цёпла сустракалі на Гродзенскай зямлі сваіх сяброў па пяры з рэспублік Закаўказзя і Сярэдняй Азіі.

Сувязі мясцовых літаратараў, мастакоў, усёй творчай інтэлігенцыі са сваімі калегамі з іншых рэспублік асабліва ажывіліся цяпер, напярэдадні 50-годдзя ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Шматгранная дзейнасць работнікаў літаратуры і мастацтва, іх творчасць заўсёды карысталася і карыстаецца павагай працоўных. І кожная памылка мастака, літаратара ўрэшце перарастае рамкі звычайнай чалавечай памылкі, бо чытаюць кнігу ці глядзяць спектакль, карціну тысячы людзей,

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР з глыбокім жалем паведамляе аб смерці пісьменніка Канстанціна Маркавіча Цітова і выказвае шчырае спачуванне сям'і і ўсім блізкім нябожчыка.

З пошты ЛіМа

ЯШЧЭ РАЗ ПРА Яўгена ЛІЗЮКОВА

З цікавасцю прачытаў у вашай газеце нарыс Д. Радзінскага і М. Царкова «Па слядах герояў», у якім расказваецца пра братоў Лізюковых.

Яўгена Ільіча Лізюкова, старэйшага брата Герояў Савецкага Саюза Аляксандра і Пятра Лізюковых, я часта бачыў у 1943 годзе ў штабах брыгад імя Суворава і імя Фрунзе на Случчыне. Гэта быў сапраўдны партызанскі камандзір, якім мы, радавыя партызаны, захапляліся і ганарыліся. Вось некалькі эпізодаў з баявога жыцця Яўгена Ільіча Лізюкова.

У канцы 1942 года група ў 25 партызан зрабіла засаду на дарозе Бабоўня — Асіповічы ў раёне вёскі Жылін Брод. Паказаліся немцы. Партызаны прапусцілі разведчыка - матацыкліста. Нямецкія грузавікі з пяхотай партызаны падпусцілі на кідок гранаты і адкрылі агонь.

Потым партызаны кінуліся ў атаку. У першых радах атакуючых ішоў старшы лейтэнант Яўген Ільіч Лізюкоў. У тым баі партызаны знішчылі 69 акупантаў і захапілі ўсю іх зброю, у тым ліку некалькі мінамётаў і кулямётаў.

Недзе 23 ці 30 красавіка 1943 года са Старых Дарог акупанты кінулі супраць нас полк эсэсаўцаў, які неўзабаве меўся накіравацца ў раён Курскай дугі.

Расказвалі, што камендант Старых Дарог, пасылаючы полк у раён вёсак Шчыткавічы—Асавец, гаварыў эсэсаўскаму палкоўніку: «Там дзейнічае некалькі банд. Яны разбягуцца, калі ўбачаць перад сабой адборныя часці фюрэра».

Перадавы атрад фашыстаў падышоў да вёскі Асавец. У Асаўцы стаяла застава з роты Лізюкова. Лізюкоўцы адкрылі агонь, але пад націскам большых сіл ворага пачалі адступаць. Раптам аднекуль з'явіўся Лізюкоў на сваёй кабыліцы Машцы. (Услед за ім далёка ззаду рухалася пешшу рота). Лізюкоў сам асабіста павёў у контратаку заставу і выбіў гітлераўцаў з Асаўца. Падышла рота. Лізюкоў са сваю ротай адбіў за некалькі гадзін каля дзесяці атак.

Гітлераўцы страцілі ў баі пад Асаўцом каля сотні забітымі і паране-

і не кожны з іх можа крытычна аднесціся да таго ці іншага вываду. Таму мы не можам абыякава ставіцца да творчасці нашых аўтараў. У свой час нават такі здольны празаік, як Васіль Быкаў, у сваіх творах дапускаў памылкі, аб чым з усёй прынцыповасцю на гэта ўказвалася і ў абласным камітэце партыі, і ў друку. І мы задаволены, што ён змог пераадолець некаторыя свае памылковыя погляды, зрабіў з крытыкі правільныя вывады. Аб гэтым сведчаць яго апошнія творы «Сотнікаў» і «Абеліск», якія прыязна сустрэты чытачамі, рэспубліканскай і саюзнай крытыкай.

У творчым асяроддзі заўсёды былі і будуць спрэчкі і дыскусіі. Аднак важна, каб яны вяліся на аснове марксісцка-ленінскага ідэйнага адзінства, у атмасферы ўзаемнай павагі, што выключае праяўленне беспрынцыпнасці ў ацэнцы мастацкіх з'яў. Партыйная арганізацыя вобласці пастаянна клапоціцца аб стане арганізацыйнай і выхаваўчай работы ў творчых калектывах, аб павышэнні адказнасці кожнага прадстаўніка літаратуры і мастацтва за сваю творчасць. Таму мы вельмі прыхільна сустрэлі арганізацыю клуба творчай інтэлігенцыі ў Гродне, які быў арганізаваны па ініцыятыве Гродзенскага ГК КПБ. Ён робіць толькі першыя крокі, і яшчэ рана гаварыць аб узроўні яго дзейнасці. Аднак план, распрацаваны праўленнем, сведчыць, што клуб можа зрабіць многа карысных спраў: абмяркоўваць і даваць ацэнку навінкам тэатра, творам мастакоў і пісьменнікаў, рыхтаваць вечары паэзіі, вечары адпачынку, папулярызаваць мастацкія здабыткі мясцовых аўтараў і творчых калектываў. Мы спадзяёмся, што клуб дасць магчымасць пераадолець нейкую «каставасць» творчай інтэлігенцыі, калі мастакі трымалі сувязь толькі з мастакамі, пісьменнікі — з пісьменнікамі і г. д.

На XXIV з'ездзе КПСС падкрэслівалася тая вялікая роля, якую адыгрываюць літаратура і мастацтва ў грамадстве. Сваю задачу мы бачым у тым, каб пастаянна накіроўваць мастацкую творчасць на ўдзел у пачэснай агульнанароднай справе — будаўніцтве камунізма. У лістападзе 1971 года мы правялі абласную нараду творчай інтэлігенцыі з павесткай дня «XXIV з'езд КПСС аб павышэнні ролі творчай інтэлігенцыі ў камуністычным выхаванні працоўных». Прадстаўнікі ўсіх груп творчай інтэлігенцыі з вялікай адказнасцю гаварылі аб сваёй рабоце, аб задачах, якія пастаўлены форумам камуністаў перад нашай літаратурай і мастацтвам. З выступленняў на нарадзе можна было зрабіць вывад, што нашы пісьменнікі, мастакі, работнікі культуры адчуваюць вялікую адказнасць перад партыяй і народам за сваю дзейнасць, сваю творчасць. Нас радуе тая акалічнасць, што пераважная большасць творчай інтэлігенцыі вобласці правільна разумее сваю ролю ў грамадстве і кіруецца ў сваёй творчасці тымі задачамі, якія вызначыў XXIV з'езд КПСС.

Творчая інтэлігенцыя вобласці з вялікім задавальненнем сустрэла Пастанову ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы». Пасля апублікавання гэтай пастановы мы запрасілі ў абком партыі членаў творчых саюзаў. У шчырай размове мы разам абмеркавалі тыя задачы, якія ставіць партыя перад літаратурна-мастацкай крытыкай на сучасным этапе, пагаварылі аб недахопах, якія патрэбна ліквідаваць.

Пытанні партыйнага кіраўніцтва літаратурай і мастацтвам шматгранныя і ўсебаковыя. Партыйная арганізацыя Гродзеншчыны надае ім вялікую ўвагу. У сваёй дзейнасці мы кіруемся ленінскім прынцыпам партыйнасці літаратуры і мастацтва, накіроўваем творчыя намаганні нашых пісьменнікаў, мастакоў, прадстаўнікоў іншых відаў творчасці на стварэнне высокамастацкіх твораў з выразнымі марксіцка-ленінскімі канцэпцыямі, пастаянна клапоцімся аб палітычным выхаванні творчай інтэлігенцыі, чысціні і яснасці яе ідэйных пазіцый.

ад пятніцы да пятніцы

То задуменныя, то гарэзліва-вясёлыя, звінелі, віхурыліся на ўкраінскай зямлі беларускія песні і танцы, гучалі словы гарачай, шчырай прыязні. Пяць дзён у Луцку праходзілі дні культуры Брэста, прысвечаныя 50-годдзю ўтварэння СССР. Лепшыя ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці, дзеячы культуры Брэста выехалі да суседзяў, каб расказаць, як з кожным днём харашэе горад над Бугам, як працуюць яго людзі і як умеюць яны адпачываць...

Дружба двух гарадоў — гэта толькі часцінка той вялікай дружбы, якая аб'ядноўвае два братнія народы.

На нашым здымку — госці дораць значкі на памяць украінскім сябрам.

Фота В. ГЕРМАНА.

У САЮЗЕ ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

11 красавіка адбылося чарговае пасяджэнне прэзідыума праўлення СП БССР, прысвечанае падрыхтоўцы да 50-годдзя ўтварэння СССР. Пасяджэнне адкрыў першы намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў Іван Шамякін. Ён расказаў аб ходзе падрыхтоўкі да юбілею Краіны Саветаў і пазнаёміў прысутных з планам мерапрыемстваў. (У прыватнасці, мяркуецца правесці шэраг літаратурных вечароў і пісьменніцкіх выступленняў у перыядычным друку, Дні літаратур народаў СССР у нашай рэспубліцы, абменныя паездкі беларускіх пісьменнікаў у братнія рэспублікі, святы паэзіі на радзіме народных песняроў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа).

Прэзідыум заслухаў даклад старшыні рэвізійнай камісіі СП БССР Аляксея Зарыцкага «Творчыя камандзіроўкі і іх вынікі (1969—1970 г.г.)». Разгледжаны таксама прапановы гісторыка - мемарыяльнай камісіі па ўшанаванні памяці памёршых пісьменнікаў.

У абмеркаванні гэтых пытанняў прынялі ўдзел Мікола Ткачоў, Міхась Калачынскі, Янка Брыль, Іван Навуменка, Міхась Лынькоў, Алесь Асіпенка, Янка Скрыган і іншыя.

МАЛАДЗЕЧАНСКІЯ ВЕЧАРЫ

Амаль кожны тыдзень жыхары Мінска сустракаюць у сябе вядомых спевакоў, музыкантаў, кампазітараў з Масквы, Ленінграда, іншых гарадоў нашай краіны, а таксама з-за рубяжа.

Гастрольныя маршруты прыводзяць многіх з іх у горад-спадарожнік беларускай сталіцы Маладзечна.

Не так даўно адбыўся вечар фартэпіяннай музыкі ў зале Маладзечанскага музычнага вучылішча. Вечар быў цікавы і не зусім звычайны. Давала канцэрт вядомая амерыканская піяністка Люсі Ішканян. Гэта быў яе восьмы прыезд у нашу краіну. Праграма канцэрта была разнастайная і шырокая. Моцарт, Брамс, Шапэн, Хачатуран, амерыканскі кампазітар Аванес гучалі па-новаму пранікнёна і эмацыянальна. Іх творы выконваліся віртуозна, з тонкім пачуццём стылю кожнага кампазітара.

Люсі Ішканян, якая мае вучоную ступень магістра, добра валодае армянскай, нядрэнна ведае рускую мову.

Люсі ахвотна расказвае пра сваё жыццё, пра цяжкасці на шляху да музычнай адукацыі на яе радзіме, пра сваю канцэртную дзейнасць.

На пытанне: «Каго вы лічыце лепшым піяністам у свеце?», — яна адказвае, не задумваючыся: «Руская фартэпіянная школа зараз з'яўляецца вядучай ва ўсім свеце. Лепшыя савецкія піяністы на чале са Святаславам Рыхтэрам — непераўзыйдзеныя майстры фартэпіяннай ігры ў сусветным маштабе. І хоць я нарадзілася ў Нью-Йорку, — дадае Люсі, — але люблю радзіму маіх бацькоў — Арменію і з задавальненнем выконваю творы армянскіх і іншых савецкіх кампазітараў».

Мастацтва аб'ядноўвае народы — гэта добра адчуваеш на канцэртах Люсі Ішканян.

В. ЗІНЬКЕВІЧ,
выкладчык Маладзечанскага музычнага вучылішча.

У СКЛАД АКАДЭМІІ НАВУК БССР

Адбыліся выбары ў Акадэмію навук БССР. Правадзейным членам Акадэміі абраны народны паэт рэспублікі Я. І. Скурко (Максім Танк). Членамі-карэспандэнтамі —пісьменнік доктар філалагічных навук, прафесар І. Я. Навуменка і доктар мастацтвазнаўства, крытык Ул. І. Няфёд.

КУПАЛУ— З ЛЮБОЎЮ

Ажыўлена ў Доме Купалы зараз, напярэдадні юбілею народнага песняра. Шмат экскурсій і асобных наведвальнікаў прагледзела нашу экспазіцыю. Днямі музей наведала тысячная ў гэтым годзе экскурсія. Людзі ідуць у музей Купалы, каб бліжэй пазнаёміцца з жыццём і творчасцю паэта, пачуць жывое слова пра песняра ад яго сучаснікаў. Сістэматычна працуе музычны лекторый, працягваецца цыкл вечароў «Лаўрэаты Купалаўскіх прэмій». Для моладзі горада быў праведзены тэматычны вечар «Янка Купала пра дружбу, каханне», на якім з уступным словам выступіў паэт Анатоль Вярцінскі. Вучні школ горада чыталі вершы паэта, а ў выкананні заслужаных артыстаў рэспублікі М. Шуманскага і В. Юневіча гучалі народныя песні і песні на словы Янкі Купалы. 24 сакавіка ў музеі Купалы сабраліся шматлікія аматары і прыхільнікі роднай паэзіі. Ішла гаворка пра творчасць старэйшага беларускага пісьменніка Аркадзя Куляшова.

Слова пра Куляшова, пра купалавы традыцыі ў яго творчасці, пра яго плённую перакладчыцкую дзейнасць зрабіў супрацоўнік інстытута літаратуры імя Я. Купалы Варлен Бечык.

З вялікай увагай слухалі прысутныя Аркадзя Куляшова, які расказаў аб знаёмстве з Я. Купалам, аб сумеснай працы з ім над перакладамі твораў Шаўчэнкі на беларускую мову для «Кабзара», які быў выдадзены ў 1939 г., аб сваіх творчых планах, прачытаў новыя пераклады з С. Ясеніна, урывак са сваёй новай паэмы.

Вершы А. Куляшова чыталі студэнты індустрыяльнага тэхнікума будаўнічых матэрыялаў, вучні 60-й мінскай школы, заслужаная артыстка БССР Марыя Захарэвіч і артыст Мікалай Казінін. Народная артыстка СССР Тамара Ніжнікава і заслужаны артыст рэспублікі Віктар Кірычэнка праспявалі творы беларускіх кампазітараў на словы Янкі Купалы і іншых беларускіх паэтаў.

У заключэнне вечара настаўнік Дуброўскай школы Маладзечанскага раёна В. Міхасёнак падараваў музею зборнік Я. Купалы «Гусляр» 1910 года выдання.

Т. ТАРАСАВА.

нымі. Вярнуўшыся ў Старыя Дарогі, эсэсаўскі палкоўнік з пісталетам у руцэ ўварваўся ў кабінет каменданта: «Ты ашукаў мяне, — крычаў камандзір палка.—Там не банды, а рэгулярныя часці».

Каб неяк апраўдаць свае вялікія страты, камендант Старых Дарог і камандзір эсэсаўскага палка склалі пераможную рэляцыю, у якой гаварылася пра 800 забітых партызан, пра 1.500 палонных, пра захопленыя цяжкія кулямёты і склады з баявымі прыпасамі. Гэтая «рэляцыя» была фашыстамі надрукавана ў выглядзе лістоўкі і раскідана над лясамі. Мы чыталі яе і смяяліся, бо нашы страты ў гэтым баі ў дзесяць разоў былі меншыя за страты фашыстаў. Мы страцілі каля дзесяці чалавек забітымі і паранenымі.

Так ваяваў Яўген Ільіч Лізюкоў. Летам 1943 года ён даведаўся, што брат яго Аляксандр Ільіч загінуў на фронце. Вестка аб смерці брата не пахіснула Яўгена Ільіча. Яго атрад паспяхова вёў баявыя дзеянні.

А вось яшчэ адна характэрная рыса. У сваім атрадзе ён стварыў духавы аркестр. Музыканты каля дарогі Варшава—Масква пад прыкрыццём аховы выконвалі «Інтэрнацыянал».

Недзе ў канцы 1943 ці ў пачатку 1944 года Яўген Ільіч Лізюкоў перайшоў служыць у адну з Мінскіх партызанскіх брыгад. Летам 1944 года ён геранчна загінуў у той час, калі яго атрад рухаўся ў Мінск на парад.

У былога камандзіра партызанскага атрада імя Фрунзе (пазней камандзіра брыгады імя Фрунзе) Арэстовіча захоўваецца кніга ўліку асабовага складу атрада імя Фрунзе за 1942 г. У гэтай кнізе Яўген Ільіч значыцца беларусам, які прыбыў з-за фронту, да вайны працаваў у Джанкоі. Там, мусіць, недзе жыве яго сям'я.

Памяць аб бясстрашным партызанскім камандзіры Яўгене Ільічы Лізюкове мы, былыя партызаны Случчыны, свята захоўваем у сваіх сэрцах.

Рыгор РОДЧАНКА,
былы партызан брыгады імя Фрунзе, настаўнік.

СПЯВАЮЦЬ НАСТАЎНІКІ

Пранікнёна гучыць «Купалінка», жарт і гарэзлівасць іскрацца ў беларускай народнай песні «Ой, лю ля-лю», маладзецтва і весялосць у песні «Гоман, гоман». Спявае Брэсцкая народная харавая капэла настаўнікаў.

Высокая культура спявання, якая дазваляе выканаўцам паспяхова спраўляцца з цяжкасцямі складаных твораў, прыйшла не адразу. Ніхто не здолее палічыць, колькі гадзін напружанай рэпетыцыйнай работы тоіцца за кожнай музычнай фразай, за кожнай спетай нотай.

Кіраўнік капэлы Інга Вінаградава ўспамінае:

— Вельмі многа з самага пачатку працавалі над ваналам, гукам, словам. Настаўнікі, як правіла, перагружаны работай, грамадскімі даручэннямі. З году ў год бачыла на рэпетыцыях стосы сшыткаў, стомленыя твары, і разам з тым вялікую любоў да песні.

Удзельнікі капэлы не ўяўляюць сябе без песні, без харавога калектыву. Многія з іх спяваюць з першага дня існавання хору. Гэта 82-гадовы І. Казека, Н. Гардзіенка, Н. Бардышава, В. Осіпава В. Камарова, нязменны стараста хору Т. Аўчарава. Некаторыя больш маладыя ўдзельнікі хору В. Германюк, Л. Дзеянава, С. Даніленка за час знаходжання ў капэле закончылі музычныя вучылішчы і цяпер самі кіруюць дзіцячымі харавымі калектывамі або выкладаюць музыку. Стаўшы спецыялістамі ў галіне музыкі, яны па-ранейшаму спяваюць у хоры настаўнікаў.

У Рымы Ўроніч прыемнае лірычнае сапрана, чыстая інтанацыя, ясная дыкцыя. Зайздросная лёгкасць, з якой яна перадольвае тэхнічныя цяжкасці. Многа гадоў спявае ў капэле Аляксандр Жукаў.

Значнае месца ў рабоце адводзіцца ансамблеваму спяванню. Сапраўднай жамчужынай можна назваць вакальны квінтэт «Пяшчота», у якім спяваюць Вера Германюк Святлана Даніленка, Ганна Магірка, Люба Дзеянава і кіраўнік капэлы Інга Леанідаўна Вінаградава. Ім горача апладзіравалі ў Брэсце, Гродне, Мінску, Любліне і іншых гарадах.

Традыцыйны справаздачны канцэрт народнай капэлы настаўнікаў Брэста, які адбыўся ў Брэсцкім доме палітасветы, супаў з дзесяцігадовым юбілеем гэтага калектыву. Гэты канцэрт паказаў, што да калектыву прыйшла творчая сталасць — узрост самых вялікіх патрабаванняў да сябе, час найбольш плённых творчых пошукаў і знаходак.

М. СОЛАПАЎ,
заслужаны дзеяч культуры БССР,

А. ПАЎЛАЎ,
старшы метадыст Брэсцкага абласнога дома народнай творчасці.

Як мы паведамлялі ўжо, у Мінску адбылася рэспубліканская нарада работнікаў культуры. Удзельнікі нарады абмеркавалі пытанні, звязаныя з работай устаноў культуры рэспублікі па выкананні рашэнняў XXIV з'езда КПСС і задачамі іх у сувязі з падрыхтоўкай да 50-годдзя ўтварэння Саюза ССР. Друкуем скарочаную стэнаграму даклада міністра культуры БССР Ю. Міхневіча і выступленняў удзельнікаў нарады.

КУЛЬТУРА НАРОДА— НІВА ДЛЯ ЭНТУЗІЯСТАЎ

— Удзел культурна-творчых арганізацый рэспублікі ў камуністычным выхаванні працоўных, — сказаў дакладчык, — планы культурнага будаўніцтва ў бягучай пяцігодцы вызначаны ў мерапрыемствах па выкананні рашэнняў XXIV з'езда КПСС. Гэтыя мерапрыемствы леглі ў аснову дзейнасці нашых тэатраў і канцэртных арганізацый, навучальных і культурна-асветных устаноў. З натхненнем сустрэлі работнікі культуры рэспублікі Пастанову ЦК КПСС «Аб падрыхтоўцы да 50-годдзя ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік». Ідучы да гэтага свята, беларускі атрад творчай інтэлігенцыі, работнікаў культуры ўсімі сродкамі прафесійнага і самадзейнага мастацтва, разнастайнымі формамі культурна-асветнай работы імкнецца ўмацоўваць маральна-палітычнае адзінства грамадства, згуртаванасць партыі і народа, дружбу і супрацоўніцтва народаў СССР.

Летась працоўныя рэспублікі атрымалі новыя цікавыя па форме і значныя па змесце спектаклі, сімфанічныя, канцэртна-лекцыйныя і эстрадныя праграмы, якія трывала ўвайшлі ў рэпертуар. Некаторыя з іх адзначаны ростам пастановачнай і выканаўчай культуры, сведчаць аб плённым творчым пошуку. Палепшыліся агульныя паказчыкі работы тэатраў і канцэртных арганізацый па мастацкай абслузе працаўнікоў сяла. У сельскай мясцовасці паказана за год каля 5 тысяч спектакляў і канцэртаў (на 1 200 больш, чым у 1970 годзе). У раённых цэнтрах, калгасах і саўгасах актыўна выступалі многія тэатры і канцэртныя калектывы рэспублікі. Пашырылася геаграфія выездаў. Гомельскі абласны драматычны тэатр, напрыклад, у ліпені-жніўні пабываў у 19 раёнах вобласці, паказаў сельскім працаўнікам 146 спектакляў, якія прагледзела каля 44 тысяч чалавек, арганізаваў 83 шэфскія сустрэчы з працоўнымі. За высокія паказчыкі ў культурна-шэфскай рабоце на сяле калектыву Гомельскага тэатра прысуджаны пераходны Чырвоны сцяг Беларускага савета прафсаюзаў і Міністэрства культуры БССР.

Дасягнуты і іншыя станоўчыя вынікі. Але гаворка ідзе аб агульных паказчыках, аб выніках работы ў цэлым. Калі ж разгледзець іх больш канкрэтна, то можна ўбачыць, што ў нас яшчэ не ўсё робіцца.

Так, за мінулы год мы далі на сяле значна больш спектакляў і канцэртаў, чым у 1970 годзе. Але ў той жа час тэатр імя Янкі Купалы, рускі тэатр, Гомельская абласная філармонія не выканалі сваіх планавых заданняў па абслузе сельскага гледача. Мы адзначаем агульны звышпланавы плюс па колькасці гледачоў, а ў той жа час зацверджаны на 1971 год план запоўненасці залаў недавыкананы тэатрам оперы і балета амаль на 48 тысяч чалавек, рускім тэатрам імя Горкага — на 26 тысяч, тэатрам музычнай камедыі — амаль на 60 тысяч.

Мы не можам цярпіма ставіцца да таго факта, працягваў дакладчык, што некаторыя нашы тэатры і канцэртныя арганізацыі (тэатр оперы і балета, тэатр юнага гледача, тэатры імя Якуба Коласа і імя Горкага) закончылі 1971 год са значнымі звышпланавымі стратамі. Усе мы ведаем, што для ўстаноў мастацтва самым галоўным з'яўляецца ідэйна-мастацкі, творчы ўзровень. Але глыбока памыляецца той, хто схільны бачыць у фінансавых паказчыках нашай работы нешта накшталт адасобленай грашовай катэгорыі, якая не мае прамых адносін да творчасці. Як правіла, фінансы на дзіва чула адлюстроўваюць якасць рэпертуару, узровень рэжысуры, склад і працаздольнасць трупы, арганізацыйна-творчы ўзровень рэпетыцый, прафесійны ўзровень кіруючых адміністрацыйна-тэхнічных работнікаў і г. д.

Неабходна ўсведамляць і памятаць, што ўсе без выключэння бакі дзейнасці тэатральна-відовішчных прадпрыемстваў складаюць адзіны вытворча-творчы працэс, і ўвесь гэты працэс будуецца па зацверджанаму для нас плану — дзяржаўнаму плану нашай работы, выконваць які і адказваць за які кожны абавязаны па-дзяржаўнаму. Гэта з усёй паўнатой падкрэсліваецца ў пастанове ЦК Кампартыі Беларусі аб выніках гастроляў у Маскве тэатра оперы і балета.

— Нельга не сказаць, — працягваў Ю. Міхневіч, — што ў нас да гэтага часу даволі рэдкай падзеяй з'яўляюцца спектаклі са значнай сучаснай праблематыкай. А партыя, час, народ настойліва патрабуюць гэтага. Актыўна прыцягваючы на нашу сцэну новыя сучасныя творы драматургаў Расіі і іншых саюзных рэспублік, мы падтрымліваем усё цікавае, перспектыўнае. Работу ў гэтым кірунку вядзём сумесна з Саюзам пісьменнікаў Беларусі, і гэты кантакт дае станоўчыя вынікі. Але калі супаставіць стан нашай сучаснай драматургіі з тэматычным і эмацыянальна-мастацкім узроўнем сучаснай беларускай прозы або паэзіі, то параўнанне акажацца не на карысць драматургіі. Яе недахопы відаць і ў прафесійна-мастацкіх якасцях, і ў ступені значнасці праблем, якія яна асвойвае. Стварэнне буйных сцэнічных палотнаў аб нашай рэчаіснасці, аб сучасніку, рабочым чалавеку чакае свайго вырашэння.

— Гэтак жа востра стаяць прыгаданыя пытанні і ў галіне выяўленчага мастацтва рэспублікі, — зазначыў дакладчык.—Нам прыемна, што работы беларускіх мастакоў атрымалі станоўчую ацэнку на прысвечанай 50-годдзю СССР выстаўцы ў Маскве. Але нават тое лепшае, што дэманструем мы на выстаўках, не можа цалкам задаволіць. Распрацаваны доўгатэрміновыя планы выставачнай дзейнасці ў рэспубліцы і ў Саюзе. Аднак жывапісцы, графікі, скульптары часам недастаткова шырока разумеюць і асвойваюць тэматычныя кірункі выставак, сацыяльную сутнасць і глыбіню ажыццяўляемых дзяржаўных заказаў. Справа не толькі ў заказе: насустрач яму павінна ісці ініцыятыва работнікаў мастацтва і творчых арганізацый. Калі многія нашы мастакі атрымалі заслужаныя пахвалы за распрацоўку ваенна-патрыятычнай тэмы, то сучасная працоўная героіка народа не стала яшчэ галоўным накірункам выяўленчага мастацтва. Мы маем права чакаць у гэтай справе большай актыўнасці, больш канкрэтнай дапамогі ад Саюза мастакоў БССР і яго мастацкага фонду.

Дакладчык падрабязна спыніўся на музычным жыцці рэспублікі. Ёсць дасягненні ў галіне сімфанічнай, камернай, эстраднай музыкі. Аб гэтым сведчаць спектаклі музычных тэатраў, вечары і канцэрты рознага жанру. Добрае ўяўленне аб творчасці кампазітараў і музычных калектываў рэспублікі даюць выступленні Дзяржаўнай харавой капэлы, Дзяржаўнага народнага хору, Дзяржаўнага народнага аркестра, Дзяржаўнага ансамбля танца БССР, аўтарскія канцэрты кампазітараў Яўгена Глебава, Генрыха Вагнера, Дзмітрыя Смольскага і іншых. Асабліва прыкметна праяўляецца творчая актыўнасць кампазітараў рэспублікі ў песенным жанры. Любяць у народзе песні кампазітараў Багатырова, Алоўнікава, Семянякі, Кузняцова, Смольскага і іншых. У апошні час шырокую папулярнасць заваявалі песні яшчэ маладога, але ўжо вядомага ў рэспубліцы і краіне кампазітара Ігара Лучанка.

Далейшага паляпшэння патрабуе прапаганда музычнага мастацтва. Я маю на ўвазе суадносіны так званай «сур'ёзнай» і «лёгкай» музыкі, пытанні ўзбагачэння эстраднай музыкі фальклорам, узмацненне ўвагі да святаў песні, да народных традыцый харавога спявання. Калі на канцэртах нашых філармоній эстрадная музыка складае прыкладна 40 працэнтаў, дык у канцэртах, якія праводзяцца мясцовымі сіламі, яна часам займае пераважную частку праграмы. А дадайце да гэтага танцы, музыку ў парках, на катку, ды яшчэ і саматужныя «біг-біты» — атрымаецца, што на долю сімфанічнай, камернай музыкі застанецца, бадай, зусім мала месца, а гэта вядзе ў канчатковым выніку да выхавання аднабаковых густаў і эстэтычных уяўленняў.

Вялікая роля ў фарміраванні духоўнага свету чалавека належыць культурна-асветным установам. Клубы і дамы культуры, бібліятэкі, музеі, паркі культуры і адпачынку з'яўляюцца месцамі актыўнага далучэння насельніцтва да культуры. Асноўным зместам дзейнасці культурна-асветных устаноў у сучасны момант з'яўляецца прапаганда матэрыялаў XXIV з'езда КПСС і падрыхтоўка да 50-годдзя ўтварэння СССР. Аналіз работы большасці культурна-асветных устаноў паказвае плённасць пошукаў у гэтым напрамку. У разнастайных формах культурна-асветнай работы — ад маляўніча аформленага стэнда да масавага народнага свята — прыкметна імкненне ўвязаць прапаганду ідэй партыйнага з'езда з практычнымі справамі вытворчых калектываў, вызначыць месца кожнага працаўніка ў ажыццяўленні планаў пяцігодкі.

— Сёння, напярэдадні 50-годдзя СССР, — працягваў дакладчык, — нам трэба прааналізаваць праблемы патрыятычнага і інтэрнацыянальнага выхавання насельніцтва — ці дастаткова выкарыстоўваем мы накоплены вопыт, ці актыўна шукаем шляхі яго ўзбагачэння, абапіраючыся на тыя багатыя матэрыялы і факты, якія даюць нам гісторыя і паўсядзённая рэчаіснасць.

Да раённых і гарадскіх дамоў культуры ў мінулым годзе была асаблівая ўвага з боку раённых і гарадскіх аддзелаў, абласных упраўленняў культуры і міністэрства — праходзіў рэспубліканскі агляд іх работы. Вынікі агляду сведчаць, што як масавасць, так і якасны ўзровень работы за апошні час выраслі. Пры ўсіх раённых і гарадскіх дамах культуры працуюць народныя універсітэты па розных галінах ведаў, узмацнелі гурткі мастацкай самадзейнасці, створана 217 новых калектываў, сіламі самадзейнасці дадзена амаль на 500 спектакляў і канцэртаў больш, чым у папярэднім годзе. Многія раённыя дамы культуры за апошні час матэрыяльна ўзмацнелі, рабілі больш разнастайнымі формы сваёй работы, палепшылі дапамогу сельскім клубам. Значныя змены адбыліся, напрыклад, у Бярозаўскім раённым доме культуры. Тут створана і плённа працуе 11 гурткоў. У мінулым годзе аркестру духавых інструментаў прысвоена званне «народны», у харавым калектыве — 50 актыўных удзельнікаў, ёсць аркестр народных інструментаў, вакальна-інструментальны ансамбль, драматычны гурток, агітбрыгада, танцавальны калектыў з дзіцячай студыяй. Пры доме культуры працуюць курсы машынапісу, кройкі і шытва, мастацка-афармленчая майстэрня. Сапраўднай лабараторыяй клубнай работы стаў метадычны кабінет, з дзейнасцю якога знаёмы многія з прысутных тут таварышаў. Заслугоўвае адабрэння работа такіх дамоў культуры, як Асіповіцкі, Талачынскі, Шчучынскі, Пінскі гарадскі, Мядзельскі, Рагачоўскі, Гомельскі, Чашніцкі, Кобрынскі, Баранавіцкі гарадскі, Стаўбцоўскі і іншыя.

Аднак, далёка не ўсе рэзервы паляпшэння арганізацыйна-творчай работы, умацавання матэрыяльна-тэхнічнай базы дамоў культуры былі выкарыстаны. Хіба можна мірыцца з тым, што ў радзе дамоў культуры няма гурткоў мастацкай самадзейнасці вядучых жанраў, або з тым, што выезды ў сельскія клубы ў асобных раёнах носяць эпізадычны характар, не аналізуюцца мерапрыемствы, якія праводзяцца ў сельскіх клубах. А ў канчатковым выніку аб узроўні дзейнасці раённага дома культуры — галоўнага клуба раёна — трэба меркаваць па якасці работы сельскіх клубаў і дамоў культуры.

Якой дапамогі сялу можна чакаць, напрыклад, ад Чавускага раённага дома культуры, у якім няма пастаянна дзеючых гурткоў мастацкай самадзейнасці, масавая работа праводзіцца ад выпадку да выпадку, няма нагляднай агітацыі. Або ўзяць Ляхавіцкі раённы дом культуры Брэсцкай вобласці. Тут нядрэнныя ўмовы, але ўся работа зводзіцца да правядзення танцаў.

Гарадскія дамы культуры яшчэ не ўсюды добра дапамагаюць вёсцы. Часцей за ўсё гэтая дапамога абмяжоўваецца арганізацыяй канцэртаў, ды і то там, куды лягчэй праехаць. А між тым, сельскія клубы — адзін з найбольш складаных і важных участкаў работы. З 4 397 дзяржаўных клубных устаноў рэспублікі 4 117 — сельскія. Не цяжка ўявіць сабе якую ролю адыгрываюць яны ў культурным жыцці сяла, у развіцці і задавальненні духоўных запатрабаванняў сельскага насельніцтва.

316 сельскіх клубаў і дамоў культуры рэспублікі — клубы выдатнай работы. Да іх адносяцца Абідавіцкі дом культуры Быхаўскага раёна, Вярэйкаўскі сельскі дом культуры Ваўкавыскага раёна, Яромінскі сельскі дом культуры Гомельскага раёна, Камянецкі сельскі клуб Мінскага раёна, Малюшыцкі і Кайшоўскі сельскія дамы культуры Карэліцкага раёна і іншыя. Тут працуюць паўнакроўныя калектывы мастацкай самадзейнасці, аматарскія кінастудыі і фотагурткі, даведачна-інфармацыйныя цэнтры, музеі на грамадскіх асновах. Але ёсць і іншыя факты: нядаўна пабудаваныя тыпавыя будынкі з добрымі пакоямі для гуртковай работы бяздзейнічаюць з-за адсутнасці ініцыятыўнага работніка, бескантрольнасці з боку аддзелаў культуры. Нярэдка здараецца і так, што кіраўнікі гаспадарак, сельскіх Саветаў, раённых аддзелаў культуры, закладваючы новыя будынкі пад клубы і дамы культуры, не думаюць над тым, хто ўдыхне ў іх жыццё.

— Мы з поўнай падставай ганарымся масавасцю мастацкай самадзейнасці нашай рэспублікі, — працягваў далей дакладчык. — Паўмільённая

У перапынку паміж пасяджэннямі нарады работнікаў культуры. Галоўны дырыжор Дзяржаўнай харавой капэлы БССР Уладзімір Раговіч, балетмайстар Іван Хвораст, загадчык Смаргонскага аддзела культуры Яраслаў Буткевіч і дырэктар Смаргонскага раённага дома культуры Соф'я Лазар.

У перапынку паміж пасяджэннямі нарады работнікаў культуры. Мастацтвазнаўцы і мастакі Леанід Дробаў, Віктар Пратасеня, Віктар Грамыка, Барыс Крэпак і Міхась Савіцкі.
Фота Ул. КРУКА.

армія аматараў мастацкай творчасці ў рэспубліцы — гэта велізарная масавая школа эстэтычнага выхавання. Аднак давайце коратка прааналізуем, якія тэндэнцыі назіраюцца сёння ў нашай мастацкай самадзейнасці. Ёсць рост інструментальных ансамбляў, і гэта, канечне, нядрэнна. Але адначасова скарачаецца колькасць харавых, драматычных, харэаграфічных гурткоў, аркестраў народных інструментаў, асабліва ў Брэсцкай і Віцебскай абласцях. Колькасць харавых калектываў у мінулым годзе ў цэлым па рэспубліцы зменшылася на 259, драматычных — на 202. Усе ўмовы для развіцця народнай творчасці ёсць, напрыклад, у Капыльскім раёне. Але яны вельмі слаба выкарыстоўваюцца. З 32 сельскіх клубаў і дамоў культуры толькі 8 маюць пастаянна дзеючыя гурткі мастацкай самадзейнасці. У раёне толькі два масавыя хоры, няма ні аднаго ансамбля танца, тэатра лялек або тэатра юнага гледача і толькі два аркестры народных інструментаў.

Рэспубліканскі і абласныя дамы народнай творчасці недастаткова глыбока аналізуюць стан і накіраванасць рэпертуару, каб на аснове такога аналізу аказваць больш дзейсны ўплыў на яго фарміраванне. Мала твораў, якія выконваюць харавыя і музычныя калектывы. У пастаянным ужытку харэаграфічных ансамбляў, асабліва гурткоў, усяго 6—8 танцаў. А ў запісе ж у нас ёсць дзесяткі народных танцаў. Нельга закрываць вочы на тое, што на самадзейную сцэну, асабліва на клубную эстраду, у выступленні агітбрыгад яшчэ нярэдка пранікаюць нізкапробныя опусы выпадковых аўтараў.

Зараз ва ўсіх абласцях пачалася падрыхтоўка да рэспубліканскага фестывалю мастацкай самадзейнасці, прысвечанага 50-годдзю ўтварэння СССР. Гэта — вельмі вялікі ўчастак работы. Важна з самага пачатку накіраваць гэта юбілейнае свята самадзейнага мастацтва рэспублікі па дзелавым рэчышчы.

Звяртаючыся да праблем бібліятэчнай справы, хочацца нагадаць, што фонды бібліятэк нашай рэспублікі былі цалкам спаленыя і разрабаваныя гітлераўцамі ў гады вайны, а зараз яе кніжным фондам карыстаюцца каля шасці з палавінай мільёнаў чалавек.

Аснова поспеху ў бібліятэчнай справе — гэта, зразумела, не толькі стан кніжнага фонду, але і штодзённая праца штатных прапагандыстаў кнігі — работнікаў бібліятэк. У нас ёсць цудоўныя бібліятэкары. Сярод іх — загадчыца сельскай бібліятэкі ў вёсцы Рудня Свіслацкага раёна, Зінаіда Сцяпанаўна Акудовіч. У чытацкім активе яе бібліятэкі — усё дарослае і юнацкае насельніцтва вёскі. Зінаіда Сцяпанаўна ведае, што яе абаненты — народ заняты, і яна не чакае кожнага з чытачоў на стацыянары, паспявае пабываць з сумкай, напоўненай кнігамі, у кожнай брыгадзе, у кожным доме, у школе. Такіх энтузіястаў многа.

Цяпер узяты курс на поўнае пераўтварэнне на працягу пяцігодкі ўсіх прыклубных бібліятэк у сельскія. Гэта дазволіць стварыць у сельскай мясцовасці насычаную сетку бібліятэк, здольную якасна палепшыць абслугу насельніцтва, ахапіць кнігай асобныя населеныя пункты і вытворчыя ўчасткі. Аднак варта звярнуць увагу загадчыкаў раённых аддзелаў культуры і начальнікаў абласных упраўленняў культуры на тое, што ў гэтай справе дзе-нідзе дапускаецца фармалізм. Бібліятэка, рэарганізаваная з прыклубнай у сельскую, не атрымлівае адпаведнага памяшкання, а працягвае туліцца ў клубе, не маючы магчымасцей для росту кніжнага фонду.

Стан камплектавання бібліятэк новай літаратурай пакуль яшчэ нельга прызнаць здавальняючым.

Далей тав. Міхневіч зазначыў, што вялікай папулярнасцю ў насельніцтва карыстаюцца многія музеі рэспублікі, мемарыялы і іншыя гістарычныя месцы. Галоўная ўвага ў дзейнасці музеяў рэспублікі ў мінулым годзе была засяроджана на паляпшэнні зместу экспазіцый, асабліва савецкага перыяду. Павысілася культура экспазіцый, палепшылася мастацкае афармленне, больш разнастайнымі сталі прыёмы і метады экспанавання матэрыялаў. Аднак асобныя экспазіцыі яшчэ не раскрываюць у поўным аб'ёме важнейшых тэм сучаснасці. Паказ карэнных змен у культурным і матэрыяльным жыцці савецкага народа, пераўтварэнняў у галіне сельскай гаспадаркі, размаху будаўніцтва ў горадзе і асабліва на сяле не адпавядае патрабаванням сённяшняга дня. У сур'ёзным паляпшэнні маюць патрэбу экспазіцыі Барысаўскага, Слуцкага, Баранавіцкага краязнаўчых музеяў.

Дакладчык звярнуў увагу ўдзельнікаў нарады і на неабходнасць значна палепшыць работу паркаў культуры і адпачынку.

Далей Ю. Міхневіч сказаў:

— Паспяховае развіццё культуры і мастацтва немагчыма без дакладна спланаванай падрыхтоўкі кадраў, без пастаяннага ўдасканалення гэтага складанага працэсу. Большасць работнікаў культуры і мастацтва рэспублікі — гэта энтузіясты, якія ведаюць сваю справу, актыўныя памочнікі партыйных і савецкіх арганізацый у справе камуністычнага выхавання. Многія з іх дзесяткі гадоў працуюць у органах і ўстановах культуры. Штогод кадры ўстаноў культуры і мастацтва папаўняюцца работнікамі з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй. Толькі навучальнымі ўстановамі сістэмы Міністэрства культуры БССР падрыхтавана ў мінулым годзе 4 774 спецыялісты, у тым ліку з вышэйшай адукацыяй 179 чалавек.

У 1972—73 гадах адбудуцца першыя выпускі на факультэтах культурна-асветнай работы Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага і Мінскага педагагічнага інстытутаў. У бягучай пяцігодцы запланавана адкрыць у Мінску інстытут культуры, а ў Брэсце, Гомелі і Мінску — культурна-асветныя вучылішчы. За гэты перыяд будзе падрыхтавана каля шасці тысяч спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй адукацыяй.

І ўсё-такі разрыў паміж маштабамі падрыхтоўкі і патрэбай у кадрах для сферы культуры далёка не ліквідаваны. Так, сярод бібліятэчных работнікаў сістэмы Міністэрства культуры пакуль толькі 50 працэнтаў маюць вышэйшую і сярэднюю спецыяльную адукацыю, сярод дырэктараў сельскіх дамоў культуры — толькі 30. Улічваючы, што асновы ў падрыхтоўцы кадраў для ўстаноў культуры і мастацтва закладваюцца ў музычных школах, трэба ўдзяляць больш увагі пашырэнню сеткі музычных школ. У сучасны момант у рэспубліцы працуе 172 дзіцячыя сямігадовыя музычныя школы і 27 вячэрніх школ агульнай музычнай адукацыі. У 10 музычных вучылішчах вучыцца больш як 5 000 чалавек. У бягучай пяцігодцы намячаецца адкрыць музычныя вучылішчы ў Бабруйску і Лідзе. У асноўным вырашана праблема стварэння дзіцячых сямігадовых музычных школ у кожным горадзе і раённым цэнтры. Зараз трэба больш актыўна ўзяцца за развіццё сеткі дзіцячых сямігадовых музычных школ і вячэрніх школ агульнай музычнай адукацыі ў калгасах і саўгасах рэспублікі.

Далей у дакладзе былі прааналізаваны многія іншыя праблемы, якія існуюць у падрыхтоўцы кадраў культасветработнікаў, у замацаванні іх на месцы, асабліва — у вёсках, аб матэрыяльных і маральных умовах іх работы, а таксама многія іншыя істотныя пытанні культурнага жыцця рэспублікі.

СЛОВА ЎДЗЕЛЬНІКАЎ НАРАДЫ

ЗБІРАЙЦЕ ФАЛЬКЛОР

З выступлення народнага артыста СССР Г. ЦІТОВІЧА

Тут было сказана, што трэба берагчы, развіваць народную творчасць, фальклор. У нас у Беларусі многа робіцца ў гэтым кірунку. Я знаёмы з работай Віцебскага дома народнай творчасці. Крыху знаёмы ў мінулым з Гомельскім, Брэсцкім дамамі народнай творчасці. У іх цудоўныя вынікі работы ў садружнасці з мясцовымі педагагічнымі інстытутамі. Гэта вельмі добра, калі дамы народнай творчасці працуюць разам з інстытутамі.

Мы запісалі многа песень. Танцы мы не запісвалі. Каб запісаць танец, трэба ўмець танцаваць. У нас ёсць апісанне 120 танцаў, але гэта яшчэ не самі танцы, многа апісанняў карагодаў. У нас няма такіх запісаў, якія можна было б узяць кіраўніку народнай творчасці і паставіць танец. Як танцаваць — гэта не запісана.

Часта бярэш які-небудзь зборнік і бачыш, што там запісана тое, што даўно выдадзена. Навошта ж гэта рабіць? Калі б яшчэ быў цікавы варыянт! А то — горш, чым у арыгінале.

Я не адмаўляю неабходнасці варыянтаў. Іншы раз ёсць добрыя варыянты песень, як песня пра партызана, пра Заслонава. Але я думаю, што ў нас ёсць усе магчымасці запісваць тое, што не запісана, таму што я добра ведаю народную творчасць — гэта калодзеж. У калодзежы ваду бярэш — і ён папаўняецца.

Мне яшчэ хацелася вярнуцца да танцаў. Радасна, што наш ансамбль танца БССР стаў ансамблем беларускага танца. Думаю, што калектыў зоймецца збіраннем беларускага фальклору. У нас гэта работа вельмі адстала. Відаць, ансамбль будзе прадстаўляць наша беларускае мастацтва. Мова танцаў павінна запісвацца, і гэтым павінна заняцца харэаграфічнае вучылішча. Калі песні мяняюцца, то танцы застаюцца такія ж, якія яны былі. Танец — гэта таксама свайго роду песня, і трэба запісваць элементы танцаў. Шукайце такія танцы, бо яны ўпрыгожаць усе нашы канцэрты.

Я хачу яшчэ раз заклікаць вас: збірайце фальклор, бо вецер у гэтай справе спадарожны, у спіну дзьме. Збірайце фальклор, уключайце лепшае з яго ў нашы праграмы, і тады праграмы будуць цікавыя.

Нам завяшчаў Купала: песня—гэта сэрца дар, шануйце яе.

АГУЛЬНЫ ЛЁС, АГУЛЬНЫ КЛОПАТ

З выступлення Г. ШУСЦІКАВА, загадчыка Абідавіцкага дома культуры Быхаўскага раёна

У калгасе «XVIII партз'езд», як і ва ўсім раёне, традыцыйнымі сталі Ленінскія чытанні. Правядзенне іх мы спалучаем з падвядзеннем вынікаў сацыялістычнага спаборніцтва. Як правіла, перад пачаткам чытання выступаюць з працоўнымі рапартамі старшыня калгаса, брыгадзіры, перадавікі калгаснай вытворчасці.

У доме культуры працуе 14 гурткоў мастацкай самадзейнасці, а ў іх — 223 чалавекі. Ёсць хор з 80 чалавек, духавы і эстрадны аркестры, два танцавальныя калектывы, музычная студыя, гурток мастацкага чытання, лялечны тэатр, рэгулярна працуе агітбрыгада. За год далі 35 канцэртаў, 15 разоў выязджала з канцэртамі агітбрыгада.

Асаблівай папулярнасцю ў нас карыстаецца маладзёжны турысцкі клуб «Шукальнікі». Удзельнікі клуба робяць паходы па месцах баявой і працоўнай славы раёна. На маршруце яны чытаюць лекцыі, праводзяць гутаркі, выступаюць з канцэртамі, збіраюць матэрыялы аб героях, лепшых людзях. Усе матэрыялы потым афармляюцца, апрацоўваюцца і перадаюцца ў ленінскі пакой калгаса.

У чым нашы поспехі? Перш за ўсё ў тым, што мы цесна супрацоўнічаем з партыйнай арганізацыяй і праўленнем калгаса. Толькі таму, мабыць, у цэнтры калгаса сёння стаіць добры дом культуры, цалкам забяспечаны абсталяваннем і інвентаром, адпушчаны сродкі для абсталявання і папаўнення кніжнага фонду бібліятэкі, культфонд калгаса складае 14—16 тысяч рублёў у год. Калгас дадаткова мае дзве штатныя адзінкі ў доме культуры. Зараз у нас трывалая матэрыяльная база, якая дазваляе прывіваць густ сапраўднаму мастацтву у працаўнікоў сяла.

Наш дом культуры мае самую цесную сувязь з камітэтам камсамола, кінамеханікамі, інструктарам спартыўнага таварыства, лектарам таварыства «Веды», піянерважатымі і настаўнікамі школ. А гэта дае магчымасць будаваць работу па адзінаму плану.

МАСТАКУ І АРХІТЭКТАРУ — СУПРАЦОЎНІЧАЦЬ

З выступлення мастака М. САВІЦКАГА, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі

Пры афармленні ўстаноў культуры мастак у большасці выпадкаў не працуе з архітэктарам, а запрашаецца арганізацыяй, якая ўжо эксплуатуе будынак. І таму афармляць яго цяжка.

Возьмем, напрыклад, сяло Верцялішкі Гродзенскай вобласці. Важнае месца там павінен быў заняць калгасны клуб. Але афармлены ён няўдала. І гэта адбылося па віне архітэктара. Архітэктар прыватным парадкам падабраў некваліфікаваных мастакоў, якія выканалі работу халтурна. Справа закончылася прыцягненнем мастакоў да судовай адказнасці.

Між тым, у нас ёсць цудоўныя майстры. Ды і чаму ім не быць, калі беларуская культура мае ў гэтай галіне багатую спадчыну?

Я лічу, што трэба прынцыпова змяніць характар праектнага задання. Гэта вельмі важна, асабліва пры праектаванні палацаў культуры, клубаў, культурна-асветных устаноў. Праектнае заданне павінна мець на першым плане не колькасць інтэр'ераў утылітарнага прызначэння, а дакладную тэму, вырашэнне якой магчыма шляхам сінтэзу мастацтваў.

Узаемадзеянне мастацтваў, кожнае з якіх здольнае на вялікія абагульненні, тоіць у сабе велізарную сілу, выкарыстаць якую — наш прамы абавязак.

БУДУЕМ ДАМЫ КУЛЬТУРЫ

З выступлення загадчыка Пастаўскага раённага аддзела культуры Г. ЗАВАДСКАГА

У адпаведнасці з дырэктывамі XXIV з'езда партыі сесіяй Пастаўскага раённага Савета дэпутатаў працоўных зацверджаны план развіцця культуры на 1971—1972 гады. Мы намецілі ў гэтай пяцігодцы стварыць культурныя комплексы ў райцэнтры і гарадскіх пасёлках, за кошт калгасаў у кожным сельскім Савеце пабудаваць дом культуры, на кожнай цэнтральнай сядзібе калгаса і саўгаса — сельскі клуб, завяршыць будаўніцтва 35 брыгадных клубаў і чырвоных куткоў на фермах і ў аддзяленнях, за бюджэтныя асігнаванні і сродкі культфондаў калгасаў закончыць да 1974 года аснашчэнне клубных устаноў і бібліятэк.

Пасля XXIV з'езда партыі прайшоў год, і мы ўжо дасягнулі пэўных вынікаў па рэалізацыі намечанага плана. За гэты час пабудаваны Комальскі сельскі дом культуры, Андронаўскі сельскі клуб, дом культуры міжкалгаснай будаўнічай арганізацыі. Заканчваецца будаўніцтва клуба будаўніча-мантажнага ўпраўлення. Пачата будаўніцтва дома культуры ў калгасе імя Кірава.

Для стварэння культурнага комплексу ў раённым цэнтры адкрыты гісторыка-краязнаўчы музей на грамадскіх асновах. Вядзецца добраўпарадкаванне парку, закуплены атракцыёны, заканчваецца рэканструкцыя раённага дома культуры. Усе клубныя ўстановы маюць тэлевізары, магнітафоны, фотаапараты, фільмаскопы, музычныя інструменты.

РЭСПУБЛІКАНСКАЯ НАРАДА РАБОТНІКАЎ КУЛЬТУРЫ

ЛЕПШ РЫХТАВАЦЬ КУЛЬТРАБОТНІКАЎ

З выступлення начальніка Упраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкома А. ЛЫСКОВА

Мы сустракаемся з вельмі сур'ёзнай праблемай — дзе ўзяць кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці? Ні адна навучальная ўстанова не рыхтуе кіраўнікоў для народных хораў, харэографаў па народным танцы, мала рэжысёраў народных тэатраў. Гэтыя кадры складаюцца стыхійна, і калі па якой-небудзь прычыне кіраўнік пакідае працу, калектыў ставіцца пад пагрозу распаду.

А хто працуе ў нашых сельскіх клубах? Гэта, у асноўным, учарашнія выпускнікі школ, якія нікуды не паступілі, выпускнікі культасветвучылішчаў. Ім па 17—18 гадоў; ні вопыту, ні сталасці. Дык хіба можна чакаць ад гэтых юнакоў і дзяўчат адразу добрай, цікавай работы сярод дарослага насельніцтва, у тым ліку — сярод вялікага атрада інтэлігенцыі на сяле? Трэба карэнным чынам палепшыць падрыхтоўку клубнікаў, прымаць у культасветвучылішчы людзей толькі пасля заканчэння сярэдняй школы і павялічыць тэрмін навучання да трох гадоў. Варта, нарэшце, перагледзець заработную плату гэтай катэгорыі работнікаў, паставіць яе ў залежнасць ад адукацыі і стажу работы. Гэта ненармальна, што і выпускнік ВНУ, і ўчарашні выпускнік школы, якія працуюць у сельскім клубе, атрымліваюць аднолькавую зарплату.

У перапынку паміж пасяджэннямі нарады работнікаў культуры. Драматург Андрэй Макаёнак гутарыць з загадчыкамі мінскіх бібліятэк Агрыпінай Маторнавай і Аляксандрай Каспелевай (справа).

МОЛАДЗІ—ПРАФЕСІЙНУЮ АРЫЕНТАЦЫЮ

З выступлення сакратара ЦК ЛКСМБ А. САКАЛОЎСКАГА

Жыццё прымушае задумацца і над такім пытаннем: ці правільна робяць тыя, хто ў клубнай рабоце арыентуецца толькі на мастацкую самадзейнасць? Хіба ва ўменні ясна мысліць, вынаходзіць, канструяваць праяўляецца менш творчасці, чым, скажам, пры выкананні танцаў і песень? Мы далёкія, зразумела, ад проціластаўлення тэхнічнай і мастацкай творчасці. Але настаў час даць тэхнічнай самадзейнасці шырокія правы ў нашых установах культуры, зрабіць тэхнічную творчасць аб'ектам сур'ёзнай, пільнай увагі клубных і камсамольскіх работнікаў. Такая пастаноўка пытання натуральная ў век бурнага тэхнічнага прагрэсу.

У клубы павінны прыйсці вучоныя, інжынеры. Яны дапамогуць юнакам і дзяўчатам асэнсаваць канкрэтныя навукова-тэхнічныя дасягненні, задачы ў галіне эканомікі, акажуць вялікую дапамогу камсамолу і органам народнай адукацыі ў прафесійнай арыентацыі моладзі.

ДАПАМАГАЦЬ СЕЛЬСКАМУ КЛУБУ

З выступлення дырэктара Асіповіцкага раённага дома культуры М. ЖАРНЯКА

Метадычны кабінет нашага дома культуры асноўную ўвагу ўдзяляе рабоце сельскіх клубаў і сельскіх дамоў культуры. Апрача таго, што мы высылаем у клубы метадычныя матэрыялы, дасланыя з Рэспубліканскага і абласнога дамоў народнай творчасці, метадысты дома культуры робяць самі распрацоўкі, дапамагаюць на месцах праводзіць па іх вечары і вусныя часопісы.

Але для паляпшэння метадычнай работы і абмену перадавым вопытам культасветустаноў рэспублікі настаў час мець у рэспубліцы свой часопіс культурна-асветнай работы, як і ў іншых саюзных рэспубліках, напрыклад, на Украіне, у Арменіі. Гэтага настойліва патрабуе само жыццё.

МУЗЫЦЫ—ШЫРОКУЮ ДАРОГУ

З выступлення дырэктара Беларускай дзяржаўнай філармоніі Г. ЗАГАРОДНЯГА

...Калі па-сапраўднаму брацца за музычна-эстэтычнае выхаванне моладзі, то органы культуры павінны звярнуць самую пільную ўвагу на прапаганду камернай музыкі і розных філарманічных жанраў. А то сёй-той з кіруючых работнікаў культуры на месцах папракае нас за тое, што мы ў апошні час арганізоўваем многа камерных канцэртаў, а кіраўніцтва Віцебскага музычнага вучылішча і Гродзенскага музычна-педагагічнага вучылішча нават адмаўляе ў памяшканні, калі на гастролі прыязджаюць камерныя выканаўцы. Вельмі дзіўная пазіцыя ў кіраўнікоў гэтых музычных навучальных устаноў.

Каб палепшыць абслугу працоўных сельскай мясцовасці (а мы плануем даць сёлета ў вёсках рэспублікі 2 100 канцэртаў), кіраўніцтва філармоніі ставіць пытанне аб стварэнні ў Віцебскай, Магілёўскай, Брэсцкай і Гродзенскай абласцях аддзяленняў рэспубліканскай філармоніі на самастойным балансе.

МЫ—ЗА ТВОРЧЫЯ СУВЯЗІ

З выступлення дырэктара Брэсцкага драматычнага тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі, заслужанага дзеяча культуры БССР Л. ВАЛЧЭЦКАГА

Калектыў нашага тэатра праводзіць вялікую грамадскую работу. Да нас часта звяртаюцца за дапамогай абласны дом народнай творчасці, вытворчыя калектывы горада і вобласці. Але я хачу спыніцца на прыкладзе, калі даводзіцца літаральна навязваць сваю дапамогу. Недалёка ад Брэста знаходзіцца саўгас «Мухавец». Мы дапамаглі стварыць у саўгасным доме культуры драматычны калектыў. Наш рэжысёр, выпускнік тэатральнага інстытута, прыязджаў на заняткі, выбраў п'есу. Але далей справа не пайшла, таму што мы бачым поўную адсутнасць зацікаўленасці работнікаў саўгаса і дома культуры. Відаць, драматычны калектыў ім увогуле не патрэбны. Ды і ўся культурна-масавая работа там, як кажуць, ледзь дыхае. Навошта было будаваць велізарны палац культуры, які, па сутнасці, стаіць на замку?

І яшчэ. Пры будаўніцтве раённых і калгасных дамоў культуры неабходна ўзгадніць іх праекты з Дзяржаўным інстытутам праектавання тэатраў. Вось, напрыклад, у шасці кіламетрах ад Брэста нядаўна быў адкрыты дом культуры калгаса «Пагранічнік». Цудоўны дом культуры, велізарная сцэна, амаль такая ж, як глядзельная зала. Але бяда ў тым, што праекціроўшчык забыў, што трэба заносіць на гэту сцэну дэкарацыі, і спраектаваў дзверы шырынёй 80 см. Паспрабуйце пранесці што-небудзь праз такія дзверы!

Сувязь грамадскасці вобласці з прафесійным драматычным калектывам павінна быць больш цесная.

ДАПАМАЖЫЦЕ АДШУКАЦЬ ТАЛЕНТЫ!

З выступлення старшага выкладчыка Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута Б. ВІШКАРОВА

Чатыры гады назад у тэатральна-мастацкім інстытуце адкрылася новае аддзяленне — культасветработы. Каб выпусціць добрых спецыялістаў, мала прымаць людзей з добрымі знешнімі дадзенымі. Відаць, не менш важныя і ўнутраныя якасці: актыўнасць, любоў да грамадскай работы, таварыскасць, шчырасць і, калі хочаце, нейкая асаблівая схільнасць да асветнай дзейнасці. Усяго гэтага мы не можам вызначыць на экзаменах. Звяртаюся з просьбай да работнікаў культасветустаноў: дапамажыце адшукаць таленавітых, апантаных гэтай работай юнакоў і дзяўчат, якія, атрымаўшы вышэйшую адукацыю, здольныя былі б падымаць культуру на сяле і ў горадзе.

КАДРАМ—КЛОПАТ І ЎВАГУ

З выступлення дырэктара Рэспубліканскага інстытута павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры Ф. ЖЫГАЛАВА

Відаць, больш за ўсё павышэнне кваліфікацыі патрэбна клубным работнікам, але мясцовыя органы культуры вельмі неахвотна адпускаюць іх да нас у інстытут. Сёлета ні адна вобласць не прыслала патрэбную колькасць людзей, якія павінны вучыцца ў інстытуце павышэння кваліфікацыі. І менш за ўсіх прыехала культасветработнікаў з Мінскай вобласці. Незразумела, чаму ў Мінскім абласным упраўленні культуры так мала клапоцяцца аб вучобе клубных работнікаў. А менавіта ж гэта катэгорыя выклікае больш за ўсё трывогі. Мяркуйце самі: у выніку сацыялагічных даследаванняў мы ўстанавілі, што з 318 работнікаў клубаў 109 працуюць да аднаго года. Гэта велізарная цякучасць! І трэба прыкласці ўсе намаганні, каб клубныя работнікі не адчувалі сябе пазбаўленымі клопату і ўвагі.

УМАЦОЎВАЦЬ СУВЯЗІ

З выступлення дырэктара Брэсцкага музычнага вучылішча, заслужанага дзеяча культуры БССР К. МАНУЧАРАВА

Усё больш музычных школ і студый адкрываецца ў калгасах і саўгасах нашай вобласці. І гэта добра. Але ў рабоце іх, на жаль, ёсць шмат непаладак. Адна з іх—гэта дыспрапорцыя паміж навучэнцамі розных спецыяльнасцей. Вельмі мала навучэнцаў у класах струнных і духавых інструментаў, асабліва ў сельскіх школах. Тормазам з'яўляецца і цяжкасць у набыцці духавых і струнных інструментаў, струн і смычкоў.

І яшчэ: дзіцячыя музычныя школы вучылішча ўсё яшчэ неяк ізаляваны адна ад другой. А задачы ж іх і мэты аднолькавыя. Думаецца, што развіццё практычных і творчых сувязей было б плённае для абедзвюх устаноў і, у першую чаргу, для канцэртмайстарскай і педагагічнай практыкі студэнтаў музычных вучылішчаў.

ВЁСКА ЧАКАЕ СПЕЦЫЯЛІСТА

З выступлення народнага артыста СССР Р. ШЫРМЫ

Наша культура з кожным годам расце, павышаецца яе ўзровень. Але мне здаецца, што ў апошнія гады гэтае развіццё схіляецца ў бок забаўляльнасці. А сапраўдная культура чалавека заўсёды звязана з мастацтвам глыбокім і змястоўным. Работнікі культуры павінны ўмець яго прапагандаваць.

Падрыхтоўка кадраў культработнікаў, асабліва завочнікаў, у нас яшчэ не на вышыні. Завочная вучоба для спецыялістаў па музыцы дае, на маю думку, вельмі слабыя вынікі, а выпускнікі кансерваторыі стараюцца застацца ў горадзе хоць на самай маленькай зарплаце, абы не ехаць у вёску. А між тым, у вёсцы яны маглі б мець усе ўмовы для цікавай і плённай работы.

У ЦЭНТРЫ ЎВАГІ—РАБОЧЫ

З выступлення загадчыцы Цэнтральнай мінскай гарадской бібліятэкі імя Я. Купалы А. КАСТЫЛЁВАЙ

У цэнтры ўвагі масавых бібліятэк сталіцы — у першую чаргу маладыя рабочыя. Рабочая гвардыя горада—самая шматлікая, яна стварае матэрыяльныя даброты, і таму клопаты аб павышэнні агульнаадукацыйнага і культурнага ўзроўню рабочых — першы абавязак бібліятэк. Мы маем пэўны вопыт у вывучэнні чытацкіх інтарэсаў маладых рабочых. Індывідуальныя гутаркі, анкетнае апытанне, сістэматычныя параўнаўчыя аналізы чытацкіх фармуляраў дапамагаюць зрабіць вывад, на што трэба звярнуць увагу ў індывідуальнай рабоце з чытачамі, па якім рэчышчы накіраваць работу бібліятэкі. Наша бібліятэка разам з гаркомам камсамола і пры дапамозе гаркома партыі нядаўна правяла вялікую сустрэчу рабочай моладзі з творчай інтэлігенцыяй горада. Перад маладымі рабочымі выступілі многія пісьменнікі і паэты, рэжысёры тэатраў. Маладыя рабочыя ў сваю чаргу дзяліліся ўражаннямі аб прачытаных кнігах, прагледжаных спектаклях.

Асаблівыя клопаты праяўляюць работнікі бібліятэк аб маладых рабочых, якія нідзе не вучацца, не маюць сярэдняй адукацыі, часта наогул не карыстаюцца бібліятэчнай кнігай. Гэта вельмі цяжкая катэгорыя чытачоў. І мне здаецца, што гэта задача павінна рашацца намі сумесна з камсамольскімі арганізацыямі прадпрыемстваў, якія ведаюць кожнага маладога рабочага, могуць і павінны ўплываць на яго.

ЯКІМ БЫЦЬ СПАБОРНІЦТВУ?

З выступлення загадчыка культурна-масавага аддзела Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў Р. КОЗІНА

Міністэрству культуры рэспублікі разам з Беларускім рэспубліканскім саветам прафсаюзаў трэба паклапаціцца аб паляпшэнні сацыялістычнага спаборніцтва культурна-асветных устаноў, бо яно, на маю думку, можа ператварыцца ў фармалізм, у гульню таблічкамі. Калі культасветустанова ў наступны год не пацвердзіла ганаровае званне выдатнага, як быць тады? Пазбаўляць гэтага звання? Але ж сутнасць справы не ў тым, каб прысвойваць званне або пазбаўляць звання клубы і бібліятэкі, а ў паслядоўным паляпшэнні работы культасветустаноў.

На нашу думку, трэба арганізаваць рэспубліканскае спаборніцтва гарадоў і раёнаў, культасветустаноў у цэлым на лепшую пастаноўку клубнай і бібліятэчнай работы, устанавіць пераходныя чырвоныя сцягі, вымпелы і грашовыя прэміі Міністэрства культуры БССР і Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў.

●

У СПРЭЧКАХ па дакладу прынялі ўдзел загадчыца Рагачоўскага раённага аддзела культуры, заслужаны дзеяч культуры БССР Г. Іванова, якая расказала аб рабоце культработнікаў па павышэнню санітарнай культуры раёна, загадчыца Калінкавіцкай сельскай бібліятэкі Бялыніцкага раёна В. Блізнякова, якая падзялілася вопытам арганізацыі метадычнай работы, старшыня Верцяліцкаўскага сельсавета Гродзенскай вобласці Д. Рамейка.

Аб вытворчых дасягненнях свайго калгаса, высокім росце культуры вёскі гаварыў старшыня калгаса імя Гастэлы Мінскага раёна, Герой Сацыялістычнай Працы В. Шымапскі, аб рабоце Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны па патрыятычным выхаванні моладзі расказаў дырэктар музея П. Лавецкі.

На нарадзе з прамовамі выступілі сакратар ЦК КПБ А. Кузьмін і намеснік міністра культуры СССР Г. Уладыкін.

Удзельнікі нарады прынялі сацыялістычныя абавязацельствы па дастойнай сустрэчы 50-годдзя ўтварэння СССР.

Паэтычная паверка

Яраслаў ПАРХУТА

СУМЛЕННЕ

Ты бачыў снег. Не белы— чорны снег.
Па ім ад вёскі спаленай ты бег.
А нелюдзі ў нагонак рагаталі
І па дзяцінству босаму страялі...
Вясне ж прыйсці было наканавана.
Даўно залечаны цяжкія раны.
Ды часам ноч зноў кіне ў чорны снег...
І маці клічаш у трывожным сне.

●

Нялёгка тым, хто не бярэ—дае.
Без напамінку шчодрасці тае,
Без лішніх слоў і лішняй фанабэры
Табе ён можа і жыццё даверыць...
Ні ў якім разе дружбу не паруш—
Яго сцяжына не з суцэльных руж.
Ён, толькі жыць тваім жыццём умее
І побач з ім душою багацее.

●

Пры жыцці валошкі нават з поля
Не паднёс яму ніхто ніколі.
А цяпер? Навошта ружы тыя,
З аксамітам дзеразы звітыя?
Каменем сумлення цісне грудзі.
І за ім ступаюць моўчкі людзі...
Як адзін,—з паніклай галавою
І з недараванаю віною.

●

Ёсць колер спражанай пустыні.
Ёсць колер спаленай хаціны.
Але і той і гэты быў спрадвеку
Чужым і непатрэбным чалавеку...
Хай нам такія нават і не сняцца,
А на зямлі навечна парадняцца
Чырвоны колер—з колерам зялёным,
Зялёны колер—з колерам чырвоным.

●

Ёсць сувязь між цярплівасцю людской
І лукам тым з напятай цецівой,
І нельга нам наструньваць бясконца —
На вастрыі стралы шалее стронцый!
У чалавецтва выхад ёсць другі—
Шаленства закаваць у ланцугі
І цеціву парваць, а не цярпенне,
За гэта дзякуй скажуць пакаленні.

ПРАВІЛЫ БЕЗ ВЫКЛЮЧЭННЯЎ

НАШЫ ІНТЭРВ'Ю

Зацверджаны новыя правілы прыёму студэнтаў у вышэйшыя навучальныя ўстановы краіны на 1972 год.

Пракаменціраваць іх карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва» папрасіў намесніка міністра вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР М. Красоўскага, рэктара Гродзенскага медыцынскага інстытута Д. Маслакова і рэктара Мінскага педагагічнага інстытута імя М. Горкага Ф. Шмыгава.

М. КРАСОЎСКІ:

— Не так даўно на старонках цэнтральнага друку ішла разгорнутая дыскусія аб тым, як палепшыць сістэму прыёму ў вышэйшыя навучальныя ўстановы. У ёй прымалі ўдзел не толькі спецыялісты — выкладчыкі, але і вучоныя, рабочыя, кіраўнікі ўстаноў. Прапановы па гэтым пытанні выказваліся самыя розныя. Адны раілі прымаць у інстытут без экзаменаў, толькі на падставе пасведчанняў аб заканчэнні сярэдняй адукацыі, другія настойліва прапаноўвалі, каб адбор студэнтаў цалкам даверылі машыне—найбольш аб'ектыўнаму экзаменатару...

Некаторыя найбольш слушныя варыянты адбору былі праэксперыментаваны ў навучальных установах.

Удасканаленне і змены правіл прыёму выклікаюцца жыццёвай неабходнасцю. Сёння жадаючых паступіць у вышэйшыя навучальныя ўстановы значна больш, чым могуць прыняць вну. І гэта заканамерна. Патрэбу ў спецыялістах з вышэйшай адукацыяй дыктуе нам народнагаспадарчы план. А сярэднюю школу цяпер у нашай краіне заканчвае амаль кожны, каму споўніцца 17—18. Адсюль — конкурс пры паступленні ў вну. А конкурс — гэта магчымасць для адбору лепшых. Як жа знайсці аб'ектыўны крытэрый адбору? У гэтым напрамку і ідуць пошукі. З імі і звязаны змены існуючых правіл.

Арыентавацца на самую перадавую, самую дасканалую і адукаваную частку моладзі — вось асноўнае ў правілах. Але вылучыць найбольш дастойных з першага, так сказаць, позірку цяжка. Вось у гэтым нам і дапамогуць школьныя настаўнікі, якія ведаюць сваіх выхаванцаў на працягу многіх гадоў.

Цяпер сярэдняе арыфметычнае сумы ўсіх адзнак атэстата будзе плюсавацца да сумы балаў, атрыманых на ўступных экзаменах, і ўплываць на агульную адзнаку.

І яшчэ адно правіла, якое датычыць кожнага абітурыента, незалежна ад таго, якую спецыяльнасць ён выбера — біёлага, інжынера, урача. Ён павінен добра ведаць мовы — рускую альбо тую, на якой ішло навучанне ў школе. Адзнака па мове будзе ўлічвацца нароўні з адзнакай па спецыяльных прадметах.

— Што гэта зменіць?

— Адносіны да агульнаадукацыйных дысцыплін і ў першую чаргу да мовы. Гэта значыць, што ў інстытут хутчэй паступіць той, хто лепш займаўся ў школе па ўсіх дысцыплінах, хто лепш адукаваны. Вучань, які разважаў прыкладна так: «трэяк» — таксама адзнака, а большай мне не трэба, бо ў інстытуце ніхто на гэта не глядзіць», будзе мець менш шанцаў паступіць у вну.

Трэба падкрэсліць і тое, што школьная адзнака характарызуе не толькі веды вучня, але і яго стараннасць, працавітасць, адносіны да сваіх абавязкаў. А гэта патрэбна і ў інстытуце. Звычайна той, хто сур'ёзна працаваў у школе, хутка ўваходзіць у інстытуцкі рэжым. Вышэйшая навучальная ўстанова дае спецыяльныя веды, і не можа запоўніць прабел у адукацыі альбо ў выхаванні, дапушчаны ў школе.

— Але ж, Мікалай Ільіч, не ўсе школы маюць патрэбныя ўмовы. Адно, калі юнак заканчвае сталічную школу, другое — вясковую.

— Розніца, зразумела, ёсць. Вось і патрэбна ўлічваць гэта з пункту гледжання сацыяльнай справядлівасці. Многія вну адкрываюць зараз падрыхтоўчыя аддзяленні для юнакоў, якія скончылі вясковую школу і маюць працоўны стаж. Кожны, хто закончыў аддзяленне, залічваецца ў інстытут па-за конкурсам.

Д. МАСЛАКОЎ:

— Падрыхтавацца да ўступных экзаменаў у інстытут не вельмі цяжка. За паўтара — два месяцы можна вывучыць тры — чатыры прадметы. Асабліва пры моднай зараз сістэме гурткоў, курсаў, рэпецітараў. Але ці трывалыя веды, атрыманыя, так сказаць, у адзін прыём? Кожны педагог ведае, — тое, што вывучана за кароткі тэрмін, хутка і забываецца.

Новыя ўмовы прыёму ўдалыя, на мой погляд, з пункту гледжання педагогікі і нават псіхалогіі. Адзнака, атрыманая ў школе, найбольш дакладна характарызуе веды юнака. І таму мы — абедзвюма рукамі за новыя правілы.

Што датычыць прыёмных экзаменаў па мове, якія зараз будуць улічвацца нароўні са спецыяльнымі прадметамі, дык тут мяне насцярожвае, што сельскія юнакі горш падрыхтаваны па рускай мове, чым гарадскія. Бывае, што некаторыя з іх здаюць усе прадметы на пяць, а рускую мову на два.

— Ці ўлічваюць новыя правілы гэтую акалічнасць?

— Так, у кожным інстытуце можна пісаць сачыненне на той мове, на якой ішло выкладанне ў школе. У нашым інстытуце мы звычайна прапануем пісаць сачыненні на вольную тэму на беларускай мове. Гэта дае станоўчыя вынікі. Трэба і ў школах даводзіць юнакам і дзяўчатам, што кожны абітурыент можа пісаць на адной з двух моў: рускай ці беларускай. Гэта прымусіць школьнікаў больш уважліва ставіцца да вывучэння беларускай мовы.

Ф. ШМЫГАЎ:

— Думаю, што новыя правілы прыёму больш за ўсё спадабаліся выкладчыкам педагагічных вну. Мы рыхтуем педагогаў, школьных настаўнікаў, а змены ў правілах прыёму перш за ўсё датычаць іх. Тое, што цяпер прымаецца ў разлік школьная паспяховасць, узніме аўтарытэт сярэдняй школы і настаўніка. Адначасова ўзрасце і адказнасць настаўніка, бо аб'ектыўнасць яго адзнакі будзе ўплываць на прахадны бал у вну. Я нават за тое, каб, зыходзячы з атэстата сталасці, вырашаць — прымаць ці не прымаць дакументы абітурыента ў інстытут. Каб з пасрэдным атэстатам і не марыў аб вышэйшай адукацыі.

Улік школьнага бала стане перашкодай для паступлення ў інстытут людзей «выпадковых», тых, хто не прывык да працы, дрэнна вучыўся ў школе.

— Фрол Парфір'евіч, але ж змены існуючых правіл не канчатковыя? Было выказана шмат прапаноў і, трэба думаць, не ўсе яны былі ўлічаны.

— Так, мы не думаем, што новыя правілы прыёму канчатковыя. У іх яшчэ не адлюстраваны ўсе сітуацыі, з якімі мы сустракаемся. Вось прыклад. У нашым інстытуце ёсць літаратурна-музычны факультэт. На яго прымаюцца людзі з музычнай падрыхтоўкай. Але ж у ацэнцы іх ведаў яшчэ існуе пэўны суб'ектывізм, таму што мы не маем праграм для паступаючых на гэты факультэт. Міністэрства вышэйшай, сярэдняй і спецыяльнай адукацыі павінна вырашаць гэтае пытанне як мага хутчэй. Добра было б, каб школьныя настаўнікі дапамаглі нам рабіць прафесійны адбор. У школьных характарыстыках пажадана было б паведамляць не толькі пра дысцыпліну і працавітасць вучняў, але і пра іх схільнасці. Скажам, адзін мае схільнасць да канструявання, другі — да музыкі, трэці марыць стаць педагогам...

Думаецца, што правілы прыёму на сёлетні год адлюстравалі істотны паварот у адборы будучых студэнтаў. Нам неабходна выхоўваць не вузкіх спецыялістаў, а ўсебакова развітую, багатую духоўна, гарманічную асобу, бо новаму грамадству патрэбны не толькі ўрач, педагог, фізік — прафесіянал, а чалавек, багаты духоўна, этычна і эстэтычна.

Ілюзійны атракцыён пад кіраўніцтвам Анатоля Фурманава, конна-феерычную сюіту заслужанага артыста РСФСР Дзмітрыя Каструкова, акрабатаў-скакуноў Канагіных і многа іншых нумароў вы можаце ўбачыць у новай праграме на манежы Мінскага цырка.

На здымках (зверху ўніз) — складаны баланс выконвае Вікторыя Канагіна; заслужаны артыст РСФСР Барыс Вяткін; дрэсіраваны марскі леў Ірыны Сідоркінай.

Фота Ул. КРУКА.

Праўленне Саюза мастакоў БССР выказвае спачуванне заслужанаму дзеячу мастацтваў БССР, члену прэзідыума праўлення Саюза мастакоў БССР Гуціеву М. Ц. з прычыны смерці яго маці.

Падзеі Факты Навіны

✻ У Гомельскай абласной філармоніі адбыўся вечар, прысвечаны 90-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Я. Купалы. З дакладам «Я. Купала ў беларускай музыцы» выступіла музыказнаўца А. Іконнікава. Затым адбыўся канцэрт, у якім прагучалі творы Пукста, Чуркіна, Багатырова, напісаныя на вершы Купалы.

М. Гатоўкін.

✻ Пры Спяпскім сельскім клубе Жлобінскага раёна створаны фальклорны ансамбль, які будзе прапагандаваць беларускую народную песню. Першыя выступленні ансамбля прайшлі з поспехам.

М. Гай.

✻ Два дні ў Магілёве праходзіў абласны конкурс палітычнай песні. У ім прынялі ўдзел 19 вакальных і вакальна-інструментальных ансамбляў, усяго больш як 150 чалавек. Першае месца заваяваў квартэт гарадскога дома культуры Магілёва, другое — вакальна-інструментальны ансамбль будаўнічага тэхнікума Магілёва і трэцяе — вакальны ансамбль з Бабруйска. Сярод салістаў першае месца прысуджана студэнтцы Магілёўскага музычнага вучылішча А. Пятуховай.

Ул. Бушлякоў.

✻ Новую работу — спектакль «Жанаты жаніх» па п'есе І. Кузняцова і Г. Штайна паказаў гледачам народны тэатр Ашмянскага дома культуры. Хлебаробы калгасаў «Расія», імя Дзяржынскага, «30 год БССР», саўгаса «Перамога» і іншых цёпла сустрэлі прэм'еру, пастаўленую рэжысёрам А. Міхеенкам.

А. Сяргейчык.

✻ У Магілёўскай вобласці прайшла «Дэкада культуры горада на сяле», прысвечаная 50-годдзю ўтварэння СССР. Дом культуры аўтазавода імя Кірава правёў свята Сярпа і Молата ў калгасе імя Кірава Бялыніцкага раёна. Народны агіттэатр «Усмешка» завода штучнага валакна выступіў перад працаўнікамі саўгаса «Вараніно» Быхаўскага і калгаса «Серп і молат» Чавускага раёнаў. 8 спектакляў і канцэртаў паказалі ў сельскіх клубах Магілёўскага раёна навучэнцы культасветвучылішча.

М. Ножнікаў.

✻ У Глыбоцкім раённым доме культуры адбыўся вечар, прысвечаны дваццацігадоваму юбілею мясцовай музычнай школы. За два дзесяцігоддзі яе скончыла 300 чалавек. Многія з іх зараз выкладаюць у музычных школах і вучылішчах рэспублікі. Калектыў школы цёпла віншавалі прадстаўнікі грамадскасці раёна, госці з суседніх раёнаў. Лепшым выкладчыкам школы былі ўручаны ганаровыя граматы Віцебскага абласнога ўпраўлення культуры, РК КПБ і райвыканкома.

М. Бельскі.

ПАСПРАБУЕМ РАЗАБРАЦЦА

У СПЕКТАКЛІ ТЭАТРА ЮНАГА ГЛЕДАЧА «ЗЯЛЁНАЯ ПТУШКА»

КАЛІ МЯНЕ ў антракце спыталі, ці змог бы я напісаць рэцэнзію на гэты спектакль,— я падумаў і адказаў: бадай, не. А калі гледачы па запрашэнні акцёраў павалілі на сцэну прама праз рампу, каб (як абазначана ў маляўніча аформленай праграме спектакля) «пазнаёміцца з абсталяваннем, канструкцыяй і дзеяннем механізмаў...», я цвёрда рашыў адмовіцца ад рэцэнзіі. Вельмі ж усё сенсацыйна кідкім здалося мне ў прыёмах пастаноўкі, наўмысна агаленым (ад сцэны да пачуццяў), перабольшаным, парадыйным, гратэскавым, нават грубым, звышнатуральным.

Але паступова імклівыя рытмы, галаваломныя трукі і захопленасць артыстаў сцэнічным дзеяннем, незвычайная форма спектакля ўсхвалявала мяне, і мне захацелася напісаць пра гэта.

Уся драматычная творчасць Карла Гоцы носіць востра палемічны характар. У процівагу рэалістычным, бытавым камедыям Карла Гальдоні Гоцы напісаў дзесяць п'ес-казак, кожная з якіх вызначаецца парадыйна-сатырычным тонам. Камедыя-фіяба Гоцы ўдала спалучае ў сабе гумар і сатыру, гратэск і фантазію, звышнатуральнае і натуральнае. Гоцы палымяна абараняў славутую народную камедыю масак. Менавіта гэта дало повад некаторым тэарэтыкам і практыкам тэатра аб'явіць Гоцы палітычна і эстэтычна рэакцыйным драматургам, фармалістам і містыкам. Між тым, у фіябах Гоцы няма ніякага рэакцыйнага зместу. Напісаныя на матэрыяле багатай народнай творчасці, казкі Гоцы заклікаюць да барацьбы за справядлівасць і шчасце чалавека.

«Зялёная птушка» — дзевятая, перадапошняя казка пісьменніка. І па сваёй накіраванасці, і па сюжэтных калізіях, і па персанажах яна вельмі падобная на яго першую казку—«Любоў да трох апельсінаў». Парадыйна-сатырычны тон, эмацыянальна насычаны казачна-фантастычны сюжэт з буфанадай масак, чароўнымі пераўтварэннямі і трукамі дае прастору фантазіі мастакам тэатра.

Мы ведаем, што наш беларускі тэатр юнага гледача выхаваны ў зусім іншай манеры. І рэпертуар, і мастацка-пастановачны, і выканаўчы стыль гэтага творчага калектыву больш блізкі да псіхалагічнай драмы («Папараць-кветка») і бытавой камедыі («Не ўсё кату масленіца»). І раптам зусім процілеглае.

Рэжысёр з Рыгі Мікалай Шыйко спачатку ўступіў нібы ў спрэчку з традыцыямі беларускага тэатра юнага гледача. Але на першых жа рэпетыцыях адбылося дзіўнае аб'яднанне дзвюх сіл, а ў выніку — бліскучая дэманстрацыя акцёрскай і пастановачнай тэхнікі, поўная аддача, з якой працуюць у спектаклі ўсе яго бачныя і нябачныя ўдзельнікі. І бліскучы фінал — дзесяціхвілінны бурлеск танцавальных паклонаў, цудоўна пастаўленых Элгай Друле. Жанр філасофскай фіябы яўна прыйшоўся па душы аўтару спектакля-бурлеска М. Шыйко і мастаку В. Тарасаву, які вырашыў дэкарацыі, заслону і касцюмы ў адпаведнасці з прыродай казачнага прадстаўлення.

У п'есе даволі складаная трагікамічная фабула. Эгаіст і скнара каўбаснік Труфальдзіна выганяе з дому сваіх прыёмных дзяцей — блізнят Рэнца і Барбарыну, якія ў сваіх галодных вандраваннях па свеце сустракаюцца з царом Кальмонам. Той узнагароджвае іх чароўным каменем. За адну ноч няшчасныя багацеюць і пасяляюцца ў раскошным палацы супраць рэзідэнцыі караля Тарталы. Далейшы лёс зводзіць іх з Зялёнай птушкай, у якую ператварыў злы людаед маладога прынца, закаханага ў Барбарыну. Блізняты перамагаюць злыя сілы, знаходзяць у Нінеце маці, у Тарталы — бацьку, у Зялёнай птушцы — жаніха, а ў статуі Пампеі — нявесту. Як і ва ўсякай добрай казцы, дабро перамагае, а зло караецца: злая бабуля каралева ператвараецца ў чарапаху, а яе памагаты ў цёмных справах Брыгела — у асла.

Гоцы востра крытыкуе французскіх асветнікаў за іх філасофскія ідэі, у аснове якіх, на яго думку, ляжыць філасофія «сябелюбства» і ўласніцкага эгаізму. Менавіта такім прадстае ў п'есе і спектаклі былы каралеўскі кухар, а цяпер уласнік Труфальдзіна, які прывіў і сваім прыёмным дзецям пачуццё фанабэрыі і прагнасці, карыслівасці і эгаізму, няўдзячнасці і непавагі да бацькоў і старэйшых. Аўтару спатрэбілася эгаістычная здрада братняму пачуццю і абавязку Барбарыны, ператварэнне ў каменную статую Рэнца, каб яны абодва змаглі пераканацца ў сваіх жахлівых заганах і заганнасці самой філасофіі, якой наўмысна нашпігоўвалі іх галовы з дзяцінства. Гоцы рэзка пратэстуе супраць уплыву буржуазнай ілжэфіласофіі на моладзь. Тут, відаць, і закладзена тое, у імя чаго сёння варта ставіць гэтую п'есу.

Але ў агульнай празмернай гучнасці прадстаўлення, у яго то наўмысна запаволеных, то імклівых рытмах, у імгненных ператварэннях і цудах, у спевах і танцах цяжка прасачыць за адзінствам скразнога дзеяння, цяжка ўлавіць асноўную задуму пастаноўкі. Спектакль часам расплываецца, патанае ў бурлівым патоку сцэнічнага дзеяння, у «арыях» Нінеты, Пампеі і Зялёнай птушкі, «арыях», якія самі па сабе бясспрэчна цікавыя (кампазітар Р. Грынблат) і выконваюцца артыстамі з добрай тонкай іроніяй. Акрамя таго, спектакль перагружаны дывертысментамі і інтэрмедыямі. Артысты, не ўзброеныя сістэмай сродкаў і прыёмаў для ўвасаблення такой незвычайнай і складанай формы, якой вымагае жанр п'есы і задума пастаноўшчыка, захапіўшыся знешнімі прыёмамі, іншы раз не даносяць да гледача самага галоўнага — думкі, у імя чаго яны гэта робяць. Мне асабіста засталося незразумелым: аб чым спектакль.

Вызначальнай рысай жанру фіябы Гоцы з'яўляецца таксама тое, што пераважная колькасць дзейных асоб гаворыць вершамі, а традыцыйныя маскі «камедыі дэль артэ» — прозай. Тэкст масак Тарталы, Панталоне, Труфальдзіна і Брыгелы разлічаны аўтарам на імправізацыю артыстаў. Уласна дыялогу паміж гэтымі маскамі, як і паміж Смеральдзінай і Труфальдзіна, у п'есе не існуе. Ёсць толькі аўтарскія ўказанні, што яны робяць і пра што гавораць. Вось гэтымі ўказаннямі і карыстаюцца выканаўцы іншы раз больш удала (Тарталья, Панталоне і Труфальдзіна), іншы раз — менш (Брыгела, Тартальёна і Смеральдзіна).

Мне здаецца, што першыя тры маскі ў выкананні У. Говар-Бандарэнкі, В. Лебедзева і М. Пятрова — найбольшыя акцёрскія ўдачы спектакля, адпавядаюць яго жанру і стылю.

У Тарталы, як яго іграе У. Говар-Бандарэнка, спалучаюцца многія супярэчлівыя пачуцці і рысачкі даволі бурклівага караля, па сутнасці, пазбаўленага ўлады: ён у меру меланхалічны, у меру праяўляе то веліч, то суровасць. То ён страшны і строгі (правільней, спрабуе быць такім), то раптам, па-дзіцячы плача па загубленай Нінеце, якую ён да гэтага часу любіць. І ва ўсім гэтым Тарталья заўсёды смешны і наіўны.

Ва ўсіх фіябах Гоцы маска Панталоне надзелена станоўчымі якасцямі. Гэта заўсёды высакародны стары венецыянец, які ганарыцца сваім паходжаннем. Аўтар надзяліў яго дабрынёй, чалавечай мяккасцю і разважлівасцю. Першы міністр Панталоне не баіцца не выканаць загад злоснай каралевы і выратоўвае асуджаных на гібель блізнят. Панталоне — Лебедзеў увогуле шчыры і наіўны, але часам бывае пададзены падобным на звычайнага блазна з камедыі масак. Гэта крыху спрашчае ў цэлым удала вырашаны персанаж.

Самае характэрнае ў выкананні маскі Труфальдзіна артыстам М. Пятровым — яго выразная пластыка, гармонія рухаў, жэстаў і трукаў, багата рассыпаных па ўсёй ролі. Труфальдзіна ў спектаклі спрытны і хітры, эгаістычны, умее выкруціцца з любой, здавалася б звышнатуральнай, сітуацыі. Гэты невысокага росту махляр з крыўляннямі і звычкамі чорта, які не ведае межаў у абжорстве і карыслівасці, шкодны сябелюбец, небяспечны для грамадства. Выканаўцу хочацца пажадаць умення больш тонка і больш натуральна весці слоўнае дзеянне ролі, а то часта за гучнасцю і крыкам не ўлоўліваеш падтэкстаў і іранічных адносін самога артыста да маскі, якую ён іграе.

Гратэскава-іранічнае стаўленне выканаўцы да вобраза, бадай, найбольш відавочнае ў артысткі А. Ротар. Яе Тартальёна літаральна ўсім, што яна робіць на сцэне, нібы крычыць нахабна на ўвесь свет: глядзіце, якая я агідная і страшная, але паспрабуйце змагацца са мной, паспрабуйце пратэставаць — я ж каралева!.. Па вызначэнні аўтара, яна павінна быць карыкатурнай, і выканаўца прытрымліваецца гэтага ўказання даволі дакладна. Але ад настырнасці і адкрытай агаленасці характару часам стамляешся. Хочацца адпачыць ад гэтых крыкаў і дзікага спявання, ад грубых жэстаў і рэзкіх рухаў.

Тое ж пярэчанне выклікае ў цэлым таксама цікавая і падкрэслена яркая ігра Ю. Палосінай у ролі Смеральдзіны. Палымянасць, захапленне, акцёрская аддача і часам лёгкасць—усё гэта добра. Але калі акцёрская прырода выліваецца праз край і траціцца пачуццё меры—мы маем права ставіць пытанне аб гусце і культуры выканання.

Маска Брыгелы ў выкананні артыста Б. Піскуна ў адрозненне ад іншых трох масак народнай камедыі пакуль крыху схематычная, аднастайная.

Не ўсё, на маю думку, пакуль што атрымалася ў выканаўцаў роляў Барбарыны і Рэнца (К. Доўнар і Я. Грунін). Не заўсёды верыш ва ўнутранае ператварэнне герояў. Груніну хочацца пажадаць большай рухавасці, маладосці, пэўных адносін да свайго героя. Актрысе К. Доўнар перашкаджае некаторая скаванасць, ненатуральнасць, асабліва ў мове.

МНОГІЯ ўдзельнікі гэтага яркага, святочнага прадстаўлення вартыя асобнай гаворкі, і я думаю, што з цягам часу яна адбудзецца. А пакуль што скажу, што рэжысёр М. Шыйко здолеў захапіць калектыў, стварыў спектакль, востры па форме, яркі, арыгінальны, смелы. Паказаў, на што здольны калектыў, калі яго вядзе чалавек адораны і ўлюбёны.

А. БУТАКОЎ,
кандыдат мастацтвазнаўства.

ПРА ТЫХ, КАГО НЕ БАЧЫЦЬ ГЛЯДАЧ

ЛЮБОЎ З ПЕРШАГА ПОГЛЯДУ

З ВЯЛІКАЙ пашанай, любоўю і ўвагай павінен ставіцца артыст да свайго грыму. Яго трэба накладаць на твар не механічна, а, так сказаць, псіхалагічна, думаючы аб душы і жыцці ролі». Я пачынаю сваю нататку з гэтага, на мой погляд, вельмі важнага выказвання Канстанціна Сяргеевіча Станіслаўскага не выпадкова. Сапраўдныя майстры сцэны заўсёды ўдзялялі і ўдзяляюць шмат увагі пошукам яркага характэрнага грыму, які б дапамагаў раскрыццю псіхалогіі дзеючай асобы і ў той жа час супадаў з агульным стылем спектакля. І адным з бліжэйшых і верных памочнікаў акцёра павінен стаць вопытны, чулы да творчых пошукаў мастак-грымёр. Вось такім майстрам у Магілёўскім драматычным тэатры і з'яўляецца загадчыца грымёрна-цырульніцкага цэха Кацярына Арцем'ева.

Для Кацярыны Георгіеўны будні тэатра з яго штодзённымі спектаклямі, стацыянарнымі выязнымі, замена аднаго выканаўцы другім, нарэшце, падрыхтоўка новага спектакля—гэта зусім не паўтараецца з году ў год, а заўсёды непаўторны творчы працэс, у які яна ўкладае душу і сэрца. Як чалавек творчы, Арцем'ева заўсёды адна з першых знаёміцца са зместам прынятага да пастаноўкі твора, часам, які ён адлюстроўвае, характарамі дзеючых у ім асоб. Яна марыць аб маштабнай класічнай драматургіі або сучасным эпічным палатне, дзе ў поўную сілу маглі б выявіцца і высокая кваліфікацыя, і ўменне, і артыстызм грымёра. Бо Арцем'ева з тых людзей, для якіх абраная справа — і натхненне, і любоў, і жыццё.

Да вайны сям'я Арцем'евых жыла ў Магілёве насупраць тэатра, і здарылася так, што сяброўкай сямігадовай Каці была дзяўчынка з акцёрскай сям'і. Аднойчы раніцай яна прывяла Кацю ў тэатр. За гульнёй дзяўчынкі не заўважылі, як на сцэну выйшлі людзі і хтосьці строга папрасіў цішыні. Дзяўчынкі прыціхлі за бар'ерам балкона. Пачулася музыка, успыхнулі яркія агні. Рассунулася заслона, нібыта адкрылася вялікае-вялікае акно, а ў ім яны ўбачылі сад, альтанку, кветкі і яркае сонца. «Ой... што гэта?» — зачаравана спытала Каця. А сяброўка тузанула яе за рукаў: «Гэта тэатр!.. Тэатр!»

Так, гэта быў тэатр! Ён уладна пранік у душу дзяўчынкі, прымусіў мацней біцца яе сэрца. Гэта была любоў з першага погляду. І з таго часу дзіцячыя гульні, лялькі, скакалкі адышлі на задні план...

Вайна пачалася, калі Каці ледзве споўнілася 14 гадоў. І ёй здавалася тады, што цяпер ужо назаўсёды згублены і такі неабходны для яе тэатр з яго чароўным хараством. Але гэта толькі здавалася. Прыйшло мірнае жыццё, зноў вярнуўся ў Магілёў тэатр.

У 1947 годзе Кацярына Георгіеўна Арцем'ева паступае ў цырульніцкі цэх вучаніцай да грымёра А. Неднікава, які цярпліва і любоўна адкрываў ёй таямніцы свайго рамяства.

— А як страшна,—успамінае Арцем'ева,—падысці ўпершыню да вядучага акцёра, надзець яму парык, падабраць наклейку або проста нанесці грым, пудру... І як я была ўдзячна Канстанціну Маславу, Яўгену Палосіну, ды і многім іншым акцёрам, якія літаральна прымушалі мяне дзейнічаць самастойна.

У 1957 годзе Кацярына Георгіеўна згадзілася ўзначаліць грымёрна-цырульніцкі цэх, якім кіруе да гэтага часу. Прэзідыум БТА двойчы пасылаў Арцем'еву ў Маскву, дзе яна пазнаёмілася з работай майстроў «Масфільма» і сталічных тэатраў. І калі ў нашым тэатры ішлі спектаклі «Крамлёўскія куранты», «Трэцяя патэтычная» і «Імем рэвалюцыі» з вобразамі Ул. І. Леніна і Ф. Э. Дзяржынскага, яе праца была асабліва адказнай, бо гэта той выпадак, калі знешняе падабенства адыгрывае амаль такую ж ролю, як і дакладны псіхалагічны партрэт.

У спектаклях «Крамлёўскія куранты» і «Імем рэвалюцыі» мне была даверана роля Дзяржынскага. Цяжка самому меркаваць, як па-акцёрску яна мне ўдалася, але работа Кацярыны Георгіеўны была прызнана ўсімі. Мы падоўгу працавалі ля люстэрка, шукаючы характэрныя рысы гэтага незвычайнага чалавека, імкнуліся лаканічнымі сродкамі грыму наблізіць мой твар, яго, так сказаць, канстытуцыйную структуру да твару Фелікса Эдмундавіча. Другой буйнай работай Арцем'евай, паводле яе прызнання, быў грым Кутузава (яго іграў С. Бульчык) і Шуры Азаравай (артыстка В. Кабатнікава) у спектаклі «Даўным даўно».

Цяпер К. Арцем'ева ўжо сама выхоўвае вучаніц, якія з поспехам выконваюць самастойныя работы для спектакляў тэатра. Яна вядзе грамадскую работу, кансультуе калектывы мастацкай самадзейнасці, выконвае практычныя заказы для іх.

Яе апошняя работа — спектакль «Сотнікаў». Наперадзе Шэкспір і сучасныя савецкія п'есы, прысвечаныя 50-годдзю ўтварэння Саюза ССР. Як заўсёды, Кацярына Георгіеўна захоплена сваёй працай, якая для яе—усё жыццё.

А. РАЕЎСКІ,
заслужаны артыст БССР.

На здымку — К. Арцем'ева і заслужаная артыстка БССР В. Кабатнікава.

Фота А. ГОЛЬША.

АКЦЁРЫ І РОЛІ

СПОВЕДЗЬ МАТЧЫНАГА СЭРЦА

ЛЮДМІЛА ПІСАРАВА Ў СПЕКТАКЛІ «БАГНА» НА СЦЭНЕ ТЭАТРА ІМЯ Я. КОЛАСА

АДНОЙЧЫ Ганна Усцінаўна Кісельнікава, трошкі саромячыся, прызнаецца сыну: «А ўсё далонь свярбіць, так і свярбіць,—напэўна, грошы будуць...» А іх не будзе. І дарэмна яны абодва чакаюць іх, і Кіруша, і Ганна Усцінаўна. Галеча загоніць Кісельнікавых на самую нізкую прыступку жыцця, туды, дзе адны толькі жабракі. І ён, сын яе, Кіруша, аднаго разу не стрымаецца і ў роспачы спытае маці: «І нашто вы мяне на свет нарадзілі?» Спытае, ведаючы, што гэтым катуе яе сэрца. А яна таксама ў пакутах і роспачы дасць сыну амаль што параду: «...ты занадта сумленны. Цяпер так жыць нельга!»—хапай, маўляў, грошы, дзе і як толькі можна, навошта табе тое сумленне, калі есці няма за што...

Ганну Усцінаўну іграе ў коласаўцаў актрыса Л. Пісарава. Не вельмі давяраючы характарыстыцы, якую гэтай гераіні дае адзін з персанажаў, — «Божы адуванчык!» — яна спачатку паказвае, як глыбока адчувае яе Кісельнікава сваю чалавечую годнасць. Здаецца, і вымаўляць ёй даводзіцца рэплікі, пазбаўленыя яркіх моўных фарбаў: «Не спяшайся... Паспееш... Добры дзень... Пайду, матухна, пайду...», але ў постаці і манеры трымаць сябе пад позіркам ганарлівых багацеяў ёсць нешта ў гэтай жанчыны сапраўды прывабнае: такія ведаюць, што сумленне—каштоўнасць, вышэй за якую ў людзей не бывае.

Ды толькі тыя выпрабаванні, што пераадольвае Кіруша, каб не запляміць сваё імя, не даюць ёй спакою. Матчыным сэрцам яна здагадваецца, што так жыць немагчыма, што яе сын і ўнучка загінуць у галечы. І яна, не жадаючы таго, падштурхоўвае яго на злачынства. Актрыса знаходзіць непаўторнай шчырасці пераліvы інтанацый, калі яе гераіня робіць гэты крок. І трымціць у яе душы жахлівая нота, выказаная А. Астроўскім просталінейна: «Першыя грэшніцы—маці, першыя за дзяцей адказчыцы...» Гэты бездапаможны ўзмах рукамі, нібы падбітымі крыламі, вінаваты позірк, які трэба хаваць ад сына, і ўсё ж глядзець на яго, яму ў вочы,—і перад намі паўстае складаная і ясная душа пакутніцы.

Нікому, акрамя сябе і сына, маці, якой яе іграе Л. Пісарава, не пакажа, як зламана бывае нават непахісная (ёй гэтага так хацелася!) годнасць беднага, але сумленнага чалавека. Значна раней за сына яна здагадалася, што ў тым свеце, дзе шукае шчасця Кіруша, нельга жыць па чалавечай маралі. Кранае залу сваёй ігрой Л. Пісарава, калі праз сцэнічныя паводзіны яе прабіваецца жахлівая думка: маці не верыць свету, маці прымусіла сына рабіць па законах «каменных джунгляў». Вось яна затрывожылася—«Баюся за Лізаньку, адна па Маскве ходзіць. Вышыўкі панесла і нешта забавілася», і хтосьці спрабуе яе супакоіць («Не ў лесе жывём...»), а яна не хоча і не можа паверыць.

Праўда, выдатна раскрываючы пачуццё роспачы, якое дарэшты апанавала яе, гэтая Ганна Усцінаўна недзе ў другой палове спектакля пачынае выглядаць аднастайнай. Мінорныя інтанацыі «са слязой» пераважаюць і робяцца надакучлівымі. І калі выканаўца ролі знаходзіць магчымасць як бы «вырвацца» з манатоннасці, тады споведзь яе маці ўзрушае нас зноў. Пагуляеў, даўні сябра Кісельнікава, гаворыць яго дачцы Лізаньцы: «Дазвольце мне глянуць на вас уважна, я вашага бацьку маладым, прыгожым ведаў», а тая пытаецца здзіўлена: «А хіба ён быў калі-небудзь малады?», і гэта раніць маці цяжэй за ўсё. Нібы скалануўшыся, нібы зазірнуўшы ў бездань, Кісельнікава—Пісарава перапыняе ўнучку: «Што ты, дурнянькая! Усе былі маладымі...» Голас гучыць так, што мы здагадваемся,—яна абараняе не толькі сына, а і сябе. Ёй страшна, што ніхто нават і не падумае: яна ж таксама была маладая. І маладой, як Кіруша, абрала ідэалам жыцця—сумленне. І цяпер, апынуўшыся на дне, верыць грошам і толькі грошам, хай сабе мізэрным. Трэба паслухаць, якім цвярозым да жудасці голасам пісараўская Ганна Усцінаўна заўважае таму ж Пагуляеву: «Калі няма ў вас шчасця, дык затое ёсць грошы, значыць, жыць можна...» І гэтым старая маці капітулюе перад жорсткай рэчаіснасцю канчаткова, развітваецца з усім, што калісьці, у маладыя свае гады, лічыла ідэалам...

Роля мае сваю эмацыянальную пабудову. Артыстка ведае, з чаго пачынае сцэнічнае жыццё гераіня,—з «рэха» маладосці гераіні. Адсюль тая манера «жабрачай годнасці» ў паводзінах Ганны Усцінаўны пры першым з'яўленні. І «адгукаецца» гэта аж у самым фінале спектакля, калі старая разам з амаль што юродзівым сынам Кірушай толькі існуюць, аўтаматычна клапоцяцца пра тое, чаго ім раней ніколі не ставала — пра грошы.

Аўтаматызм такі тым больш уражвае, што раней, у трэцім акце, скажам, Л. Пісарава тонка раскрывала самаахвярную пяшчоту маці да сына. На яго просьбу-стогн: «Пасядзіце са мной, калі ласка...» Ганна Усцінаўна з чароўнай празрыстасцю «спявала»: «Пасяджу, пасяджу, усю ночку каля цябе пасяджу...» Цяпер няма месца пяшчотам, усё забрала думка пра грошы: карміць трэба «блажэненькага» сына і кволую, як пралеска, Лізаньку...

Мабыць, ад таго, што Л. Пісарава ў другой палове спектакля, бліжэй да фіналу, жыве толькі такой дзіўнаватай і абгрунтаванай тэкстам ролі прасветленасцю, вобраз набывае нешта прыкра аднастайнае. І яшчэ—актрысе трыццаць гадоў, яна ўдвая маладзей за гераіню. Магчыма, ёй проста падабаецца віртуознае паглыбленне ў амаль што «чужую» яе індывідуальнасці сферу, такое пераўвасабленне ад галавы да пят у «старую». Ну, і нам застаецца тады параіць Людміле Пісаравай нават у крайнасцях на сцэне знаходзіць у добрым злое (і наадварот), перарываць маўклівую роспач трагедыйным воклічам або недарэчнай усмешкай, якая толькі падкрэсліць пачварны лёс звычайнай, увогуле кажучы, жанчыны Замаскварэчча сярэдзіны мінулага стагоддзя. Такой, прынамсі, яе напісаў драматург. І ў лепшых сцэнах спектакля выканаўца ролі Кісельнікавай-маці ў коласаўцаў да яе набліжаецца максімальна.

Барыс БУР'ЯН.

Фота С. КОХАНА.

З пошты ЛіМ-а

БУДАКАШАЛЁЎЦЫ АПЛАДЗІРУЮЦЬ КУПАЛАЎЦАМ

Нядаўна на Беларускім тэлебачанні была ўключана ў праграму перадача «Сцэна і жыццё»—пра сустрэчу артыстаў тэатра імя Я. Купалы з прадстаўнікамі Мінскага трактарнага завода.

Кароткая гэтая перадача была насычана ёмістым зместам. Гледачы далі высокую ацэнку майстэрству купалаўцаў, расказалі аб сваіх адносінах да тэатра, аб вартасцях лепшых яго спектакляў. Былі паказаны ўрыўкі са спектакляў «Людзі на балоце», «Зацюканы апостал», «Амністыя» і іншых. Артысты расказалі аб сваіх творчых задумах, аб планах на будучае, у прыватнасці, аб тым, што тэатр працуе над спектаклем «Раскіданае гняздо». Артысты народнага тэатра трактарнага завода паказалі танец—жартоўную старадаўнюю народную кадрылю. У час сустрэчы адбылася шчырая, сур'ёзная размова аб тэатральным мастацтве.

Трэба сказаць, Беларускае тэлебачанне рэдка ўключае ў праграму перадачы аб творчых планах нашых тэатраў, іх поспехах і пошуках. А гэта так цікава для тэлегледачоў! Папершае, вядучыя калектывы краіны і рэспублікі як бы набліжаюцца да нас, жыхароў раёнаў, і мы маем магчымасць пазнаёміцца з навейшымі дасягненнямі рэжысуры і артыстаў. Па-другое, прадуманая сістэма прапаганды тэатральнага мастацтва на блакітным экране ўвайшла б у тое, што называюць працэсам эстэтычнага выхавання. Таму пасля прагляду перадачы «Сцэна і жыццё», калі сотні будакашалёўцаў «апладзіравалі» славутым купалаўцам і іх калегам па народным тэатры Мінскага трактарнага, хочацца сказаць супрацоўнікам рэспубліканскага тэлебачання: не абмяжоўвайцеся выпадковымі праграмамі, наладжвайце такія тэатральныя агляды часцей і рэгулярна.

Раіса КАЗЛОВА.

Буда-Кашалёва,
Гомельская вобласць.

Заўвагі на палях

КРЫТЫЧНЫЯ ДАЛЯГЛЯДЫ

Атрымаўшы часопіс Саюза пісьменнікаў СССР і Міністэрства культуры СССР «Театр» № 3, чытач пазнаёміцца з цікавымі і змястоўнымі артыкуламі—«Островский продолжается» вядомага знаўцы тэорыі і практыкі драмы і тэатра Я. Холадава і «Музыка и сцена» Э. Шумілавай.

Першы з іх разглядае, у прыватнасці, сённяшняе жыццё на сцэне драмы А. Астроўскага «Апошняя ахвяра» і дае аналіз зусім розных яе трактовак Акадэмічным тэатрам драмы імя А. Пушкіна ў Ленінградзе (рэжысёр Ірына Меерхольд) і Акадэмічным тэатрам імя Я. Купалы ў Мінску (пастаноўка Ціхана Кандрашова). Крытык паказвае, як з багацця класічнай п'есы розныя мастакоўскія індывідуальнасці здабываюць арыгінальную трактоўку і асноўных канфліктаў, і галоўных вобразаў твора. Падрабязна і па-свойму (з ім, зразумела, можна спрачацца) Я. Холадаў «бачыць» Прыбыткова ў выкананні Васілія Мяркур'ева і Леаніда Рахленкі, адзначаючы непаўторныя артыстычныя адкрыцці ў ролі, самастойныя сцэнічныя характары, створаныя на рускай і беларускай сцэнах апошніх гадоў. Мае нешта своеасаблівае і Тугіна ў Ленінградзе і Мінску, дзе Галіна Карэліна і Лілія Давідовіч уносяць у натуру гераіні рысы адметныя, часта падказаныя рэжысурай і партнёрамі.

Што такое сцэнічны эквівалент опернага твора і як рэжысура знаходзіць яго — тэма артыкула Э. Шумілавай. І тут чытач пазнаёміцца з новай, яшчэ адной ацэнкай спектакля Акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР «Залаты пеўнік». Гэта—не рэцэнзія, а праблемны роздум аб рэальным увасабленні рэжысёрскай задумы С. Штэйна салістамі, хорам і аркестрам, аб тым, якое плённае бывае спалучэнне сучасных прыёмаў з традыцыйнымі, калі яно грунтуецца на музычнай драматургіі арыгінала. Беларускі «Залаты пеўнік» і ў гэтым артыкуле «ўпісаны» ў панараму сённяшніх дасягненняў савецкай опернай сцэны, разглядаецца ў параўнанні з другімі опернымі пастаноўкамі.

Трэба спадзявацца, што абодва артыкулы зацікавяць чытачоў нашай рэспублікі, дадуць спажыву для роздуму і творчых спрэчак і дзеячам тэатра, і крытыкам.

В. І.

ПАД КАЗАЧНЫМ НЕБАМ...

«ЗВАНЫ-ЛЕБЕДЗІ» Ў ДЗЯРЖАЎНЫМ ТЭАТРЫ ЛЯЛЕК БССР

Адна адну змяняюць паэтычныя карцінкі: запаведны гай, белакаменны град Лебядзінец, палавецкі стан з яркімі шатрамі, таямнічае возера, трывожнае барвовае сонца, што вісіць над асаджаным горадам, пракрэсленае чорнымі палосамі — ці то хмарамі, ці дымам ад палавецкіх вогнішчаў, чорнае начное неба, на якім па заклінаннях чараўніка то гасне, то разгараецца адзіная злавесная зорка. Вобраз старадаўняй Русі, што ствараюць мастак Л. Быкаў і рэжысёр А. Ляляўскі, надзвычай паэтычны, прываблівы, узнёслы. У ім — раздолле рускіх лугоў і палёў (не так лёгка дасягнуць гэтага ў лялечным тэатры). Умела спалучаючы няяркія фарбы, уласцівыя паўночнай прыродзе, мастак дабіваецца адпаведнага настрою.

Як у кожнай казцы, у гэтым спектаклі таксама дзейнічаюць звяры. Шчырае захапленне выклікае фантазія, з якой яны зроблены і майстэрствам, з якім водзяць іх акцёры. Як грацыёзна скачуць алені, як прыгожа выгінаюцца, сцелюцца па зямлі лісы, як шалёна сутыкаюцца ў бойках імклівыя коні! Яны маюць нават характары — белыя высакародныя прыгажуны ў рускіх воінаў, і рудыя злосныя дзікуны ў палавецкіх. Лебедзі перагаворваюцца, паварочваючы галовы на доўгіх раскошных шыях, то махаюць ажурнымі крыламі, робяць у палёце самыя складаныя фігуры «вышэйшага пілатажу».

Цудоўныя па прыгажосці лебедзі! Мабыць, яны адыгрываюць надзвычайную ролю ў спектаклі, калі ён названы іх імем? На жаль, не. Не маюць яны ніякага дачынення і да званоў, якія склалі другую частку назвы. Яны звоняць прыгожа, але таксама не адыгрываюць ніякай ролі ў сцэнічных падзеях. Наогул зрокавы і гукавы вобраз спектакля намнога вышэй, чым змест п'есы, па якой ён пастаўлены. Яе аўтары І. Карнавухава і Л. Браусевіч, абраўшы высакародную тэму барацьбы народа з іншаземнымі захопнікамі, вядуць размову невыразна, дэкларацыйна, суха. На першы погляд, у п'есе ёсць усе казачныя атрыбуты: пераўтварэнні, дапамога ўдзячных жывёл, чароўныя прадказанні будучыні, і ў канцы — перамога дабра над злом. Але яна нейкая эклектычная, механічна сабраная з розных даўно знаёмых казак, толькі без той логікі, якая так уласціва кожнай народнай казцы. Нікога з дзеючых асоб няма магчымасці шчыра палюбіць ці ўзненавідзець, таму што словы, якія гавораць героі, банальныя, учынкі, якія яны робяць, не выклікаюцца жаданнямі іх душы, а абумоўлены халоднай схемай.

Здаецца дзіўным, што аўтары, ствараючы дзіцячую п'есу для лялек, не паклапаціліся пра вясёлыя разрадкі, якія так уласцівы народнай казцы і без якіх проста немагчыма ўявіць сабе мастацтва для дзяцей. Хоць Л. Быкаў і стараецца асобнымі партрэтамі, абліччам некаторых звяроў унесці нейкія рысачкі гумару, усё ж спектакль ідзе на паныльм «сур'ёзе», і паэтычны фон не толькі існуе асобна, але нават уступае ў канфлікт з тым, пра што расказваецца ў п'есе. Каб гэтыя намаганні рэжысуры, мастака і акцёраў ды да добрага твора!

«Званы-лебедзі», на жаль, не выключэнне з таго рэпертуару, які прапануецца лялечным тэатрам. Даўно ўжо мы не бачым на іх афішах імёнаў нашых славутых дзіцячых пісьменнікаў. Зусім не працуюць для іх і беларускія драматургі. А шкада. Бо тэатры гэтыя (у нашай рэспубліцы іх тры) маюць сапраўды неабмежаваныя магчымасці для стварэння спектакляў строгіх і феерычных, змястоўных і вясёлых. Яны ўводзяць дзяцей у свет вялікага мастацтва.

С. КЛІМКОВІЧ.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Дзяржаўны драматычны тэатр імя Я. Коласа пазнаёміў віцяблян з новым спектаклем — камедыяй «Саслужыўцы» Э. Брагінскага і Э. Разанава (пераклад на беларускую мову Ул. Ганчарова). Рэжысура — лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР С. Казіміроўскага і Л. Кавалёва, мастак — А. Салаўёў, музычнае афармленне — Б. Насоўскага. На здымку, зробленым для «ЛіМ'а» С. Коханам, заслужаная артыстка БССР Г. Маркіна ў ролі Калугінай і артыст М. Цішачкін у ролі Навасельцава.

ЧАСОПІС ВЫЙШАЎ У СВЕТ

«МАЛАДОСЦЬ»

РОЗНЫЯ, НЕПАДОБНЫЯ

ЛЮТАЎСКАЯ кніжка «Маладосці» пазнаёміла чытачоў з дзвюма невялікімі аповесцямі — «Апанаска Лугавы» Міхася Даніленкі і «Вячэрняя планета» Барыса Стральцова. Больш спадабалася мне аповесць М. Даніленкі — і тэмай, і яе мастацкім выражэннем.

Галоўны герой аповесці Апанаска Лугавы — ляснік. Астатнія персанажы, якія мелі ці маюць дачыненне да Апанаскі, на другім плане: яны толькі дапамагаюць аўтару больш глыбока раскрыць характар, духоўны свет і маральныя якасці гэтага сціплага працаўніка. Тым не менш, на маю думку, пісьменніку ўдалося стварыць шэраг цікавых, запамінальных тыпаў і сярод гэтых, другарадных персанажаў. Вось, напрыклад, Пятро, старшы сын Лугавога, яго першынец. Мы толькі можам здагадвацца, як прайшло дзяцінства, як фарміраваўся светапогляд гэтага чалавека, бо ўпершыню сустракаемся з ім у той момант, калі ён запрасіў бацьку ў горад на наваселле. Пятро нечакана прапанаваў Апанаску застацца жыць у яго. Але бацька маўчыць. Маўклівы роздум старога насцярожвае нас. І нездарма. «— Рашайся, бацька, — дудзеў настойліва Пятро. — А твой дом прадамо. Навошта ён?» Такі паварот сынавай «дабраты» многае прасвятляе — і для нас, і для Апанаскі!

Так пісьменнік скупымі мазкамі, штрышок за штрышком, стварае тып чалавека чэрствага, эгаістычнага душу якога зацягнула мяшчанская твань. Дарэчы, у аповесці яму адводзіцца не больш двух часопісных старонак, а вобраз Пятра паўстае даволі выразна і дакладна.

Сюжэт аповесці вельмі просты. Апанаска Лугавы пасля сканчэння нарады леснікоў спяшаецца ў свой абход, каб навесці там парадак. Ён стары ўжо чалавек, але яшчэ даволі рухавы і ўвішны. Другія леснікі аж дзіву даюцца: «Хто яго ведае — двухжыльны ён, ці што. І як у тым лядашчым целе душа трымаецца — маленькі, дробненькі, як смарчок. А ўсюды Апанаска паспявае». І паміж сабой не без гонару зазначаюць: «Апанаску зносу не будзе». Але — падвяло чалавека сэрца. Апанаска ледзьве выбраўся на дарогу, і тут яго сілы пакінулі канчаткова. Амаль непрытомнага Апанаску прывёз дадому аднавяскоўец. Нядоўга намучыўся стары ў пасцелі: праз два-тры дні, не дачакаўшыся дзяцей, гэтак жа ціха, як жыў, сканаў.

У такі немудрагелісты сюжэт аўтар уклаў багаты змест, цэлае жыццё простага, сціплага, сумленнага чалавека-працаўніка. Яно ў аповесці саткана з асобных яркіх эпізодаў, якія ўсплываюць у памяці Апанаскі, калі зрэдку да яго вяртаецца прытомнасць. Гэтыя ўспаміны-ўсплёскі і вызначаюць нетаропкую і ў той жа час дынамічную, напружаную манеру апавядання, у якім нічога, бадай, няма лішняга ці недакладнага.

А было ў Апанаскавым жыцці ўсялякага: і добрага, і кепскага. Ён не баяўся цяжкасцей, не думаў пра іх, а «вечна рабіў, стараўся ні сабе, ні іншым не даваць палёгкі» і спуску. Нават у апошнюю хвіліну, адчуўшы, што гэта ўжо канец, ён думае не пра сябе, а пра нявестку Любу, якой цяжка давядзецца з «пустадомкам» Васілём, ягоным сынам, бо той часта пачаў прыкладацца да чаркі. Можа, дзе глыбока ў душы і варухнулася горкая думка, што от жа другім людзям паспяваў усяляк дапамагчы, а свайго прагледзеў. Не пашанцавала яму, як мы ведаем, і са старэйшым, Пятром. І нам зразумела Апанаскава жаласць, калі ён «глядзеў на яго (Пятра) і шкадаваў, хоць ведаў, што жыве ён, можа, у многа разоў лепей і за Васіля з Любай, і за яго, Лугавога».

Так вось і жывуць нічым непрыкметныя Апанаскі, ціха і шчыра аддаюць людзям сваю дабрату, сардэчную ласку, не шануючы ўласнага здароўя, не патрабуючы людской удзячнасці...

Цікавая па задуме і аповесць Б. Стральцова.

Дэмабілізаваны салдат Алесь Страхаль вяртаецца ў свой родны гарадок Бярэзінск. Пераступіўшы парог бацькоўскай хаты, даведваецца ад маці, што яго швагер Мікола «разам з дзецьмі сядзіць за партай». Салдат загарэўся нечаканай радасцю: тут, у Бярэзінску, ёсць вячэрняя школа! Нельга марудзіць ні хвіліны, бо ўжо верасень. Як ні ўпрошвала маці адпачыць з дарогі, праведаць сястру Марусю, Алесь адсунуў ад сябе талерку (так і не даеў!) і пабег у школу. З дырэктарам дамовіліся хутка, хоць і не было ў Алеся дакументаў за дзевяць класаў, але ж затое захавалася армейская газета з невялічкай заметкай «Гвардзейцы перайшлі ў дзесяты», дзе ўпаміналася прозвішча Страхаля.

Ноч Алесь правёў неспакойна. Яшчэ б! Столькі ўражанняў і клопатаў звалілася за адзін дзень! І ў школу прынялі, і заўтра Мікола паабяцаў уладкаваць на працу шафёрам, сваім напарнікам на бярэзінскім аўтобусе. Таму і «задрамаў пад самую раніцу і адразу ж прахапіўся, пачаў таропка збірацца...» Але хваляваўся Алесь дарэмна. Церашонка, дырэктара аўтабазы, упрошваць доўга не прыйшлося. І вось несамавіты аўтобус, сабраны з трафейнага ламачча, ужо бяжыць па гарадскіх вуліцах. Алесь знаёміцца з маршрутам. «Ад роўненькага пчалінага гудзення матора яму стала неяк хораша і спакойна»...

Так пачынаецца аповесць «Вячэрняя планета» — дынамічна, у тэмпе. Але вось другі раздзел, на жаль, запаволіў гэты рух. Аўтар тут вырашыў пазнаёміць нас з новымі героямі, людзьмі старэйшага пакалення, якіх спасцігла страшэнная трагедыя ў часы вайны.

Міхаіл Сцяпанавіч Атаманчук вярнуўся ў Бярэзінск праз які месяц, пасля вызвалення. Яму «хацелася ўбачыць тое месца, якое вось ужо тры гады жудасным малюнкам усплывала перад вачыма». На тым месцы, дзе некалі стаяў іхні домік, была «зарослая быльнягом чорная яма — і больш нічога». Непадалёк Атаманчук напаткаў Жукоўскага, ледзь не былога аднакашніка па інстытуце, а зараз дырэктара вячэрняй школы. Як жа ён абрадаваўся Атаманчуку: у школе якраз не хапала філолага. Адным словам, Атаманчук застаецца ў Бярэзінску.

Дырэктар прыглядваецца першыя дні да Атаманчука (каб, чаго добрага, ды не ўцёк), стараецца размовамі «ўсё больш па школьных справах» адцягнуць яго ўвагу ад горкіх успамінаў. Калі ж пераканаўся, што той загаіў сваю рану і ў ім зноў «прачнуўся настаўнік», Жукоўскі супакоіўся. Цяпер яго клопат скіраваны на гісторыка Пракошына, сям'ю якога расстралялі фашысты. Гора выбіла чалавека з жыццёвай каляіны, і ён глушыць яго гарэлкай, а ў калектыве трымаецца адасоблена, замкнёна. Дырэктар, параіўшыся з жонкай, запрашае Пракошына да сябе на кватэру, каб зблізіць яго з Атаманчуком і паказаць, што апошні перанёс не меншую трагедыю, але знайшоў сілы і «адолеў сваю бяду». Але, «калі гарэлка была дапіта, Сцяпан Васільевіч, неяк сумна зірнуўшы на Івана Кірылавіча, сказаў: «Дык я пайду. Позна...» На гэтым, уласна кажучы, добрыя намеры дырэктара канчаюцца... І да канца аповесці Жукоўскі так і не ўспомніць Пракошына.

Такім чынам, як бачым, задума аўтара ў другім раздзеле паглыбляецца. У полі яго зроку ўжо не толькі франтавая моладзь, але і людзі старэйшыя, калі можна сказаць, — бацькі. Толькі вось закрадваецца сумненне: а ці не вузкаватыя рамкі аповесці, каб раскрыць ва ўсёй складанасці і шматграннасці лёс двух пакаленняў?

У трэцім, апошнім раздзеле — зноў пра Алеся Страхаля і яго сяброў. Што ж іх найбольш хвалюе? Вядома, школа. Алесь настолькі аддаўся вучобе, што забываецца нават на каханую дзяўчыну. Не вельмі шчыруе ён і на працы. Каб толькі паспець на кантрольную, ён кідае пасярод дарогі аўтобус, які заграз, і бяжыць у школу. І гэта, заўважце, робіць былы франтавік! А чаму і не, што тут благога: «ад памылак ніхто не застрахаваны». Закончыць школу і паступіць у ВНУ — Алесева крэда, дзеля якога можна ахвяраваць усім астатнім, нават... грамадскімі абавязкамі. Дык гэта ж эгаізм? Так, эгаізм. Але, бачыце, права на яго атрымана на вайне! 1

А вось яшчэ адзін эпізод. Дырэктар школы перад канцом урока заходзіць у клас і паведамляе, што з вучаніцай здарылася няшчасце. «Нібы электрычны ток працяў увесь клас». Дырэктар супакойвае вучняў і напамінае, што няблага праведаць аднакласніцу. Усе гатовы тут жа сарвацца і бегчы ў бальніцу. А калі назаўтра іх не пусцілі ў палату, то ў парыве высакароднага гневу вучань, які кахае хворую, заявіў: «Чаго сядзець? Пойдзем да іхняга самага галоўнага. Калі трэба, у гарсавет пойдзем...» Пры чым тут гарсавет і, увогуле, уся гэтая мітуслівасць? Дарэчы, дырэктар школы яўна не сваю ролю іграе: толькі дзіву дасешся, калі ён так усюды паспявае, пра ўсё дазнаецца.

Думаецца, аповесць толькі б выйграла, калі б у ёй было менш такіх неверагодных, далёкіх ад праўды сітуацый.

Не адчуваецца ў аповесці і подыху часу, той пасляваеннай атмасферы, калі франтавікі вярталіся дамоў, поўныя кіпучай энергіі і энтузіязму, і, не скідаючы гімнасцёрак, прымаліся за аднаўленне разбуранай гаспадаркі: ішлі падымаць з руінаў заводы, фабрыкі, гарады, сёлы.

З боку кампазіцыйнай і сюжэтнай структуры твора таксама не ўсё прадумана. Аповесць, як ужо гаварылася, складаецца з трох раздзелаў, але яны амаль нічым не звязаны паміж сабой. Навошта аўтару спатрэбілася, напрыклад, расказваць пра Атаманчука і Пракошына, лёс якіх падобны, як блізняты? Навошта было нагрувашчваць столькі трагічнага, абцяжарваць сюжэтную лінію, звязаную з Алесем? Праўда, у трэцім раздзеле аўтар зрабіў спробу «сутыкнуць» герояў — «дзяцей» і «бацькоў». Алесь і яго сябры сустракаюцца з Пракошыным у... «Блакітным Дунаі». Сцяпан Васільевіч глядзіць з дакорам на хлопцаў і нібы шкадуе ці вінаваціць каго: вот жа, ліха, да вайны на гэтым месцы стаяла кнігарня, і ён «прыходзіў сюды, каб купіць кнігу... А цяпер піўняк... Усюды піўнякі...» (дарэчы, што за піўняк?) І тут жа наказвае: дык вы беражыце сілы, каб хапіла на той час (калі зноў будуць кнігарні — **К. Ц.**). А піўняк і ўсе гэтыя забягалаўкі пакіньце нам, слабым духам!» Пераканаўча, нічога не скажаш!

Думаецца, што менавіта імкненне пісьменніка як мага больш ахапіць жыццёвых падзей і з'яў і прывяло яго да няўдачы. Ёсць факты, імёны, прозвішчы, а вось характараў, тыпаў няма. Да таго ж, як мы пераканаліся, учынкі герояў не заўсёды апраўданы і псіхалагічна абгрунтаваны.

Казімір ЦВІРКА.

«НЕМАН»

ЮНАКІ СТАНОВЯЦЦА САЛДАТАМІ

ВАСЕМНАЦЦАЦІГАДОВЫ юнак апранае ваенную форму, становіцца салдатам. У баявым армейскім страі ўсё для яго новае: і строгія парадкі, і разлічаныя па мінутах напружаныя вучэбныя дні, калі на кіцелях выступае соль, і бяссонныя, трывожныя ночы.

Аб першых кроках салдацкага жыцця, аб станаўленні маладых воінаў расказвае аповесць ваеннага журналіста Васіля Ізгаршава «Маршальскі жэзл», апублікаваная ў другім нумары часопіса «Неман» за 1972 г.

Два неразлучныя з ранняга дзяцінства сябры — падцягнуты, сабраны Валерка Клімаў і гаварун, весяльчак, вельмі развязны і самаўпэўнены Генка Карпухін — трапляюць ва ўчэбнае падраздзяленне. У характары сяброў яшчэ многа хлапечай наіўнасці, сарамяжлівасці, часам дзіцячага свавольства. Аўтар з дабрадушным гумаркам, сардэчнай усмешкай расказвае аб юнаках, якія пачалі ваенную службу.

Няскладна пачалася служба ў Валеркі і Генкі. За грубае парушэнне статута яны трапляюць на гаўптвахту. Валерка цяжка перажывае за свой учынак, разумее, што ён паддаўся сябру, не ўстояў перад хлапечай спакусай адзначыць урачыстасць у падраздзяленні бутэлечкай каньяку. Знешне інакш перажывае сваё падзенне Генка, якому, здаецца, і мора па калена. Але гэта толькі знешне. Генка сэрцам разумее, што вінаваты, што законна атрымаў «на ўсю катушку» ад камандзіра, строгае пакаранне па камсамольскай лініі. Чытаеш аповесць і адчуваеш, што бравада Генкі — гэта толькі абарончае прыкрыццё. Карпухін — чалавек справы, абавязку. Але «завіхрэнні» ў яго характары, балбатлівы язык, неўтаймаванае хлапечае маладзецтва і бравада, якая пераходзіць усялякія межы, відаць, яшчэ не раз павядуць яго ўбок, парушаць яго крок у агульным страі. Аднак з кожным новым днём службы будзе мужнець яго воля, адточвацца характар, і Карпухін непазбежна вызваліцца ад усяго, што перашкаджае ратнай службе.

Малюючы вобраз Генкі Карпухіна, аўтар аповесці падкрэслівае, што не адразу складваецца мужны, valявы, высока патрабавальны да сябе, да сваіх учынкаў характар салдата. Наша армія — выдатная школа выхавання, узмужнення, ідэйнага і культурнага росту. Але працэс выхавання складаны і цяжкі. Для таго, каб адшліфаваць усе грані салдацкага характару, камандзіру патрэбна велізарная штодзённая праца, вытрымка, педагагічны такт, глыбокая, сапраўды бацькоўская любоў да падначаленага: строгая і пяшчотная, патрабавальная і шчырая, мужная і глыбокая.

Усяго толькі некалькі месяцаў праслужылі Генка Карпухін і Валерка Клімаў. Яны падраслі, пашырэлі ў плячах. Прыкметна ўзмужнелі. У хуткім станаўленні воінаў рашаючая роля належыць іх камандзірам — бываламу і заслужанаму старшыні Альхімовічу, лейтэнанту Астаф'еву, ініцыятыўнаму камсамольскаму важаку сяржанту Каменеву. Гэта патрабавальныя, улюбёныя ў сваю справу камандзіры-выхавацелі, якія ўмеюць падабраць патрэбны ключык да кожнага салдацкага сэрца.

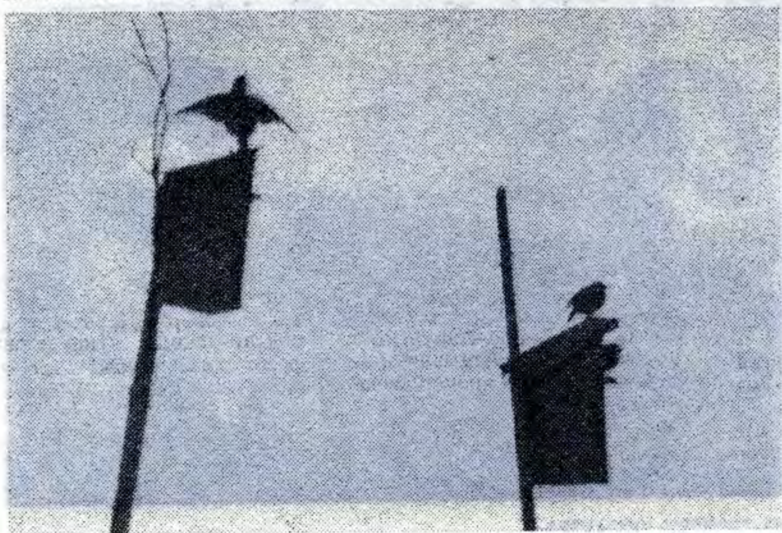
Аўтар аповесці нешматслоўны, іншы раз здаецца нават скупы ў абмалёўцы вобразаў камандзіраў. Аднак і Альхімовіч, і Каменеў, і іншыя дзеючыя ў аповесці камандзіры выпісаны вобразна, ярка, кожны з іх паказаны ў справе, кожны надзелены сваімі індывідуальнымі якасцямі.

Аповесць напісана выразнай і даволі жывой мовай. Васіль Ізгаршаў вядзе даверлівую размову з чытачом аб нялёгкай, ганаровай, поўнай сапраўднай рамантыкі воінскай службе, аб нашых салдатах семідзесятых гадоў, якія з гонарам і годнасцю выконваюць свой абавязак, ратнай працай множаць баявую славу бацькоў-герояў, славу доблесных Узброеных Сіл.

У гэтай увогуле ўдалай аповесці ёсць і некаторыя аўтарскія пралікі. Часамі В. Ізгаршаў залішне захапляецца каламбурамі Генкі Карпухіна, пераперчвае, перасольвае іх. Аўтару, ваеннаму чалавеку, належала быць больш дакладным і ў паказе асобных бакоў армейскага жыцця, строга рэгламентаванага статутамі. Статут — закон, і вольнасці ў трактаванні статутных палажэнняў у аповесці не толькі недарэчы, але і выклікаюць законную прыкрасць. Невядома, напрыклад, па якому юрыдычнаму праву, па якому статуту капітан Сёмін называе салдат, якія знаходзяцца на гаўптвахце, «арыштантамі».

Аднак гэтыя недахопы не зніжаюць агульнай цікавасці да аповесці В. Ізгаршава «Маршальскі жэзл». Яе з цікавасцю прачытаюць і маладыя воіны, і убеленыя сівізной армейскія ветэраны.

Палкоўнік М. АКШЭЎСКІ,
заслужаны работнік культуры БССР.

ВЯСНА ПРЫЙШЛА...

Фота А. ГЛІНСКАГА.

Яўген КАРШУКОЎ

АПАВЯДАННЕ

НА РАЦЭ

УЖО ТАК цёпла, так прыемна і дурманліва пахне навокал маладая трава і гаркаватая спічастая лаза, што міжволі збягаюцца вейкі, і вочы санліва пазіраюць перад сабой у вузенькія шчылінкі... Яны амаль абыякава ловяць на траве сонечныя плямы, блакітна-шэры цень ад бясконцых воблакаў, які то з'явіцца раптоўна, то гэтак жа нечакана знікае... І тады відно, як бяжыць, адступае да ракі густая паласа ценю, а за ёю імкліва коціцца хваля залацістага святла. І зноў — сонца, зноў сляпуча блішчыць рака — бы тое добра вышараванае пясчынкамі лязо ножыка, якім хлапчукі гуляюць на мурожным беразе.

Васька сядзіць наводдаль ад іх, паклаўшы побач мыліцы, і бясстрасна назірае за гульнёй, за тым, як ножык у спрытных хлапечых руках выробляе розныя мудрагелістыя фігуры — пстрыкае, ляціць уверх, падае, але абавязкова ўтыркаецца ў зямлю вострай дзюбкай. У гэтым — сакрэт гульні.

— А можа скупнёмся, хлопцы? — густым лянотным баском прапаноўвае цыбаты рамеснік Антон. — Прыпякло нешта...

І ўсе, нібы па камандзе, нібы толькі і чакалі Антонавых слоў, умомант падхопліваюцца, жвава сцягваюць з вузкіх хударлявых плячэй кашулі, кідаюць ля ног вопратку і навыперадкі імчацца да ракі — на «штуршок».

— Гэй, салага, сцеражы адзежу там! — крычаць яны Ваську. — На тэй бок паплывем...

І вось ужо адзін за адным скачуць з дзярновага штуршка-вышкі ў ваду — плясь-плясь! — толькі срэбныя пырскі ляцяць у блакітнае паветра.

Васькаў твар ажывае, вочы пад бялявымі рэдкімі бровамі акругляюцца, ён не ў сілах стрымаць захаплення:

— Ух, ты!

А хлопцы, вынырнуўшы з вады, плывуць саженкамі, плывуць і крычаць нешта звонка-вясёлае. Васька ведае: яны дабяруцца да другога жоўтага берагу і, стомленыя, плюхнуцца ў гарачы мяккі пясок пад кустамі лазы. А наваляўшыся ўволю, пачнуць вытвараць немаведама што — такі тэатр, хоць лопні ад смеху! І ніхто там, мусіць, не ўспомніць аб ім, Ваську, з яговай сухой нагой-карантышкай, ніхто ніколі не падумае нават жартам запрасіць яго ў кампанію. Добра, калі сам прыкалдыбае... Крыўдна. Гэтая крыўда прыжылася ў Васькавым сэрцы, засядзелася там, як непрыемны госць — і цярпець яго горка, і выгнаць нельга... Хіба ж ён не хацеў бы з хлопцамі на той бок? Або апынуцца на сярэдзіне ракі, дзе моцная плынь так і штурхае, так і нясе цябе ўперад? Або ганяць на прырэчным поплаве футбол, нарэшце, у лес махнуць — часу вольнага хоць адбаўляй: канікулы. Але Васька добра ведае — так, як яны, ён не зможа ні бегаць, ні плаваць. Ведаюць гэта і хлапчукі. А вось, каб мог... О, тады гэты жардзіна-Антон не строіў бы з яго кпінаў. Тады б...

Уздыхнуўшы, Васька безнадзейна пераводзіць позірк з абы-як пакіданай хлапчукамі вопраткі — на раку. Не надта далёка гудзе нястомны буксірок. Ён надцягнуў да берагу паром, і вось ужо з драўлянага насцілу з'язджаюць, павольна паўзуць, выбіраюцца з пяску на грунт, бы тыя зялёныя казяўкі, машыны. Адна, другая, трэцяя... Цалюткі дзень туды-сюды. Колькі іх з раніцы да вечара перацягне паром! А колькі прастаяць шафёры з машынамі, пакуль дачакаюцца сваёй чаргі. Стоўпяцца на прыпарамку, пажартуюць хвіліну-другую, а потым спахмурнеюць: спяшаюцца яны з грузамі... І шкада Ваську гэтых белазубых людзей, з загарэлымі тварамі, у запэмальцаваных спяцоўках, калі яны нецярпліва топчуцца ля сваіх машын, незласліва лаюць няўклюдных паромшчыкаў.

Васька пачынае раптам салодка пазяхаць, хіліцца на мурог і, падклаўшы пад кучаравую галаву рукі, адчуваючы ўсім целам пяшчотнае цяпло, пачынае драмаць. Сырасцю і кіслінкай пахне цяпер кароткая, нібы падстрыжаная трава, прыемна халодзіць твар. І Васька ціхамірна засынае. У гэтыя мінуты ён паспявае ўбачыць у сне і ўвесь свой трэці клас, і маладзюткую настаўніцу Ганну Прохараўну, і суседа дзядзьку Сымона з вялізным сінім пчупаком, хвост якога вываліўся з кашолкі і цягнецца па зямлі... Але самае дзіўнае і прыемнае, што сніцца, нібы сам Антон-рамеснік угаворвае яго, Ваську, пагуляць у ножык. Так угаворвае, так смешна просіць, што сілы нестае ўтрымацца, і Васька — рагоча.

І навокал рагочуць, кіснуць ад смеху.

— Ой, памру! Пашчыкачыце яшчэ, яшчэ яму над носам!

Васька тут жа спалохана расплюшчвае вочы і перад самым тварам заўважае Антонаву руку з тоненькай сухой былінкай...

— Што, вартаўнічок, дрыхнеш?

Хлапчукі апранаюцца і смяюцца з Ваські, пацяшаюцца. Ваську сорамна. Так сорамна і крыўдна, што ён гатовы заплакаць, нават кінуцца на Антона з кулакамі. Але нешта большае, чым звычайная крыўда, прымушае яго ўскочыць на мыліцы і кінуць гарачыя словы Антону:

— А я вось... пераплыву раку... Пераплыву! Давайце ў заклад. На трыццаць капеек... Што, баіцеся, баіцеся, ага?

Антон пагардліва моршчыць свой пляскаты, шырокі, як лапатка, нос, ганарліва нахіляецца да Васіля:

— Ты, салага, пераплывеш раку?

— Пераплыву!

— Ды ну, слабец!.. Куды табе!

— А вось пераплыву! — грозна крычыць Васька і неўзнем наступае на Антона.

— Хлопцы, вы чулі? Іду з ім на заклад, на грошы, — робячы сур'ёзны твар, нечакана згаджаецца Антон. Ды ад Ваські не хаваецца, як ён насмешліва падміргвае хлапчукам. — Ну, па руках? Пан ці прапаў?

Але цяпер Васька ўжо не зважае на кпіны. Таропка распранаецца. Хлапчукі з зацікаўленымі ўсмешкамі сочаць, як ён даскоквае на адной назе да вады, кідаецца ў яе і паволі плыве... Папраўдзе кажучы, ніхто не верыць, што Васька пераплыве раку. Самае вялікае — выберацца з вузкай затокі, аддыхаецца на мелкаводдзі і вернецца назад пад вясёлы смех хлапчукоў. Антон ужо нават абыякава адвярнуўся ад ракі і зноў дастаў з кішэні свой двухлязовы ножык. І ўсе адразу ж стоўпіліся побач, забыліся пра няўдалага плыўца.

Ды і Васька не думае пра іх: ён даплывае да густа парослага водарасцямі кліна, які няпрошана ўразаецца ў раку з боку луга, і доўга стаіць па пояс у вадзе, схіліўшыся над дзівоснымі лапушыстымі гарлачыкамі. Вада тут цёплая, чыстая, да самага дна прасвечвае. Сярод сцяблінiстых водарасцяў мітусяцца вёрткія рыбінкі, торкаюцца ў ногі. Зачараваны Васька спрабуе злавіць — дзе там! Толькі мільгануць сваімі срэбнымі бачкамі і знікаюць у цёмна-зялёным зарасніку вадзянога царства. А з берагу ўжо даносяцца здзеклівыя галасы:

— Што, струсіў? Стоп, матор? Гані трыццаць капеек, гер-рой. Чуеш?

Васька — не абзываецца. Бровы сярдзіта сыходзяцца на пераноссі. Хай не думаюць, што ён вагаецца... Ён паплыве. Зараз жа. Вось толькі прыкіне, як лепш плыць. Да другога берагу яшчэ далекавата. І вада пакуль стаіць вялікая — лета ж толькі пачынаецца. На сярэдзіне ракі плынь хуткая, абавязкова аднясе ў бок, як моцна ні грабі...

— Ага, струсіў, струсіў! — падражніваюць хлапчукі з берагу. — Хвалько!

Рашуча расхінаючы перад сабой гарлачыкі, не азіраючыся, Васька кіруецца глыбокага месца. Вада прымае яго ў абдымкі, але не так гасцінна, як раней. Ён не адчувае той першароднай радасці ад пругкай прахалоднай вады, той незвычайнай лёгкасці, якая з'яўляецца ў целе, калі робіш першыя сажонкі. Зыркае сонца бязлітасна б'е ў твар, дробныя хвалі блішчаць, гушкаюцца ля самых вачэй. Усе думкі, усе жаданні Ваські засяроджаны цяпер на адным: адолець плынь, дабрацца да плыткага месца. Ды цяжка. Ён забірае ўправа, а яго адносіць назад. Часам здаецца, што ён наогул не прасунуўся ні на адзін сантыметр уперад. Рукі дзервянеюць, шыя ад напружання ные, перахоплівае дыханне, аж страшна... Упершыню Васька думае, што можа ўтапіцца. І, чамусьці прыгадваецца, як раніцай маці паабяцала купіць транзістарны прыёмнік. Такі ж, як у Антона, у чорным пластмасавым корпусе, з бліскучай антэнкай... І так шкада Ваську гэтага транзістара, якога, напэўна, ужо ніколі не ўбачыць яму. Так шкада маці і сябе, што нават слёзы набягаюць на вочы... А можа легчы на спіну, так, як дарослыя робяць, адпачыць? Перавярнуўся — не атрымалася ў яго, сербануў вады. Ён зусім разгублены. Зноў упарта штурхае пад сябе пругкія, вязкія, бы тая смала, хвалі. А пясчаны бераг усё яшчэ далёка. Так далёка... Здранцвелыя рукі ледзьве варушацца. Не, усё — болей ён не здолее трымацца на паверхні. Захлынецца. Аніякай надзеі. Знясіленая Васькава нага які раз апускаецца ўніз, падсвядома шукаючы дно, і раптам... нібыта чыркае па пяску. Падалося? Няўжо падалося? Ды не, не, сапраўднае дно! Хай глыбакаватая вада, па самыя вушы, хай імкліва падмывае пясок пад падэшвай, але ж ён стаіць, стаіць!

Адразу прыбаўляецца сіл у Ваські... Некалькі ўпартых рухаў наперад, і вось ужо ўзбіваецца ён на травяністую кугіну, дзе вада нават і плеч не закрывае, і бокам — паволі, вобмацкам, — яшчэ не верачы ў сваё выратаванне, вельмі асцярожна сунецца да берагу.

Васька не памятае, як выпаўзае на бераг, як падае ніцма ў гарачы пясок, як ён, бы прысак, апякае яго знясіленае цела. Ён ляжыць так нерухома мінуту, другую... Але потым Васькавы плечы пачынае дробна калаціць ад безгалосага, амаль бязгучнага плачу. Так яшчэ ніколі не даводзілася яму плакаць — і з горычу, і з палёгкай, і з крыўдай, і з невыказным пачуццём перамогі... Калі ён, нарэшце, прыўзнімаецца і пазірае на той бок, дзе засталіся хлапчукі, у светла-блакітных прыжмураных вачах — ні ценю варожасці, асуджэння ці смутку. У іх ціхая, бясконцая ўрачыстасць, нейкая незвычайная ўпэўненасць. Так цвёрда і ўпэўнена, з такім гонарам і незалежнасцю Васькавы вочы пазіраюць вакол сябе ўпершыню...

— Э-гэй! — крычыць ён невядома каму, моцна, на ўсе грудзі.

Хай не чуюць там хлапчукі... Хай не бачаць, як, адпачыўшы, ён зноў заходзіць у ваду і плыве назад. Не ў іх справа. Не ў іх...

СУД ІДЗЕ...

У час прамовы пракурора...

М. ЗАМСКІ

СУДОВЫ НАРЫС

ХРОНІКА АДНАГО ЗЛАЧЫНСТВА

«23 КАСТРЫЧНІКА 1971 года прыкладна ў 10 гадзін раніцы ў пад'ездзе дома № 3 па вуліцы Ульянаўскай г. Мінска пад лесвічнай клеткай знойдзены труп Размазава М. В. На галаве і твары ўціснутыя цялесныя пашкоджанні, твар і адзенне спэцканы крывёю...»

(З міліцэйскага пратакола).

«Колю Размазава я даўно ведаю. Працуем жа разам. Добры ён чалавек, ніколі ні з кім не сварыўся. І калі п'яны быў, таксама не скандаліў, не лез у бойку.

Дзе звычайна выпівалі? У цэху. 22 кастрычніка, толькі скончылі змену, падыходзіць да нас з Колем Федзя Бяляўскі і прапануе «на трох». Мы згадзіліся. Федзя хутка прынёс паўлітра гарэлкі. Закусвалі тым, што засталося з абеду. Потым ціха-мірна разышліся. Больш я Размазава не бачыў. У панядзелак, калі прыйшоў на работу, даведаўся, што знайшлі Колю забітага»

(З паказанняў А. Дразда, рабочага рамонтнага цэха рэспубліканскага ўпраўлення «Белуторчармет»).

«Я працую на Мінскім заводзе халадзільнікаў абліцоўшчыкам. Уладкаваўся там нядаўна. Як прыйшоў з калоніі, так і ўладкаваўся. 22 кастрычніка атрымаў я аванс 30 рублёў — разрад у мяне яшчэ вучнёўскі.

Каля завода сустрэліся мы з маім сябрам Косцікам Буглаком, які таксама ў нас працуе. З ім быў яго таварыш Паддубскі.

Рашылі мы аванс наш замачыць. Купілі літр гарэлкі, некалькі бутэлек піва, выпілі. Пасля трамваем паехалі ў бок вуліцы Першамайскай. Калі сышлі з трамвая, Паддубскі некуды знік. Тут мне захацелася закурыць. Я падышоў да нейкага чалавека і папрасіў цыгарэту. Ён сказаў, што ў яго няма. Я ляснуў яму кулаком паміж вачэй, ён і з капытоў — п'яны быў...

Вось тады мы і рашылі чым-небудзь пажывіцца ў яго. Хацелі на вуліцы распрануць, дык жа людзі ходзяць... Пацягнулі мы таго чалавека ў бліжэйшы дом, драўляны, помню, дом. Толькі зайшлі ў пад'езд, як увайшла нейкая жанчына, убачыла нас і падняла гвалт. На той гвалт з кватэры выскачыла некалькі хлопцаў. Пачалі пытацца, чаго тут нам трэба і што за чалавек ляжыць на падлозе. Я ж таго на вуліцы як ударыў, дык ён адразу стаў непрытомны. Ну, мы і кажам тым хлопцам, што гэта наш знаёмы напіўся і яму зрабілася нядобра. Узялі мы яго за рукі і пацягнулі на вуліцу...»

(З паказанняў абвінавачваемага Я. Катлінскага, 1954 года нараджэння).

«У той дзень я аванс разам з Мішам Ганчарэвічам, сябруком сваім, замочваў. Скончылі мы работу ў пяць, купілі дзве бутэлькі партвейну, зайшлі ў сквержк і там выпілі. Пасля пешшу пайшлі да мяне дамоў. Па дарозе купілі дзве бутэлькі «Волжскага». Пятніца ж, пасядзець трэба. Дома зайшоў я на кватэру да Васіля Хмялеўскага, гэта таксама мой сябра, ён у мастацкім вучылішчы вучыцца, здольны хлопец, малюе выдатна. Але гэта я так, к слову... Паклікаў яго, сказаў, што ў нас дзве бутэлькі ёсць. Пайшлі мы ў яго майстэрню, якая знаходзіцца ў суседнім драўляным доме. Помню, пілі мы з адной шклянкі па чарзе. П'ём, як раптам жаночы крык у калідоры. Выйшлі, глядзім, чалавек ляжыць на падлозе нерухомы — я ледзь на яго не наступіў, а побач два хлопцы нашага ўзросту. Пытаюся, што такое. Дык вось, кажуць, напіўся чалавек, не могуць рады яму даць. Забірайце яго, кажам, а то... Ну, яны яго за рукі і пацягнулі. Куды пацягнулі, не ведаю. Я на вуліцу не выходзіў. А мы вярнуліся і дапілі тое віно...»

(З паказанняў С. Шарамета, рабочага Мінскага радыёзавода).

«...Мы яго пацягнулі ў пад'езд суседняга дома, ды схавалі пад лесвіцу, што вядзе на першы паверх. Чалавек у гэты час ачухаўся і схапіў Жэню Катлінскага за каўнер. Мы яго паваліілі і далі некалькі разоў... Ён і сціх. Мы знялі з яго пінжак, гадзіннік і пайшлі...»

(З паказанняў абвінавачваемага К. Буглака, 1954 года нараджэння).

«У Размазава М. В. выяўлены шматлікія пераломы рэбраў справа, разрывы печані, правай ныркі. Ад гэтых пашкоджанняў, якія суправаджаліся вялікім знешнім і ўнутраным крывацёкам і траўматычным шокам, Размазаў там жа, у пад'ездзе, сканаў»

(З пратакола судова-медыцынскай экспертызы).

«З таго аванса я дзве бутэлькі віна купіў. Пасля сустрэў Марата Канстанціновіча і прапанаваў яму са мной кампанію раздзяліць. Падышлі мы да майго дома, бачым, стаіць у двары Міша Жур і кажа, што ў яго таксама ёсць бутэлька віна. Выпілі мы. Пасля рашылі паўтарыць. Выйшлі на двор і тут сустрэлі Гарыка Золава. Папрасіў ён і яму бутэльку купіць. Толькі прыйшоў я з магазіна, падыходзіць да нас паштальёнка і кажа, што ў пад'ездзе некага б'юць. Пайшлі мы чацвёра. Чуем, нехта валтузіцца пад лесвіцай. Падышлі, бачым, два хлопцы стаяць ля сцяны, а на падлозе нехта ляжыць. Цёмна там. Пасвяціў Золаў запалкай. Ага, ляжыць, значыць, незнаёмы чалавек, а твар крывёю заліты. Дыхаў ён ці быў нежывы, мне цяжка сказаць... Спыталі мы ў хлопцаў, што здарылася. А яны тлумачаць, маўляў, гэта іх знаёмы, выпіў лішку і яны зараз яго забяруць. Ну, мы і пайшлі. Праўда, Золаў сваю бутэльку тут жа на лесвіцы выпіў, а мы культурна за сталом пасядзелі...»

(З паказанняў У. Коніка, рабочага доследнага завода СКБ-3).

«У той дзень на маёй машыне другі вадзіцель выязджаў, а я засталася без работы. Каб не было прагула, прасядзела ўвесь дзень у малярным цэху. На абед скінуліся мы па рублю на віно. К канцу работы зноў скінуліся. У гадзін сем вечара прыехалі астатнія шафёры, і мы зноў сабралі грошы. Хлопцы, помню, прынеслі цэлы літр гарэлкі.

Калі разыходзіліся, дык на прахадной скінуліся на сухое віно.

Дадому я дабралася недзе каля дзесяці вечара. Нічога падазронага ў пад'ездзе не заўважыла, хоць і жыву на першым паверсе. А калі гаварыць шчыра, дык я пад градусам была... Ну, значыць, толькі легла спаць, стук у дзверы. Сяброўка з сябрам сваім у госці прыйшлі. Вясёлыя абодва. Ну, той сябар хутка пайшоў, а сяброўка засталася, я яе спіртам пачаставала. А пасля да яе паехалі начаваць ...»

(З паказанняў А. Акуліч, шафёра аўтабазы «Мінсельбуда»).

«Выйшлі мы з таго пад'езда і пайшлі на трамвайны прыпынак. Трамваем даехалі да вакзала. Грошы ў нас яшчэ былі і мы ў вакзальным рэстаране зноў добра выпілі. Пасля селі на тралейбус. У ім мы заўважылі нецвярозага чалавека. Калі ён выйшаў, выйшлі і мы. Пасля зацягнулі яго ў пад'езд, здаецца, гэта было недзе на вуліцы Апанскага, і пабілі. Калі ён страціў прытомнасць, знялі з яго куртку, пінжак, кашулю, забралі 58 рублёў грошай. На вуліцы я пачаў прымяраць куртку і ў гэты момант нас забраў міліцэйскі патруль...»

(З паказанняў Я. Катлінскага).

«22 кастрычніка я атрымаў аванс 60 рублёў. А палове сёмай зайшоў у сталоўку, і са сваімі сябрамі Іванам і Эдзікам — прозвішчаў іх не помню — выпілі чатыры бутэлькі сталовага віна. Потым я паехаў дамоў на тралейбусе. На вуліцы Апанскага выйшаў. Хоць быў моцна выпіўшы, але помню, што мяне сустрэлі два хлопцы, якія зацягнулі ў пад'езд нейкага дома і пачалі біць. Я страціў прытомнасць. Калі ачуняў, дык убачыў, што ляжу распрануты...»

(З паказанняў пацярпелага А. Шышкаўца).

...Дальбог, дрыжыць пяро ў руках. Не ў цёмным лесе, не ў чыстым полі — у цэнтры горада, у шматнаселеным тэлефанізаваным доме (дарэчы, на першым паверсе тут размешчана паліклініка), літаральна на вачах дзесятка сведкаў забілі чалавека. Мала таго, забойцам далі магчымасць спакойна пайсці (не ўцячы — пайсці!). І яны праз некалькі гадзін зрабілі яшчэ адно злачынства, якое па чыстай выпадковасці закончылася не так трагічна.

Я сустрэўся сам-насам з некаторымі сведкамі. Усім я задаў тры аднолькавыя пытанні: чаму не пазванілі ў міліцыю ці «хуткую дапамогу», што адчулі, калі даведаліся пра забойства, і як правялі той вечар 22 кастрычніка і наступныя суботу і нядзелю?

Сяргей Шарамет. 22 гады. Рабочы, завочна вучыцца на першым курсе аддзялення філасофіі Беларускага універсітэта.

— Чаму не пазваніў? Цяжка сказаць адразу... Разумееце, своеасаблівая адаптацыя. Ну, ляжыць п'яны... Дык звычайны ж малюнак. Гэта калі за кожным разам турбаваць міліцыю, дык той міліцыі не хопіць. Ды і мы ж самі былі не вельмі... Не думайце, што я нейкі п'яніца. Магу і не піць. Не цягне. Але ж так павялося, што з палучкі і з аванса трэба выпіць. Бо сумна. Фільмы ўсе прагледзеў, на танцы, дык самі ведаеце, якая там культура... Вось і вып'еш з таварышамі. Не ведаю вашай думкі, таварыш карэспандэнт, а толькі мне здаецца, што з намі, з моладдзю, нешта недапрацавана. Не займаюць нас культурна, не ствараюць нам умоў.

Што рабілі ў той вечар? Вася Хмялеўскі ў філармонію на канцэрт спяшаўся, а мы з Мішам Ганчарэвічам яшчэ бутэльку віна ўзялі. Пасля я пазваніў знаёмай дзяўчыне. З ёй мы гулялі да дзвюх гадзін ночы. Ну, а назаўтра гадзін у дзесяць па доме разнеслася вестка, што ў пад'ездзе знайшлі забітага мужчыну. Мяне як хто штурхануў. Няўжо, думаю, гэта той, учарашні? Ну, што яшчэ? У кіно хадзіў. А ў нядзелю нас ужо ў міліцыю выклікалі.

Уладзімір Конік. 48 гадоў. Рабочы.

— Я ніколі не лезу ні ў якія гісторыі. Ну, ляжаў чалавек, хай ляжыць, не мая справа. А што кроў на ім была, дык мог сам упасці і пабіцца. Білі яго? Дык пры нас не білі. І наогул, што я, абавязаны па міліцыях званіць? Хай сама глядзіць. А я праз паўгадзіны забыў пра таго чалавека. У мяне сваіх клопатаў хапае. Што рабіў назаўтра? Што рабіць у выхадны дзень рабочаму чалавеку — выпіў, паспаў...

Георгій Золаў. 42 гады. Рабочы.

— Каб ведаў, што заб'юць таго чалавека, дык мо і пазваніў бы... У тых хлопцаў на твары не было напісана, што яны забойцы. Думаў, хаўруснікі яго. Мала іх, валацуг, па пад'ездах ашываецца... А назаўтра чую, знайшлі забітага чалавека. Ды яшчэ кажуць, што па-зверску забілі. Я б гэтых бандытаў... Ды публічна.

Высакародны гнеў... Але перачытайце адно з паказанняў, дзе расказваецца, як гэты Золаў, там, у пад'ездзе, у двух кроках ад паміраючага чалавека, пачаў піць віно прама з бутэлькі. Не мог, разумееце, перацярпець смагі.

Я не буду больш каменціраваць гэтыя своеасаблівыя інтэрв'ю. Думаю, і так ясна, што за людзі. І той Конік, што «не лезе ні ў якія гісторыі», і той «філосаф» Шарамет, якому заўсёды сумна і таму ён закладвае за каўнер.

Мне хочацца павярнуць размову трохі ў іншае рэчышча. На імя Мінскага абласнога суда, дзе слухалася крымінальная справа Катлінскага і Буглака, была атрымана афіцыйная папера з Беларускага рэспубліканскага ўпраўлення «Белуторчармет», падпісаная начальнікам, сакратаром партарганізацыі, старшынёй мясцкома. Ад імя калектыву яны кляймілі ганьбай забойцаў, заклікалі суд падысці да злачынцаў па ўсёй строгасці закона і прысудзіць іх да вышэйшай меры.

Усё было напісана правільна. Можна зразумець і пачуцці таварышаў, якія падпісалі паперу, — М. Размазаў папрацаваў на тым прадпрыемстве больш 20 гадоў. Але ці няма ва ўсёй гэтай трагедыі трошкі і іх віны? Пра нябожчыкаў прынята гаварыць з павагай. Але з песні слова не выкінеш — Размазаў п'янстваваў, і гэта добра ведалі ў калектыве. Як паказала жонка Размазава, ён ледзь не кожны дзень прыходзіў дахаты п'яны. Аднойчы яна паскардзілася на гэта мужаваму брыгадзіру. Праз некалькі дзён муж прывёў таго брыгадзіра дамоў ушчэнт п'янага.

Не сакрэт, што папойкі арганізоўваліся проста ў цэху. Чаму начальства глядзела на гэта скрозь пальцы? Я не кажу ўжо пра маральныя выдаткі, я маю на ўвазе чыста утылітарную, практычную небяспеку выпівак ля станкоў, бензіна, масла, стружкі. Адзін неасцярожны рух, не туды кінутая цыгарэта і... Хіба не было такіх выпадкаў?

— Бог мілаваў, — гаворыць мне начальнік цэха А. Раманенка. — Аварый у нас не было, і правілы тэхнікі бяспекі выконваюцца.

Ён паказвае мне на два аднолькавыя плакаты, што вісяць на сценах: «Работа няспраўным інструментам вядзе да няшчаснага выпадку».

— А выпіўкі ў цэху бываюць? — пытаюся я.

— Раней былі, зараз не заўважаю...

Дарэчы, уся гэта гісторыя з Размазавым на прадпрыемстве не абмяркоўвалася.

На жаль, мне не ўдалося пагаварыць з кіраўнікамі аўтабазы Міністэрства сельскага будаўніцтва БССР, дзе працавала сведка А. Акуліч. Чытач, відаць, запомніў яе каларытны расказ. Свае паказанні Ала Акуліч закончыла так: «Калі ў панядзелак я выйшла на работу, аказалася, што машына мая зламана...». Дзіва што...

Мне здаецца, што матэрыялы гэтай крымінальнай справы маглі б стаць крыніцай для сацыялагічнага даследавання — калі, дзе, як людзі п'юць. З наступным прыняццем практычных мер. Скажам, падвозіць гарэлку і «чарніла» проста да кас, дзе выдаюць зарплату. А то ж, бывае, у гастраном у гэтыя дні не ўціснуцца. А па скверах, парках, пад'ездах, ля магазінаў паставіць сталы з папяровымі кілішкамі, каб не трэба было цягнуць прама з бутэлькі. Не этычна і не гігіенічна, асабліва, калі «на трох»...

Горкі жарт. Але ж нешта рабіць трэба. Вы не знойдзеце ў горадзе гастранома, магазіна, дзе б па вечарах не аціраўся натоўп людзей, што прагне скінуцца на бутэльку. Так, пра гэта сто разоў пісалі. Але ўсё працягваецца па ранейшаму, бо фактычна не прымаецца амаль ніякіх практычных мер. У кожным рэстаране вісіць таблічка, што п'яным уваход забаронены. Між тым, Катлінскі і Буглак пахмяляліся ў рэстаране вакзала. Забаронена піць гарэлку ў буфетах, кафэ, сталовых. Між тым, Катлінскі і Буглак замочвалі аванс у буфеце пры лазні. Нарэшце, ёсць пастанова Мінскага гарвыканкома, дзе паяўленне ў нецвярозым выглядзе на вуліцы лічыцца парушэннем грамадскага парадку. Выконваецца яна?

...Я чую законныя прэтэнзіі чытача — чаму так мала расказваю пра злачынцаў, хто яны, як сталі на гэтую сцежку. Пастараюся запоўніць і гэты прабел.

Я зусім упэўнены, што ніхто са знаёмых і блізкіх Яўгена Катлінскага, калі даведаўся пра тое, што ён зрабіў, не ўсклікнуў: «Ах, Жэнечка, як гэта

магло з ім здарыцца!» Даўно ўсе ведалі яго, ак адпетага мярзотніка — ілжывага, жорсткага, лянівага, здольнага на любую нізасць. Сама маці ў сваіх паказаннях нічога станоўчага пра свайго сына сказаць не магла, акрамя таго, што ён «нарадзіўся вагой 3 кілаграмы 500 грамаў і ў дзяцінстве нічым не хварэў». Вучыцца не хацеў — ледзь скончыў шэсць класаў. Не начаваў дома, краў і г. д. Не будзем шукаць вытокаў усяго гэтага. Адзначым толькі, што бацька Яўгена асуджаны судом за здзекі з жонкі.

У 1970 годзе Я. Катлінскі быў асуджаны на год за тое, што абрабаваў з хаўруснікамі ларок і школьны буфет. Было яму тады шаснаццаць. Роўна праз год выйшаў на волю. І вось пра гэту акалічнасць мне хочацца пагаварыць. Я чытаў характарыстыку Катлінскага, напісаную начальнікам выхаваўчай працоўнай калоніі, дзе ён знаходзіўся. Сказаць толькі, што характарыстыка адмоўная, значыць не сказаць нічога. Уся яна складаецца з пераліку злосных парушэнняў Катлінскім дысцыпліны, рэжыму калоніі. «Па характары грубы, жорсткі, схільны да падману, не мае сяброў». І як рэзюме: «На мерапрыемствы выхаваўчага характару не рэагаваў».

Што можна было чакаць ад такога чалавека на волі? Мы разгаварыліся пра гэта з Аляксеем Сямёнавічам Маўчанавым, членам Вярхоўнага Суда БССР, які разбіраў крымінальную справу ў парадку касацыі. Я спытаў, як можна было з такой характарыстыкай выпускаць Катлінскага з калоніі. Аляксей Сямёнавіч растлумачыў, што без суда ніхто не мог яго затрымаць ні на адзін дзень. Ён, вядома, меў рацыю, і пытанне маё было досыць наіўным. Закон — ёсць закон. Галавой гэта разумееш, а сэрцам... Але, нарэшце, законы пішуцца людзьмі. І ці не прыспеў час мець закон, які б прадугледжваў прэвентыўную меру да такіх злачынцаў, як Катлінскі.

СУД ІДЗЕ...

Такое дараваць нельга!..

Фота Ул. МЯЖЭВІЧА.

Ён прыехаў з калоніі ў канцы чэрвеня 1971 года, а ў пачатку жніўня ўжо ўкраў з адной кватэры радыёпрыёмнік і супраць яго была ўзбуджана крымінальная справа. Пад варту Катлінскага чамусьці не ўзялі, хаця для рэцыдывістаў такая палёгка не прадугледжана. Першы суд над ім адбыўся 2 снежня мінулага года па абвінавачанні ў крадзяжы прыёмніка, хоць арыштавалі яго менавіта 22 кастрычніка за напад разам з Буглаком на Шышкаўца з мэтай рабунку. (Пра тое, што яны забілі Размазава, следству стала вядома намнога пазней). Далі Катлінскаму два гады, а тым часам сваёй чаргой ішло следства па злачынстве, што мела месца 22 кастрычніка.

У канцы лютага г.г. абласным судом пад старшынствам Валерыя Якаўлевіча Сямячкі была пастаўлена ва ўсёй гэтай справе апошняя кропка. Я. Катлінскі атрымаў 10 гадоў (яму не споўнілася васемнаццаці) зняволення ў калоніі строгага рэжыму, К. Буглак — 8 гадоў (было ўлічана, што раней ён не судзіўся і падпаў пад уплыў Катлінскага).

Такі фінал гэтай крымінальнай справы. Так, не тыповай, так, магчыма, выпадковай. Але ж і адзін кусток пырніку псуе поле. Тым больш, што пырнік жывучы...

ДЫРЫЖЫРУЕ Арам ХАЧАТУРАН

Як старога, добрага сябра сустрэлі беларускія музыканты і слухачы лаўрэата Ленінскай і Дзяржаўных прэмій, народнага артыста СССР Арама Ільіча Хачатурана. Многія памятаюць папярэднія прыезды кампазітара ў наш горад. Гэта былі цудоўныя сустрэчы, дзівосныя вечары музыкі. Арам Ільіч знаёміў мінчан са сваімі новымі творамі. Мастацтва таленавітага майстра паланіла ўсіх яркай мелодыкай, бляскам аркестравых фарбаў, жыццесцвярджальнасцю.

На гэты раз аўтарскім канцэртам Хачатурана адкрываўся цыкл сімфанічных прэм'ер твораў кампазітараў братніх рэспублік, прысвечаны 50-годдзю ўтварэння СССР. У праграму вечара ўвайшлі тры канцэрты-рапсодыі для скрыпкі, фартэпіяна і віяланчэлі, якія натхнёна, з вялікай тэхнічнай свабодай выканалі лаўрэаты міжнародных конкурсаў скрыпач Павел Коган, піяніст Уладзімір Крайнеў і віяланчэлістка Карынэ Геаргіян. Яшчэ раз прадэманстраваў свае вялікія творчыя магчымасці і Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР пад кіраўніцтвам Юрыя Яфімава.

У другім аддзяленні месца за дырыжорскім пультам заняў сам аўтар. Тэмпераментна і ярка прагучалі фрагменты з балета «Гаянэ».

...Заціх апошні акорд.

Пасля бясконца цяжкага дня, гранічна напружанага вечара, зрэшты, можна крышку расслабіцца, адпачыць. Вось толькі журналісты...

— Сённяшні вечар для мяне асабіста знамянальны тым, — сказаў Арам Ільіч нашаму карэспандэнту, — што ўпершыню былі выкананы адразу тры мае канцэрты-рапсодыі, напісаныя шмат гадоў таму назад. Мінск — з тых цудоўных гарадоў, у якіх кожны раз чакае што-небудзь прыемнае. Мне вельмі падабаецца ваш сімфанічны аркестр і ваш чулы, патрабавальны слухач. Для музыканта гэта, бадай, самае галоўнае, калі ёсць з кім музіцыраваць і ёсць перад кім выступаць. Я пакідаю вас, але вязу з сабой вашу шчырасць і цеплыню.

Г. БАРЫСАЎ.

НОВАЕ Ў ВЯДОМЫМ, БЛІЗКАЕ Ў НЕВЯДОМЫМ

У ГЭТЫ ВЕЧАР гучалі творы, розныя па жанрах, розных па сваёй індывідуальнасці кампазітараў: Чацвёртая сімфонія Л. Абеліёвіча і кантата «Сказ пра Мядзведзіху» А. Багатырова, вакальна-сімфанічны трыпціх «Песні Сапфо» А. Янчанкі і танцы для аркестра з музыкі да тэлефільма «Вясновая казка» Я. Глебава. Усе гэтыя творы, за выключэннем апошняга, ужо знаёмыя слухачу.

Пры кожнай новай сустрэчы з творамі Л. Абеліёвіча яшчэ раз пераконваешся, што побач з намі жыве сапраўды цікавы мастак са сваім арыгінальным поглядам на жыццё, своеасаблівым почыркам, выразнай грамадзянскай пазіцыяй. Л. Абеліёвіч па-майстэрску валодае аркестравай палітрай, добра адчувае музычную форму, умее ствараць дакладныя вобразы. Яго музыка дынамічная, уражлівая, насычаная яркімі кантрастамі.

За 35 гадоў, што мінулі з дня напісання кантаты «Сказ пра Мядзведзіху», яна не страціла сваёй свежасці. Наадварот, слухаючы гэты твор сёння, мы разумеем, што якасці, уласцівыя больш познім творам А. Багатырова, — блізкасць да фальклору, яснасць мыслення, выдатнае адчуванне магчымасцей вакальнага ансамбля — пачыналіся яшчэ ў гады юнацтва кампазітара. Кантата «Сказ пра Мядзведзіху», бадай, лепшы беларускі твор, у якім гучаць вершы вялікага паэта.

«Песні Сапфо» А. Янчанкі—вакальна-сімфанічны твор зусім іншага характару. Тут і мова больш складаная, і другі падыход да раскрыцця вобразаў літаратурнай першакрыніцы. Кожнае новае знаёмства з «Песнямі Сапфо» дае магчымасць слухачам раскрыць для сябе новыя вартасці гэтага арыгінальнага твора.

Балетная музыка Я. Глебава заўсёды вызначаецца добрым адчуваннем прыроды танцавальнага мастацтва, рытмічнай вынаходлівасцю, цікавымі пошукамі аркестравых фарбаў. Танцы Я. Глебава з музыкі да тэлефільма «Вясновая казка» — новы пошук кампазітара ў галіне музыкі, спадарожніцы харэаграфіі.

Звычайна бывае цяжка пагадзіцца з новай музыкай да ўжо добра знаёмага твора, да якога не раз звярталіся іншыя кампазітары. Але тут у слухача не ўзнікае такога ўнутранага канфлікту. Музыку Я. Глебава ўспрымаеш як добрую даўнюю знаёмую. У ёй паўстае вядомы з дзяцінства і любімы намі свет берандзееў, немудрагелістых і шчырых, лірычны і вясёлы, поўны жартаў, гуллівасці, дабра. Так і бачыш яркую вясёлку, што раскінулася над казачнай краінай мудрага Берандзея, зялёныя лугі, якія пераходзяць у сінь неба, чырвань кветак, рознакаляровыя, шытыя серабром і золатам касцюмы жыхароў. У партытуры гэтага твора незвычайныя для сімфанічнага аркестра інструменты: рытм- і бас-гітара, балалайка, баян. Гэта дыктуецца імкненнем кампазітара зрабіць музыку больш разнастайнай, характарнай, падкрэслена народнай.

Праграму з твораў беларускіх кампазітараў чула выканалі Дзяржаўны сімфанічны аркестр Беларускай ССР (дырыжор Ю. Яфімаў), Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла (кіраўнік У. Раговіч) і салістка Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР Г. Лебедзева.

М. ПАНІЧ.

ЧУЛАСЦЬ І МАЙСТЭРСТВА

ГЭТА стала ўжо добрай традыцыяй... У пачатку кожнага красавіка канцэртная зала філармоніі прадастаўляе сваю сцэну аб'яднанаму хору Беларускага тэлебачання і радыё, Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага (мастацкі кіраўнік В. Роўда, хормайстар І. Кліонскі, канцэртмайстар А. Ліўшыц).

Канцэрт, які адбыўся гэтымі днямі, быў, бадай, самы цікавы за ўсю гісторыю калектыву як па праграме — складанай, разнастайнай, але дакладна і лагічна «рэжысёрскі» прадуманай і пабудаванай, так і па ўзроўню выканання. Менавіта ў гэтым канцэрце была прадэманстравана асаблівая чуласць дырыжора і хору ў інтэрпрэтацыі твораў розных стыляў, розных характараў і знойдзена асобая эмацыянальная атмасфера, своеасаблівасць харавых фарбаў.

Праграма першага аддзялення шматаблічная і ў той жа час адзіная. Побач з творамі беларускіх аўтараў была шырока прадстаўлена харавая культура нашай шматнацыянальнай дзяржавы. Пачаўшы канцэрт з урачыстага гімнічнага хору Ю. Семянякі на словы А. Бачылы «Ленінская праўда расцвітае» (саліст А. Падгайскі), хор выканаў некалькі апрацовак беларускіх народных песень. Сярод іх — тонкая вязь харавой апрацоўкі Г. Вагнера «Па Зарэччы зелле...» і дзве цудоўныя апрацоўкі майстра харавога пісьма А. Багатырова—«Каліна-маліна» і славутая «Зорка Венера» з іх знешняй прастатой, але глыбокім пранікненнем у паэтычную бяздоннасць народных мелодый. Добра, што ў кожным канцэрце калектыў знаёміць слухача з новымі імёнамі беларускіх кампазітараў (успомнім адкрыццё цікавых свежых ясенінскіх хораў А. Турышава). У рэцэнзуемым канцэрце прагучаў адзін з першых харавых опусаў маладога віцебскага кампазітара Я. Касалапава «Няскораныя» на словы П. Барэйкі, які быў інтэрпрэтаваны дырыжорам як драматычны харавы маналог, поўны гневу і мужнай сілы.

Музычная культура братніх рэспублік была прадстаўлена выкананнем шэрагу харавых жамчужын, якія сталі ўжо савецкай харавой класікай. Інтэрпрэтацыя кожнай з іх вызначалася гранічнай індывідуальнасцю — тэмбрава-эмацыянальная кантрастнасць двухчасткавага хору «Лес» эстонскага кампазітара Л. Людзіга, маштабнасць і несакрушальная сіла «Зламаных соснаў» Э. Дарзіня (Латвія), дзівосныя спалучэнні грацыёзнасці і азартнай імклівасці грузінскага танца («Далуры» ў апрацоўцы А. Мачаварыяні).

Праграма другога аддзялення была ў сваім родзе унікальная. Па сутнасці, перад слухачамі прадстала своеасаблівая анталогія харавога мастацтва самых розных часоў і народаў (ад XVI стагоддзя да нашых дзён). Амаль усе творы, якія прагучалі ў аддзяленні, выконваліся ў Мінску ўпершыню. Творчая задача, пастаўленая перад выканаўцамі, была несумненна надзвычай складаная, і яны дастойна справіліся з цяжкасцямі.

Так дырыжор і хор уладарна пераключалі ўвагу слухачоў ад трагічнай экспрэсіі «Элі-элі» венгерскага кампазітара Дэакбардаша да светлай, яснай пастаральнасці старадаўняй французскай песні ў апрацоўцы Ж. Кантэлуб дэ Маларэ, ад паэтычнай эпітафіі «Смерць Озэ» з музыкі Э. Грыга да «Пера Гюнта» (харавое пералажэнне А. Ягорава), да празрыстага, часамі як бы «сатканага з паветра» харавога гучання «Вечара» З. Кодаі.

Высокае майстэрства хору выявілася ў адчуванні шматмернасці нават у жанры харавой мініяцюры (найтанчэйшыя градацыі нюансаў, адценняў тэмбра, штрыхавое багацце і г. д.). І побач з гэтым выканаўцы натуральна і арганічна пераключаліся на шырокі штрых у маштабных палотнах (харавы канцэрт М. Беразоўскага «Сэрца чыстым хавай» і апрацоўка М. Скорыка старадаўняга распеву XVII стагоддзя «Золатакаваная труба»).

Поспеху канцэрта садзейнічалі салісты Л. Івашкоў, Т. Казлова, Т. Лапіцкая. Асабліва трэба адзначыць Л. Каспорскую, якая пакарыла слухачоў сваім абаяннем, непасрэднасцю ў выкананні народнай песні Астурыі ў апрацоўцы Дафаўцэ «Смутак дзяўчыны», і Ніну Ясеву, якая так натуральна і шчыра выказала тонкасць і нейкую безабаронную кволасць у мадрыгале «Амарыллі»— італьянскага кампазітара XVI стагоддзя Л. Качыні.

Г. ЗЕЛЯНКОВА.

ЯК КРЫНІЦА ЦЯЧЭ...

АГЛЯД-КОНКУРС АГІТБРЫГАД МІНШЧЫНЫ

Павялося здаўна — перад канцэртам хвалююцца ўсе: і славуты артыст, і пачатковец-аматар. За кулісамі палаца культуры камвольнага камбіната, у якім адбываўся гэты конкурс-агляд, прысвечаны 50-годдзю ўтварэння СССР, сцішаная засяроджанасць. На дзвярах артыстычных пакояў надпісы: Мядзел, Крывічы, Стоўбцы, Беразіно. Не чуваць смеху, жартаў і песень. Ідуць апошнія зборы перад выхадам на сцэну.

Таіса Пруднікові — сакратар райкома камсамола, актыўны ўдзельнік агітбрыгады Мядзельскага раённага дома культуры, старанна прасуе кофты і спадніцы дзяўчат. Трэба выйсці на сцэну ў поўным бляску, каб не відно было, што артысты толькі з дарогі. У спявачак-сясцёр Клары і Таццяны Квіткоўскіх, у Людмілы Папковай і Ядвігі Жарскай свае хваляванні. Сёння ў іх незабыўны дзень — першае выступленне ў канцэрце агітбрыгады. Боязна. У куточку сціснуліся дзве сяброўкі — Антаніна Скурко і Марфа Моўчан, ветэраны калектыву, спявачкі. Пятнаццаць год нязменна ўдзельнічаюць яны ў агітбрыгадзе, і не было яшчэ выпадку, каб адмовіліся паехаць з канцэртам у далёкі калгас, каб без уважлівых прычын прапусцілі рэпетыцыю. За сціпласць, добразычлівасць іх паважаюць у калектыве. Даўно гатовы да выхаду на сцэну старэйшыя ўдзельнікі агітбрыгады Святлана Малышава і Ніна Бабровіч.

Раз-пораз у пакой да дзяўчат забягаюць на хвілінку хлопцы — баяніст-весялун Веніямін Крывянок, чытальнікі Антон Клімовіч і Уладзімір Якуцін, спевакі Пётр Дземішкевіч і Юрый Шымакоўскі.

— Што, дзяўчаты, занудзіліся? Весялей, любыя! Зараз на сцэну.

Неспакойна на сэрцы і ў мастацкага кіраўніка агітбрыгады Соф'і Ходас, якая вось ужо амаль чвэрць стагоддзя ўзначальвае гэты калектыў. Не злічыць дарог, пройдзеных брыгадай за 25 год. Менавіта пройдзеных, бо ў першыя пасляваенныя гады машын не было, і ад сяла да сяла самадзейныя артысты хадзілі пехатой, несучы ў разбураную вайной вёску песні і танцы роднага краю.

— Сёння ў нас прэм'ера, — расказвае Соф'я Навумаўна. — Падстаў для хвалявання многа. Так здарылася, што часу на рэпетыцыі было ў абрэз — якіх два тыдні. А людзі ж нашы ўсе працуюць. Штовечар збіраліся на рэпетыцыі, а разыходзіліся з апошнімі пеўнямі.

...Жалобна гучаць хатынскія званы. На сцэне — коміны і вядомы ўсім малюнак помніка — стары нясе на руках забітага хлопчыка — жудасны напамінак аб страшэннай трагедыі, якая адбылася ў Хатыні і ў тысячах іншых беларускіх вёсках, спаляных і знішчаных фашысцкімі акупантамі.

Нямала напісана ў нас пра Хатынь, і лепшыя паэтычныя радкі скарыстаны ў гэтай літаратурна-музычнай кампазіцыі. Чытанне чаргуецца з песнямі. Усё гэта аздоблена добра прадуманай светлавой гамай. То гасне святло, і тады здаецца, што чорная хмара ахутала наваколле, то палымнее на сцэне чырвань агню, у якім гарэлі жывыя людзі. А калі надыходзіць мірны дзень — сонечным святлом залівацца родны край.

Літаратурна-музычная кампазіцыя «Хатынскія званы» па тэме надзвычай важная, патрэбная сёння для ўсіх нас. І ўсё ж падобныя публіцыстычныя сцэнарыі ўспрымаліся б значна лепш, каб аўтары прадугледжвалі больш дзеяння, каб артысты на сцэне не былі статыстамі. Варта было б, на нашу думку, пазбавіцца некаторых залішне зацягнутых мясцін, напоўніць іх жыццём.

З цікавай праграмай выступіў на конкурсе-аглядзе агітатар Стаўбцоўскага раённага дома культуры «Полымя» (мастацкі кіраўнік, таксама ветэран самадзейнай сцэны Дзіна Кухарава). Стаўбцоўшчына — радзіма народнага песняра Якуба Коласа. І праграму сваю самадзейныя артысты назвалі «Мой родны кут». Гэтым лейтматывам было прасякнута ўсё выступленне: услаўляліся прыгажосць родных мясцін — і хараство людзей, што жывуць на гэтай зямлі. Усхвалявана прагучала песня пра родныя Стоўбцы «Я горад мой родны ўсім сэрцам люблю». Запомніўся маналог маці ля помніка героям Вялікай Айчыннай вайны. Не забываюць у калектыве свае трапныя знаходкі — вобразы Алеся Пякоткі — першага крытыка ў раёне, Маланкі, якая выпускае баявыя лісткі, дзе, славіць герояў працы і дае дыхту лодырам.

Удалыя і трапныя сцэнкі і рэпрызы: сустрэча Паўлінкі і пана Адальфа Быкоўскага, «На прыёме ва ўрача», «А ў нас, а ў вас?» Цікавая знаходка, якая арганічна ўпісалася ў тканіну сцэнарыя, — вобраз Расіі, што ўз'яднала ў адзіную дружную сям'ю ўсе народы Савецкай дзяржавы. А танец «Колас» увачавідкі расказаў, як з добрага зярняці — дружнай працы калгаснікаў — вырастае важкі колас, багаты ўраджай.

З лірычнай задушэўнай праграмай пазнаёміла агітбрыгада «Бяроза». Перад вачыма гледачоў адкрыўся непаўторнай прыгажосці край над Бярозай-ракой. Арыгінальны пачатак выступлення брыгады: на сцэне плывуць плытагоны і спяваюць песню.

Спяваюць самадзейныя артысты агітбрыгады «Бяроза» з Беразіно.

Сцэнка «У аўтобусе». Выконваюць удзельнікі агіттэатра «Полымя» Стаўбцоўскага раённага дома культуры.

Фота Ул. КРУКА.

«Нашы маякі» — так назвалі сваю праграму агітбрыгадаўцы Бярэзінскага раённага дома культуры (мастацкі кіраўнік Ала Самойлава). Плакаты памаглі раскрыць веліч новага пяцігадовага плана, а «Кніга славы» пазнаёміла з героямі працоўнага фронту — лепшымі даяркамі, свінаркамі, трактарыстамі, паляводамі раёна. Праграма ўдала аздоблена патрыятычнымі песнямі, прыпеўкамі, танцамі. Выступленне пакідае радасны, святочны настрой. Поспеху ў многім паспрыялі добрыя вядучыя — сакратар райкома камсамола Валерый Аносаў і інспектар аддзела культуры Люба Дайлюдзенка.

Агітбрыгада «Колас» Дзяржынскага дома культуры скарыстала ў сваёй праграме лялькі, і гэта надало выступленню арыгінальнасць і свежасць. Добра, што самадзейныя артысты пашыраюць жанравыя магчымасці. Аднак прыкметна было і тое, што не заўсёды лялькі слухаліся артыстаў, асабліва ў першай частцы выступлення. Тэхніка ваджэння лялек яшчэ нізкая, і гэта адбілася на мастацкай якасці праграмы.

У добрым тэмпе ішла праграма агітбрыгады Івянецкага дома культуры Валожынскага раёна. Самадзейныя артысты з натхненнем гаварылі пра герояў пяцігодкі, расказвалі пра яе грандыёзныя перспектывы. Праграму ўпрыгожвалі шматлікія песні і танцы.

Агітацыйна-мастацкая брыгада — жанр баявы, аператыўны. Артысты заклікаены адгукацца на падзеі дня. Таму ніяк нельга даравань, калі ў праграме чуеш заклік заваёўваць, напрыклад, стопудовы ўраджай, — даўно пройдзены этап у жыцці сённяшняй калгаснай вёскі.

Зайздроснай паслядоўнасцю ў рабоце вызначаецца агітбрыгада Крывіцкага дома культуры Мядзельскага раёна (мастацкі кіраўнік Ю. Брэсцкі). Дэвіз праграмы: «Слава волату — сярпу і молату, слава працавітым рукам!». Высакародная тэма, вартая пільнай увагі. Прыкметнае імкненне калектыву шукаць новыя мастацкія формы ў адлюстраванні жыццёвага матэрыялу. Добра, напрыклад, што ў праграму завітаў герой рамана «Трэцяе пакаленне» Кузьмы Чорнага Антон Несцяровіч. Яму, ударніку першай пяцігодкі, паказваюць самадзейныя артысты кінакадры аб тым, як змяніліся Крывічы за пасляваенныя гады: колькі новых будоўляў, якія высокія ўраджаі заваёўваюць калгаснікі, колькі наўкола добрых і працавітых людзей. Але Несцяровіч атрымаўся фігурай статычнай. Яму на сцэне няма чаго рабіць. Прыйшоў, падзівіўся дый годзе. Не ўсё прадумана і з машынай маркі «ВСМР-15». Што азначае: «вижу, слышу, мыслю, работаю». А лічба 15 расшыфроўваецца так: машына гэтая нарадзілася пад сузор'ем пятнаццаці рэспублік. Задума — ёсць. На жаль, гэтай канстатацыяй і закончылася функцыя машыны.

Найбольш удаліся агітбрыгадзе сатырычныя сцэнкі: «Сход», «Пра недацёпу» і іншыя.

У аглядзе прыняла ўдзел агітбрыгада Смалявіцкага раённага дома культуры. Арыгінальнасцю задумы сцэнарый яе выступлення не вызначаўся. Зноў той жа недахоп: больш пераканаўча прагучалі сатырычныя сцэнкі. Гумарыстычны музей — удалая знаходка, але не новая, паказвалася летась.

□

Сёння ў Мінскай вобласці працуюць каля 220 агітбрыгад. На жаль, не ўсе з іх вызначаюцца творчай актыўнасцю. Многія працуюць ад выпадку да выпадку і называюцца агітбрыгадай па традыцыі. На самай жа справе — гэта звычайныя канцэртныя калектывы.

Нават не ўсе раённыя дамы культуры маюць пастаянныя агітбрыгады. Не маюць гэтых калектываў Слуцкі і Маладзечанскі дамы культуры. Не назавеш жа агітмастацкай брыгадай наспех створаны канцэртны калектыў, які выязджае ў калгасы.

Тэта ўжо другі конкурс агітбрыгад, які праводзіўся абласным упраўленнем культуры і домам народнай творчасці. Задума — кожную вясну ў красавіку збірацца для творчага спаборніцтва. Няхай гэта будзе традыцыяй.

І апошняе — летась конкурс агітбрыгад праводзіўся сумесна — ўпраўленнем культуры, абласным домам народнай творчасці разам з абласным саветам прафсаюзу і домам мастацкай самадзейнасці. Плён гэтай садружнасці відавочны. Чаму ж сёлета ведамасныя бар'еры перашкодзілі гэтай творчай дружбе?

Я. ДАНСКАЯ.

Ёган Вольфганг ГЁТЭ

Споўнілася 140 гадоў з дня смерці Ёгана Вольфганга Гётэ (1749—1832), выдатнага нямецкага паэта і мысліцеля, аднаго з заснавальнікаў нямецкай літаратуры новага часу, славутага прадстаўніка Асветы ў Германіі.

Прапануем чытачу некалькі фрагментаў і песень з трагедыі Гётэ «Фаўст» у перакладзе Васіля Сёмухі.

ПРЫСВЯЧЭННЕ

Вы зноў са мной, расплывістыя здані,—
Бы колісь, вабіце пагаслы зрок.
Ці затрымаю прывіды ў тумане!
Ці здольны сёння я на дзёрзкі крок!
Пануйце, што ж! Тут вашыя ўладанні!—
Плывіце ад мяне праз чад і змрок.
Я ўжо адчуў, як вы ўлілі мне ў косці
Бальзам чароўны даўняй маладосці.

Як асвяжылі дзён бурлівых краскі,
Вярнулі мілых ценяў чэзлы дух.
І вось, нібы з сівой, забытай казкі
Прыйшлі каханне першае і друг;
І толькі свежы боль, жальба, нягласкі
Вядуць заблытаны жыццёвы круг,
Прыгадваючы тых, чый лёс пахілы
Уяўным шчасцем паламаў ім крылы.

Маіх ім песняў не пачуць ніколі—
Тым душам добрым, для каго я пеў,—
Сябры развеяны ці страчаны паволі,
Замоўк іх голас, ах! і адзвінеў.
Чужынцам што мае пакуты, болі!
Іх воплескі палохаюць мяне,
А тых, каго я часта цешыў ліраў,—
Хто ведае, куды занёс іх вырай!

І зноў душа мая нястрымна рвецца,
У край суровых духаў зноў імкне,
І ціхі шэпт няяснай песняй льецца,
Уторачы эолавай струне,
Хоць душаць слёзы, жах сціскае сэрца,
І роспач грудзі распірае мне.
Што маю—трызніцца нібы здалёку,
Што страціў—тое зноў на відавоку.

СЯЛЯНЕ ПАД ЛІПАМІ

На фэст прыбраўся раз пастух:
Надзеў каптан і капялюх—
Апошні шык дый годзе!
Пад ліпамі людзей-людзей!..
Музыкі, смех—аж дол гудзе!
А смык той чортам ходзе!
Вух-ха! Юх-ха!
Вух-ха! І га-га-га!

Хлапчына ў гурт бачком, бачком—
І дзеўку злёгку плечуком
Штурхель!—сам бы й не лысы.
Ёй—хоць бы што хітруга-ліс:
«А каб ты спрах, а каб ты скіс!
Не адварочвай пысы!»
Вух-ха! Юх-ха!
Вух-ха! І ого-го!

ПОМНІКІ НАШАГА КРАЮ

УНІКАЛЬНАЕ ЗБУДАВАННЕ

Пасярод цэнтральнай плошчы Чачэрска — невялікага гарадка на Гомельшчыне — узвышаецца манументальны будынак арыгінальнай архітэктуры. Гэта — гарадская ратуша — цікавы і своеасаблівы помнік грамадзянскага дойлідства Беларусі.

Яна пабудавана ў канцы XVIII стагоддзя, калі Беларусь вярнулася ў склад Рускай дзяржавы. Імператрыца Кацярына II шчодра раздавала дваранам беларускія землі, маёнткі, гарады. Чачэрскам яна тады надарыла графа Чарнышова, які актыўна ўзяўся за яго перабудову. Было прынята новае планіровачнае рашэнне гарадскога цэнтра, пабудаваны палац, цэрквы, шмат лавак. Затым была ўзведзена і ратуша. Такія збудаванні не былі навіной для Беларусі. Ратушы, драўляныя і каменныя, будаваліся ў нашых гарадах здаўна. Але гэта, дзякуючы сваёй дзівоснай архітэктуры, займае асобнае месца.

Размяшчэнне ў сярэдзіне новага гарадскога цэнтра прадвызначыла строгую ва ўсіх адносінах сіметрыю будынка. Квадратны план ажыўляецца выступаючымі па вуглах вежамі. Уваходы з аднаго фасада і абодва галоўныя. Ратуша ўвенчана пяццю вежамі. Самая высокая пастаўлена над прыўзнятай цэнтральнай часткай, а чатыры, меншыя, стаяць па вуглах. Калісьці на галоўнай вежы быў вялікі гадзіннік са звонам і стаяў дазорца, які папярэджваў, аб прыездзе гасцей. Звычайна беларускія ратушы — з адной вежай (іншы раз вежы магло і не быць). А ратуша ў Чачэрску — адзіная пяцівежавая.

Рамантычныя настроі мастацкіх колаў Расіі ў канцы XVIII — пачатку XIX стагоддзяў адбіліся на архітэктуры будынка, трактаванага ў «гатычных формах». Стральчатыя аркі і нішы, узятыя з далёкага сярэднявечча, суседнічаюць з моднымі класічнымі дэталямі. Бу-

Адразу спетрыў лоўкі зух,
Пад пахі дзеўку і—у круг!
І—дайце ж рады пары!
Гараць іх шчокі, нібы мак,
Рука ў руцэ—агонь юнак!
...Сукенкі, локці, твары...
Вух-ха! Юх-ха!
Вух-ха! І гы-гы-гы!

«Вам тольк: б грэцца ля спадніц,
Я знаю вас—шукай дурніц!
Чаго тут заляцацца!»
Той ціха ўбок—пад струнны зык
Ад ліпы, смеху і музык,
А ўподручкі з ім... цаца!
Вух-ха! Юх-ха!
Вух-ха! І хі-хі-хі!

ПЕСНЯ ПРА БЛЫХУ

Жыў раз кароль на свеце,
Была блыха ў яго.
А ўжо ж любіў, а песціў
Больш за сынка свайго.
Краўцоў заве да трона,
Сабраліся краўцы—
«Пашыйце ёй фасонна
Каптанік і штанцы!»
Убралі у каралі,
У шоўк і фаляндыш.
Манарх любімай кралі
Узычыў з бантам крыж.
Блыха міністрам стала—
На ўсё глядзіць згары,
Сваёй братвы нямала
Прыстроіла ў двары.
Няма палацу спасу
Ад фаварытак-блох;
Па строгаму ж указу
Ніхто іх біць не мог.
Шкрабецца двор самохаць,
Ад свербу аж апух!
А мы іх пад пазногаць—
І ўсё! І з цела дух!

ФУЛЬСКАЯ БАЛАДА

Уладца Фулы слаўнай
Меў кубак для бясед,
Каханай дар, што рана
Сышла у чорны свет.

З яго гаючы трунак
На учтах піў кароль,
Глядзеў на падарунак —
Туманіў вочы боль.

Усім, хто зычыў трону,
Раздаў ён гарады,
А пры сабе да скону
Меў кубак залаты.

На пір вялікі склікаў
Ён рыцараў зямлі,
І на скале вялікай
Апошні раз пілі.

І прывітаў гасціну
Сардэчна гаспадар,
І выпіў сам, і кінуў
У мора мілай дар.

І там, пад спадам вежы,
Яго прыбой схапіў;
Кароль павекі змежыў
І больш ужо не піў.

(АБУДЖЭННЕ ФАЎСТА)

І зноў жыццё мне сілы ўзварушыла;
На досвітку эфірам вее ціша.
Зямля! Ты сном пакуты патушыла,
Душа мая тваім дыханнем дыша,
Тваім авеяная ветрам свежым,
Мне зноў яна тут сподзеўкі калыша,
Імкне увысь, заве за тыя межы,
Дзе яснасць, дзе пашыру свет свой
цесны.
Туман ахутаў гор наўкольных вежы,
Развесіўшы малочныя павесмы
На шумны бор і вольныя даліны.
Празрыстасць сочыцца святлом
нябесным —
І з новай прагай п'юць жыццё галіны,
Імкнуцца з цёмнай бездані, дзе спалі.
У чыстых фарбах песцяцца расліны,
Страсаючы на дол расы карлі.
І гэты рай натхненнем адарае!

Угору глянь! —Спічастым строем
сталі
Вяршыні гор, і сяйвам сонца грае,
Хрыбты, уцёсы ў неба ўзнеслі пікі
І высяцца ўрачыста па-над краем,
Адсвечваючы радасныя блікі
Адвечнага, як помыслы, свяціла
На ўвесь падзорны неабсяг вялікі.
Шкада, што к нам ідзе святло і сіла
Адбіткам ніцым з іншага прадмета!

Вось так і нас, дзяцей, не раз
дражніла
Яснотных даляў любасная мэта;
Вось-вось дайшоў да запаветнай
сферы,
Аж тут, глядзіш, з крыніц адвечных
света
Шугае полымя; твае намеры
Успалымніць жыццёвыя паходні
Змагання, пошукаў і дзейснай веры
Марнеюць у агні турбот гасподніх.
Тут палкі гнеў, нянавісць і каханне;
І, не адрозніўшы дабра ад збродні,
Ты ўжо адрокся ад свайго шукання,
І зноў цябе зямное парывае.

Навошта мне такі адбітак ззяння!
Вось вадаспад, ён з грукатам
сплывае.
З дрыготкім подзівам гляджу—
з разгону
Вада ляціць, парогі залівае,
Разбіўшы ўчэпісты ланцуг палону,
Напорам тысячаў струменяў рвецца
К парогам новым—звеку і да скону.
Паток імклівы пырскамі плюецца,
Вясёлкай ззяе, фарбамі спавіты,
Сцюдзёным водарам у свет ліецца.
І кажа нам дзівосная царыца,
Што ў фарбах тых людскі парыў
прамыты
І водбліскам святла чужога льсніцца
І спраў чужых люструе каларыты.

ЯКІМ ПАВІНЕН БЫЦЬ СУВЕНІР?

Да нас у рэдакцыю прыйшоў вялікі пакунак. У ім былі розныя вырабы з дрэва і плексігласу. У пісьме аўтар гэтых работ скардзіўся, што мастацкі савет Міністэрства мясцовай прамысловасці не зразумеў яго і «зарэзаў» сувеніры, якія «падабаюцца ўсім маім знаёмым і сваякам».

Мы папрасілі мастацтвазнаўцу, намесніка дырэктара Рэспубліканскага дома народнай творчасці Ф. Валадзько, паглядзець гэтыя сувеніры і адказаць аўтару. Калі адказ быў напісаны, мы вырашылі, што з ім будзе цікава пазнаёміцца ўсім умельцам.

Сувенір, як вызначае слоўнік замежных слоў, «падарунак на памяць, рэч, звязаная з успамінамі аб кім-небудзь, аб чым-небудзь». Да гэтага вызначэння трэба было б дадаць, што сувенір павінен быць прыгожы, не безаблічны, павінен даваць уяўленне аб жыцці народа, аб характары яго працы, асаблівасцях побыту.

Многія беларускія сувеніры, створаныя і мастакамі-прафесіяналамі, і народнымі майстрамі, вобразныя і ўражлівыя. Шырока вядомыя сувенірныя вырабы майстроў Брэстчыны—разьба і інкрустацыя Дзмітрыя Сакажынскага, саломка Веры Гаўрылюк, чорна-глянцаваная кераміка Антона Такарэўскага і непаўторная па вобразнай своеасаблівасці дробная пластыка мазырскага ганчара Мікалая Пушкара, івянецкіх майстроў Віктара Кулікоўскага, Івана Малчановіча.

Усё гэта пададзена цікава, кожным майстрам па-свойму. Кожны прадмет прадуманы, прызначаны для пэўнай мэты.

Стварэнне сувеніра, як і кожнага высокамастацкага твора, патрабуе ад мастака (народнага майстра) вялікай мастацкай культуры, эрудыцыі, тонкага разумення мастацкіх традыцый і матэрыялу, у якім ён працуе. Не ўсе з тых, хто спрабуе ствараць узоры сувеніраў, падрыхтаваны да такой дзейнасці.

Перада мной вырабы Уладзіміра К. Ці можна іх лічыць сувенірамі? Відаць, не. Гэта хутчэй дыхтоўныя рамесныя вырабы. У рабоце розных мастацкіх саветаў часта даводзіцца сутыкацца з падобнымі работамі, аўтары якіх упарта лічаць, што іх вырабы з'яўляюцца сувенірамі і павінны выпускацца серыямі. Безабліччасць такіх «сувеніраў», як правіла, прыкрываецца гучнай назвай, тэмай, хоць гэта тэма зусім не раскрыта ў рабоце, «не гучыць» у самім вырабе, а толькі чытаецца на этыкетцы. У іх няма нічога з тых якасцей, якія абавязкова павінны быць у творы мастака. Нешта падобнае можна сказаць і пра вырабы Уладзіміра К.

«Янка Купала—90 год»—немаштабнае, нефункцыянальнае, дрэнна арганізаванае «ўзвядзенне» з домам-музеем Я. Купалы, з ілюстрацыямі да яго твораў, выкананых у тэхніцы выпальвання. Тут ёсць набор ужо не новых сюжэтаў, але няма вобразаў. Тое ж самае можна сказаць і пра другі «сувенір»: «Я. Колас—90 год». Аўтар выкарыстоўвае дрэва і плексіглас, якія ніяк не дапасаваны адзін да аднаго. Уладзімір К. выдатна выпальвае, але зусім не мае мастацкай пісьменнасці. Невыразныя, нецікавыя і іншыя яго вырабы. Касы зрэз дрэва, які выкарыстоўваецца майстрам, дазваляе выявіць прыродную прыгажосць драўніны, з якой могуць спалучацца іншыя матэрыялы (метал, кераміка, эмаль, шкло і г. д.). Спалучацца. Гэта значыць, ствараць пэўны кантраст або кампазіцыйнае адзінства, рытм малюнка, дэкору, падкрэсліваючы гэтым прыгажосць матэрыялу.

Уладзімір К., выкарыстоўваючы тэхніку выпальвання, каляровую эмаль і густы лак (работа «Лада»), «забівае» асноўны матэрыял—дрэва. У гэтай жа манеры выканана і другая работа «Лань». Тут, апрача ўсяго, на фоне пейзажа, чамусьці прымацавана фігурка козачкі, выкананая ў алюмініі метадам, які крыху нагадвае чаканку.

Непрыемнае ўражанне робіць пласціна «Зорка Венера». На ёй—аголеная жаночая фігура, няўмела скапіраваная з карціны Пластава «Вясна». Уладзімір К., не маючы прафесійнага майстэрства, выхаванага мастацкага густу, не здолеў перадаць пластычную прыгажосць адкрытага цела. Да таго ж, бяздумнае перанясенне асобных фігур, прадметаў, частак кампазіцый з жывапісных палотнаў, малюнкаў, гравюр майстроў прафесійнага мастацтва, фатаграфій, адвольная іх трактоўка, «дастасаванне» да нечага свайго не з'яўляецца творчым працэсам.

Нельга сур'ёзна гаварыць аб творчасці, разглядаючы і іншыя работы Уладзіміра К.: «Спрытна ўладкаваўся», «Начлег», «Раніца». Калі бачыш гэтыя работы, адразу адчуваецца, што зрабіў іх чалавек, які не ўмее выкарыстаць прыгажосць матэрыялу, яго магчымасці.

Самадзейныя мастакі і народныя майстры павінны ставіць перад сабой пасільныя задачы быць заўсёды самастойнымі ў сваёй творчасці, авалодваць мастацкай пісьменнасцю.

Часта, разбіраючы работы маладых майстроў, нам даводзіцца сутыкацца з пунктам гледжання, што мастаком можа быць кожны, што для гэтага зусім не абавязкова недзе вучыцца, нешта вывучаць. Навошта? Такія, з дазволу сказаць, майстры лічаць, што ім павінна быць дазволена «тварыць» не проста так, для сябе, для запаўнення адпачынку, але і для іншых. Не маючы разумення аб прыродзе мастацкай творчасці, яны патрабуюць прызнання сваіх вырабаў, патрабуюць тых правоў, якімі карыстаюцца мастакі-прафесіяналы. Яны абураюцца, звяртаюцца ў высокія інстанцыі і, здараецца, што хто-небудзь, не разабраўшыся, некаму раіць... і «самаробшчына» «прарываецца» да пакупнікоў. Вісяць жа ў Мінску, у камісійным магазіне, што на вуліцы К. Маркса, пейзажы, якія не маюць нічога агульнага з мастацтвам жывапісу. Нямала яшчэ нізкапробнай халтуры і на прылаўках сталічных магазінаў пад прыгожай таблічкай «Сувеніры». Бывае, што няякаснае пад выглядам «сувенір» прасочваецца праз фільтр мастацкіх саветаў. Рэдка, але бывае.

Сувенір—гэта сур'ёзна. Ён патрабуе да сябе сур'ёзнага стаўлення.

Ф. ВАЛАДЗЬКО.

дынкі, пабудаваныя ў такім стылі ў Беларусі сустракаюцца вельмі рэдка.

Але яшчэ больш цікавае, бадай, тое, што ўсе вежы выкананы з дрэва, хоць асноўны аб'ём будынка — з каменя. Драўляныя часткі будынка па сваёй архітэктуры паўтараюць асноўны аб'ём. Вокны на ўсіх вежах таксама стральчатыя. Асабліва «гатычны» характар архітэктуры падкрэсліваецца зубчастай агароджай верхняга яруса галоўнай вежы, дзе калісьці быў дазорчы пост. (Яна нагадвае завяршэнні старажытных крапасных збудаванняў). Аднолькавае стылявое рашэнне ўсяго будынка гаворыць аб тым, што драўляныя вежы ратушы не з'яўляюцца дабудовай і не вынік рамонту пасля якіх-небудзь разбурэнняў або пажару. Увесь будынак быў узведзены адначасова і добра захаваўся да нашых дзён. Будаўнікі вельмі ўдала вырашылі праблему сумяшчэння элементаў каменнай і драўлянай архітэктуры. Кантраст матэрыялаў яшчэ больш падкрэслівае арыгінальнасць гэтага грамадскага будынка.

Такі прыём — спалучэнне ў адным збудаванні элементаў дойлідства драўлянага і каменнага— быў вядомы і раней. Беларускія майстры ва ўсе часы і ў збудаваннях рознага прызначэння карысталіся ім. Так, жадане ўзмацніць абараназдольнасць прымусіла будаўнікоў у сістэму драўляных ўмацаванняў Віцебска (XVII стагоддзе) увесці каменныя вежы. А ў Оршы на каменных мурах крэпасці стаяць драўляныя вежы. Магутныя сцены Благавешчанскай царквы ў Друі (20-я гады XIX ст.) нясуць драўляны васьміграннны барабан, прарэзаны круглымі вокнамі і купал. Складаную і адказную ў канструкцыйных адносінах частку будаўнікі выканалі з больш знаёмых ім матэрыялаў. Прынцып эканамічнага спалучэння розных будаўнічых матэрыялаў кіраваў пры будаўніцтве жылых дамоў у Паставах і Гродне (другая палова XVIII ст.). Там сцены будынкаў, якія выходзілі на плошчу або на вуліцу, выконваліся з цэглы ў цікавых барочных формах і прыкрывалі сабой у прынцыпе драўляны дом. У гэтай рабоце прымалі ўдзел іншаземныя архітэктары Ю. Мезер і Д. Сака. Заказчык —барон Тызенгаўзен эканоміў матэрыялы, грошы, час, але ў мастацкіх адносінах патрабаванні прад'яўляў даволі высокія. І архітэктары знайшлі выхад, звярнуўшыся да выпрабаванага народнымі майстрамі прыёму.

Вось і тут, у Чачэрску, трэба было, відаць, з найменшымі матэрыяльнымі і часавымі затратамі дабіцца большай мастацкай выразнасці такога адказнага будынка. Бо гэта ж гарадская ратуша—сімвал горада! І будаўнікі перайшлі на іх любімы і добра ім знаёмы матэрыял — дрэва, гэта значыць, матэрыял, з якім яны даўно працавалі і нязменна дабіваліся поспеху. І гэта ратуша, што стаіць пасярэдзіне плошчы, і зараз здзіўляе і радуе сваімі простымі, чоткімі аб'ёмамі і формамі, такімі характэрнымі для лепшых помнікаў дойлідства Беларусі. А канструкцыйнае і мастацкае рашэнні гавораць аб вялікім арсенале будаўнічых прыёмаў народных майстроў, аб іх вялікім уменні і дзівосным мастацкім чуцці.

С. СЕРГАЧОЎ,
архітэктар «Мінскпраекта».

Эдуард ВАЛАСЕВІЧ

ДЫКТАТАР

Байка

Узнесены да зорак быў Дыктатар!
Яму курылі густа фіміям,
Яму панастаўлялі манументаў, статуй,
Упадабляў сябе магутным ён багам!
Прад ім дрыжалі многія народы,
Бялелі, калаціліся ад страху каралі,
Калі, як смерч, праносіліся орды,
Смерць сеючы, праклёны па зямлі...
П'яны ад алілуйшчыны, крыві і ўлады,
Дыктатар грозны ашалеў:
Усёй Зямлёй быў рады,
Ды што Зямлёй! Сусветам правіць захацеў!
Каб сонейка яму было каронай залатой,
Каб перад ім кружыліся і зоркі, і планеты,
А ў час банкетаў—
Сам Бог быў у яго слугой...
Падумаў толькі злыдзень гэтак
І бразнуўся на дол, нібы струхлелы дуб,
Маланкай скрышан быў уладалюб,
Ператварыўся ў тлен нікчэмны...

□

Закон прыроды мудры і нязменны:
Аціла, Чынгісхан —
Любых часоў любы тыран —
Як бы сябе ні ўзнімаў,
Якую б ні нацягваў на сябе ён тогу,
Якіх рэгалій ні чапляў —
Святым апосталам не стаў,
Тым больш не стаў ён бессмяротным богам.

ПАКВАПІЎСЯ

З ДАЎНЕЙШЫХ БЕЛАРУСКІХ ЖАРТАЎ

Селяніну пашанцавала: зусім танна купіў бычка-гадавічка. Семяніў селянін босымі нагамі па цёплай пыльнай дарозе і раз за разам азіраўся на рагатага прыгажуна з белай зорачкай цераз лоб. Не бычок, а глячок, хоць стаўляй яго на стол і любуйся!

Але на кірмашы не адзін селянін згледзеў бычка з белай зорачкай цераз лоб. Між вазоў снаўдаўся бледны малады чалавек у бліскучых хромавых ботах. Ён, можа, яшчэ на месцы выхапіў бы бычка з-пад носа ў селяніна, калі б той, пакуль плаціць, не ўскінуў на жывёліну вяроўку. Насуплены хлапец не зводзіў са шчаслівага купца вачэй. Цікаваў.

На заходзе сонца селянін падыходзіў да лесу. У прыдарожнай канаве нечакана ўбачыў бліскучы хромавы бот з левай нагі. Хто-кольвечы можа і ўзрадаваўся б гэтаму, але не селянін. «На ліха мне няпарны бот?—разважаў ён.—У гарод на пудзіла? Але ж жонка там дзень пры дні стаіць». І наддаў кроку.

За наступнай павароткай убачыў бот з правай нагі. «Авохці мне!—пляснуў у далоні.—Прыбытак сам ідзе ў рукі». Прывязаў бычка да лазіны, балазе, нікога не было на дарозе, і кінуўся назад. Аблазіў канаву ледзь не да самага горада, але бота не знайшоў. Цямнела, і ён быў вымушаны спыніць пошукі.

Як жа ён быў здзіўлены, калі на старым месцы не ўбачыў бота з правай нагі. Быццам схрумстаў бычок—разам з халявай. А, дарэчы, дзе ж гэта ён, шыракалобенькі? Сляды капытоў і абцасаў вялі ў лес.

— Собіла ж мне,—плакаў селянін, успамінаючы бычка-гадавічка,—купіць затанна, а аддаць задарма!

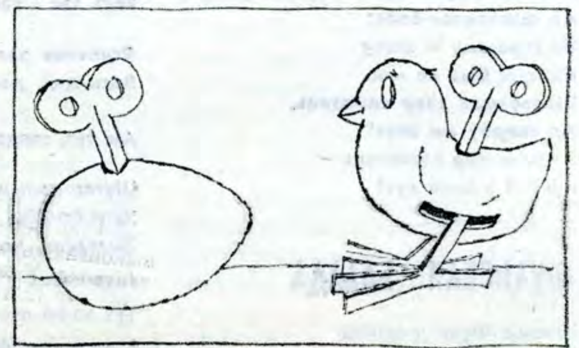
Запісаў Генадзь ШУСТОЎСКІ.

У НАША ДВАЦЦАТАЕ СТАГОДДЗЕ...

Мал. Л. ВЯЗНІКАВА.

Сеймур ДЖОЗЭФ

ЗНІКНЕННЕ ЛОНДАНСКАГА МОСТА

ЛОРД БРЫТЛБІ пастукаў костачкамі пальцаў па лонданскім «Таймсе» і прабурчаў:

— Чорт ведае што! Яго трэба было ўзарваць!

У нямой цішыні «Клуба гвардзейцаў» да яго павярнуліся галовы прысутных.

— Што?—азваўся сэр Катберт-Сімс, адарваўшы вочы ад табліцы розыгрышу рэгбі.

— Мост, кажу, наш лонданскі мост! — адказаў лорд Брытлбі, скіраваўшы дрыготкі палец на акно, за якім нядаўна красаваўся мост праз Тэмзу. Потым кінуў газету сэру Катберт-Сімсу, але той адхіснуўся ад яе, утаропіўшы ўзрушаны позірк на свайго калегу.— Амерыканцы, — гаварыў далей лорд Брытлбі, — забралі яго сабе і па каменьчыку збіраюць у нейкай там сваёй чортавай пустыні. Стымулююць, нібыта, турызм. — Лорд пачаў нервова хадзіць па пакоі, раз-пораз кідаючы спалоханыя позіркі праз акно, каб упэўніцца, што гэта не кашмарны сон і што сапраўды моста на старым месцы няма. — Нейкі вар'ят-мільянер аддаў за яго сем мільёнаў доларамі і перавёз за акіян—камень за каменем—у пустыню Арызоны ці ў іншае богам забытае месца, каб сабраць яго там сярод пяску, заўважце—сярод пяску, а потым пракапаць пад ім нейкую нікчэмную рачулку. Скандальная гісторыя! Шкада, што не паслалі гэтага містэра Мак-Кулача да д'ябла.

Сэр Катберт-Сімс узняў бровы:

— Гм-м... На мой погляд, за мост пераплацілі. Але ж вы ведаеце гэтых янкі: для іх усё жарцікі, ніякай павагі да традыцый. Ніколі не ўгадаеце, якую штуку яны выкінуць у наступны момант. Гм-м...

Да іх падышоў лорд Фэрлей:

— Што вы такое гаворыце, Брытлбі? Што ўзарвалі? Не дай бог, парламент наш, га?

— Амерыканцы купілі наш мост, каб завабіць турыстаў у Арызонскую пустыню!

— Ну, і што з таго? Яго і трэба было ім аддаць. Малайцы — адразу адрозніваюць добрае ад дрэні! Дык у пустыню, кажаце?

Лорд Брытлбі аж пачырванеў ад злосці:

— Кажу ж вам! Прыкрая абраза!

— Некалі я ведаў аднаго амерыканца, — паведаміў лорд Катберт-Сімс,—дык той для адной вечарынкі купіў цэлы лінкор. Дзіўныя людзі гэтыя амерыканцы.

— Ва ўсім вінаваты грошы,—высветліў лорд Фэрлей. — Калі ў цябе прорва грошай, ад іх вар'яцееш.

— Лухта! — узарваўся лорд Брытлбі. — А ў нас што — грошай няма? Але ж мы з глузду не з'ехалі. Таму што ў нас ёсць пачуццё адказнасці —ну, не ва ўсіх, можа. Але і тых тыпаў з лорд-мэрыі нельга вінаваціць за продаж. Гэта проста чарговая праява нашага заняпаду, джэнтльмены, і трэба нешта рабіць! Садружнасць наша распаўзаецца. Мы, як жабракі, просімся ў Агульны рынак. І вось цяпер наш мост—старадаўні велічны лонданскі мост—трапіў у лапы агідных пачвар!

Вакол іх стоўпіліся амаль усе члены клуба.

— Што ж рабіць загадаеце?—запытаў нехта.— Пайсці на іх вайной?

— Ха!—усклікнуў лорд Брытлбі.—Ха! Вайной! Не, толькі не мы, брытанцы. У мінулым стагоддзі навяваліся. Хопіць. Быў час, калі мы давалі дыхту таму, хто хоць пальцам кране нас. А зараз? Зараз мы хаваем насы ў спартыўных табліцах!

Сэр Катберт-Сімс нешта прабурчаў і скруціў газету.

— Дальбог, праўда! — выгукнуў лорд Лікак, маленькі лысы чалавечак, у якога на скронях тырчала яшчэ некалькі сівых валаскоў. — Вось жа толькі сёння раніцай каля Вестмінстэрскага абацтва пахаджваў нейкі амерыканец — то падыдзе да будынка, то адыдзе ад яго і нешта такое піша ў свой блакноцік. Я ішоў міма, і ён спытаў, што там усярэдзіне. Адчуваеце, якая абраза? Але ж я сказаў яму. Тады ён... — лорду Лікаку не хапіла паветра, і яму дапамаглі сесці ў крэсла.

— Кажыце ж, кажыце! —падахвочвалі яго.

— Тады ён спытаўся, колькі, на мой погляд, каштуе абацтва!

Лорды і рыцары аж раты паразяўлялі, а нехта прамармытаў:

— Я заўсёды гаварыў, што тую вайну трэба было давесці да канца!

Лорд Лікак працягваў:

— Я зірнуў яму проста ў твар і сказаў: «Яно каштуе апошнюю кроплю крыві апошняга англічаніна!»—Грымнулі апладысменты. — І што вы думаеце, ён...

Лорды і сэры-рыцары пераглянуліся, і мёртвая цішыня ўсталявалася ў «Клубе гвардзейцаў».

Толькі лорд Брытлбі прашаптаў:

— Яны на ўсё здатныя, калі хочаце ведаць, на ўсё...

Пераклаў з англійскай Сямён ДОРСКІ.

МІМАХОДЗЬ

Пісьменнік быў залішне самакрытычны—на свой юбілей запрасіў адных крытыкаў.

І. КАРЭНДА.

●

Аб'ява: «Вучням пятага класа патрэбна адзінокая бездапаможная бабулька для аказання ёй запланаванай дапамогі».

Шыльдачка: «Пабойся дога!»

Растратасфера.

Д. КУМСКІ.

●

Трагедыя плагіятара ў тым, што ў яго ніхто не крадзе.

І. БАРКОЎ.

●

Цвік праграмы быў тупы.

Усё рабіў за грошы—«за так» толькі ездзіў у тралейбусе.

Калгас кінуў, цягаць з калгаса кінуць не мог...

Пісаў раманы. На аповесці не хапала часу.

С. ШЫКУН.

●

Кафэ «Танталавы пакуты».

Колькі патрэбна мець розуму, каб за яго можна было ўзяцца?

Апошні крык моды: «Я яшчэ вярнуся!»

М. ШЛЯФЕР.

●

Дубовы пень хваліўся, што ён найлепшы з пнёў.

М. АЎСЕЕНКА.

По тэхнічных умовах унутраныя восем старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад васьмі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце ўнутраныя аркушы ў знешнія.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 АТ 01682

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—33-25-25, адказнага сакратара—33-44-04, аддзела літаратуры—33-22-04, аддзела тэатра кіно і музыкі—33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62 аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры—33-21-53, выдавецтва —32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.